

A közigazgatás és jogalkotás kirekesztő mechanizmusainak feltárása önkormányzati szinten

Tartalomjegyzék

CD-melléklet

M1. melléklet: A hat vizsgált település esélyegyenlőségi dokumentumainak elemzése

M2. melléklet: Esettanulmányok a hat vizsgált település önkormányzati terepmunkái alapján

M3. melléklet: Kutatási jelentés 1. – A ColoRom Közhasznú Egyesület és a T-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatókutató Zrt. tanulmánya

M4. melléklet: Kutatási jelentés 2. – Ipsos Zrt. tanulmánya

Melléklet

M4. melléklet: Kutatási jelentés 2. – Ipsos Zrt. tanulmánya

TARTALOM

ÖSSZEFOGLALÓ	5
BEVEZETÉS, A KUTATÁS KÖRÜLMÉNYEI	14
A kvantitatív kutatás módszertana, a válaszok területi megoszlása	14
A dokumentumelemzés módszertana	16
AZ ÖNKORMÁNYZATOK VISZONYULÁSA AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓDHOZ ÉS NEGATÍV DISZKRIMINÁCIÓS GYAKORLATOK AZ ÖNKORMÁNYZATOKNÁL A KVANTITATÍV KUTATÁS ALAPJÁN	19
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉGI DOKUMENTUMOK ÉS INTÉZMÉNYEK HASZNOSULÁSA A HÁTRÁNYOS HELYZET LEKÜZDÉSE SZEMPONTJÁBÓL	26
A dokumentumok általános bemutatása	31
<i>Az esélyegyenlőségi tervek</i>	31
<i>A települési esélyegyenlőségi programok</i>	32
<i>A közoktatási esélyegyenlőségi tervek</i>	32
<i>Közgyűlési határozatok</i>	35
A KUTATÁSBAN VIZSGÁLT VÉDETT CSOPORTOKKAL KAPCSOLATOS POZITÍV DISZKRIMINÁCIÓ ..	39
A nők szerepe az esélyegyenlőségi dokumentumokban	40
Az idősokkal kapcsolatos tanulságok	41
A roma lakossággal kapcsolatos tanulságok	42
A fogyatékos emberekkel kapcsolatos tanulságok	44
<i>Akadálymentesítés</i>	47
A VÉDETT CSOPORTOK REPREZENTÁLTSÁGA AZ ÖNKORMÁNYZATI KÉPVISELETEKBEN	52
E-ÖNKORMÁNYZAT, NYILVÁNOSSÁG	54
TÁRSADALMI SZERVEZETEKSEL VALÓ EGYÜTTMŰKÖDÉS	57
PÁLYÁZATOK AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG ELŐMOZDÍTÁSA ÉRDEKÉBEN	59
ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	62
MELLÉKLET	63

ÖSSZEFOGLALÓ

A kutatás körülményei

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság (EBH) megbízásából készült kutatás a közigazgatás és jogalkotás kirekesztő mechanizmusait vizsgálja önkormányzati szinten két modulban: a lakosság és az érintett csoportok véleményének és tapasztalatainak a feltárásával; az önkormányzatok működésével kapcsolatos önkormányzati kutatással és dokumentumelemzéssel. Jelen tanulmány a második, önkormányzati modul eredményeit mutatja be. A vizsgálat két részből áll: 163 települési önkormányzat megkérdezésével végzett online felmérés az önkormányzatok esélyegyenlőséggel kapcsolatos gyakorlatáról; 21 kiválasztott önkormányzat esélyegyenlőségi dokumentumainak és az ezekre épülő jogszabályoknak az elemzése.

Az önkormányzatok viszonyulása az egyenlő bánásmód kérdéséhez

A válaszadók saját önkormányzatuk elkötelezettségéről adott szubjektív beszámoló alapján a települések kimagasló többségében fordítanak kiemelt figyelmet az esélyegyenlőség biztosítására, legalábbis a hátrányos megkülönböztetés elkerülésére. A kutatásban együttműködő települések 68 százaléka arról ad számot, hogy mind az önkormányzat vezetése, mind az ügyintézők kiemelt figyelmet szentelnek annak, hogy az ügyintézés során ne érjen hátrányos megkülönböztetés senkit védett tulajdonság alapján, és az oktatásban megvalósuló diszkrimináció ellen is a legnagyobb odafigyeléssel küzdenek.

Nem zárhatjuk ki, hogy ez a kép a valóságnál kedvezőbbnek mutatja az önkormányzatok hozzáállását a kérdéshez, de arra érdemes tekintettel lenni, hogy a kérdés csak a hátrányos megkülönböztetés elleni fellépésről szólt, és az önkormányzati vezetők véleményét tükrözi.

A mindhárom vizsgált szempont szerint teljes mértékben elkötelezett önkormányzatok valóban nagyobb odafigyelést mutatnak az esélyegyenlőség érvényesülésére: nagyobb arányban rendelkeznek elfogadott esélyegyenlőségi dokumentumokkal és jellemzőbben működnek együtt civil szervezetekkel, egyházakkal és a csoportokat képviselő érdekvédelmi szervezetekkel, ha valamely csoportot érintő döntést hoznak.

A válaszadók 19 százaléka úgy gondolja, hogy az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos törvényi rendelkezések megnehezítik az önkormányzati munkát és 25 százalékuk szerint okoznak fennakadásokat az oktatási intézmények munkájában. Az egyenlő bánásmód mellett teljes mértékben elkötelezett önkormányzatok az átlagosnál kisebb arányban értenek egyet ezekkel az állításokkal. Mindez azt jelenti, hogy az esélyegyenlőségért folytatott küzdelem mérhető ellenállásba ütközik az önkormányzatoknál.

**Esélyegyenlőségi
dokumentumok,
esélyegyenlőségi
referens**

A válaszadók tagadják, hogy hátrányos megkülönböztetés éri a település közintézményeiben az általunk vizsgált védett csoportokat, egyedül a romák esetében jelennek meg, két százalékos aránnyal, olyanok, akik szerint előfordul jogsérelem. Ebben a tekintetben nem találkozik tökéletesen a lakosság és az önkormányzati vezetők tapasztalata, az érintett csoportok megkérdezésével végzett kutatási modul eredményei alapján, legalábbis a roma identitású embereket érik sérelmek a közszolgáltatások igénybevétele során.

A közszolgáltatások egyes részterületeire vonatkozó kérdések alapján az önkormányzati válaszadók is nagyobb mértékű diszkriminációról számolnak be, mint általánosságban. Bár a válaszadóknak csak két százaléka jelezte, hogy hátrányos megkülönböztetés ért az elmúlt években roma származású lakost a település közintézményeiben, 11 százalék szerint legalább valamennyire jellemző a településen, hogy nem vesznek fel valakit roma származása miatt iskolába, óvodába; 13 százalék szerint előfordul, hogy külön osztályban tanítják a roma gyerekeket; 16 százalékuknál előfordul, hogy közmunkára nem a roma származású jelentkezőket hívják be, és 22 százalékuknál az, hogy a foglalkoztatást segítő programokra kisebb eséllyel kerülnek be roma jelentkezők.

Az akadálymentesítés jelenlegi helyzete pedig a fogyatékos emberek esélyegyenlőségét cáfolja.

A vizsgálatba bevont települések 83 százalékának van települési közoktatási esélyegyenlőségi terve, 67 százalékának települési esélyegyenlőségi programja, illetve esélyegyenlőségi terve és 56 százalékuk alkalmaz esélyegyenlőségi megbízottat. A kötelező jellegüknel fogva egyre inkább általánossá váló esélyegyenlőségi intézmények egy része attól függetlenül működik a településen, hogy a település önkormányzata mennyire elkötelezett az esélyegyenlőség mellett, bár esélyegyenlőségi programja és közoktatási esélyegyenlőségi terve még mindig nagyobb valószínűséggel van azon önkormányzatoknak, amelyek számára az esélyegyenlőség kiemelt fontosságú kérdés.

Az esélyegyenlőségi programok hatékonyságának akadályai a kutatás szerint elsősorban az önkormányzat anyagi lehetőségeinek hiánya, a szándék hiánya (az esélyegyenlőségi terv csak formalitás, az ilyen dokumentumok pályázati céllal jönnek létre), illetve az érintettek együttműködésének hiánya.

Az esélyegyenlőségi intézmények esetleges formalitását tükrözi, hogy a települések kisebbségében vesz részt az esélyegyenlőségi megbízott aktívan a jogalkotásban: azon települések esetében, amelyek foglalkoztatnak esélyegyenlőségi megbízottat, ez az arány 48 százalék, amely az összes településre vetítve 27 százalékos arányt jelent. Az esélyegyenlőség mellett elkötelezett önkormányzatok gyakorlata ebben a tekintetben is jelentősen különbözik a kevésbé elkötelezettekétől: 62 százalékuknál vesz részt a megbízott a jogalkotásban, szemben a másik csoportnál mért 16 százalékos aránnyal.

Látható az is, hogy a kötelező esélyegyenlőségi intézmények hasznosulása is függ attól, hogy milyen az önkormányzat vezetésének, illetve az ügyintézőknek a hozzáállása. Kedvező tapasztalat a lehetséges változásokat tekintve, hogy viszonylag népszerűek ebben a környezetben az érzékenyítő programok – a mintába került önkormányzatok 48 százalékától részt vett érzékenyítésen legalább néhány dolgozó –, és hogy ezeket a programokat az önkormányzatoknál hatékonyak értékelik.

Nem könnyíti az esélyegyenlőségi dokumentumok szerepének érvényesülését az egyenlő bánásmód megvalósítása terén, hogy a megvalósulásukat szinte lehetetlen ellenőrizni. Nagy szeletükre jellemző a teljes általánosság, lényegében a feladatok a célok átfogalmazásai; rossz képet mutat az önkormányzatok nyilvánossággal kapcsolatos politikája is, magukat a dokumentumokat is, de különösen a megvalósításukat vizsgáló jelentéseket igen nehéz elérni. A fellelhető visszajelzések (például a dokumentum felülvizsgálatába beépített eredményelemzések, az önkormányzati határozatok, rendeletek) pedig annyira esetleges módon nyújtanak információt az esélyegyenlőségi célkitűzések teljesüléséről, hogy átfogó képet az eredményességről ez alapján nem lehet szerezni. Az önkormányzati határozatokban ezen felül lehet találni olyan intézkedéseket az esélyegyenlőségi program végrehajtásának időszakában, amelyek nem szerepeltek a programban, tehát a valóság pozitív irányban is eltér tervektől azok formalitására mutatva.

Mindaddig, amíg nem valósul meg szigorúbb szabályozás a monitoringgal kapcsolatban, nem várható, hogy nagyobb hatásfokkal működjenek a kötelezően előállított dokumentumok.

A dokumentumok bemutatása

A kutatás során az 50 főnél többet foglalkoztató önkormányzatok esélyegyenlőségi tervét, a település esélyegyenlőségi programját, a település közoktatási esélyegyenlőségi tervét és az utolsó teljes év közgyűlési határozatait vizsgáltuk.

Az *esélyegyenlőségi tervek* egy sémára épülnek fel, deklarálják a foglalkoztatás során a diszkrimináció elkerülését, és bemutatják a női foglalkoztatottak kimagasló arányát az intézményekben. Pozitív diszkriminációt az álláshelyek betöltésével kapcsolatban nem fogalmazznak meg, nem tesznek vállalást védett tulajdonságú csoporthoz tartozók foglalkoztatására. A vállalt intézkedések között hangsúlyosan szerepel a 40 éven felüliek és gyermeket nevelők kedvező munkakörülményeinek a megteremtése, de erre is sematikus és semmitmondó vállalásokat építenek.

A vizsgált *települési esélyegyenlőségi programok* nagymértékben különböznek terjedelmüket, kidolgozottságukat, a problémák és a megoldási tervek részletezettségét tekintve, de annyiban megegyeznek, hogy nem, vagy alig fogalmazznak meg konkrét, számon kérhető intézkedést. A legjellemzőbb konkrét intézkedések az igényfeltárás és a további helyzetfelmérés.

A *közoktatási esélyegyenlőségi tervek* fókuszában a hátrányos helyzetű (hh) tanulók koncentrációja (oktatási szegregáció), a csoport egyenlőtlen továbbtanulási esélyei, a sajátos nevelési igényű (sni) tanulók integrált oktatásának a szükségessége, és a 3 éves korú gyerekek óvodáztatásának kérdései állnak a szabályozásnak megfelelően. A problémákkal kapcsolatban megfogalmazott intézkedések konkrétabbak, mint az esélyegyenlőségi programoknál, bár a feladatok jellegéből fakadóan meglehetősen sematikusak.

A dokumentumokban foglalt feladatok megvalósítása szinte teljes mértékben pályázati forrásokra hagyatkozik, ezek hiányában nem tudják megvalósítani a szükséges intézkedéseket. Az önkormányzati határozatokban megjelenő esélyegyenlőséggel kapcsolatos döntések kimagasló többsége is valamilyen pályázat benyújtására vonatkozik, saját költségvetésből csak kisebb kiadásokat vállalnak ebben a témában.

Pozitív diszkrimináció

A kérdőíves kutatás tapasztalatai alapján a felmérésben részt vevő önkormányzatok 40 százalékára volt igaz az elmúlt öt évben, hogy a vezetők kinevezése során női jelentkezőt részesítettek előnyben; az önkormányzathoz állásra jelentkezők közül fogyatékos embereket az önkormányzatok 29 százaléka vett fel valamikor a vizsgált időszakban, roma jelentkezőt pedig 19 százalék. A 10 000 főnél nagyobb települések jellemzőbben élnek az alkalmazás során a pozitív diszkrimináció lehetőségével a nők és a fogyatékos emberek esetében.

Az önkormányzatok körében végzett felmérés alapján az általunk kiemelten vizsgált védett csoportok (romák, idősek [65 éven felüliek] és fogyatékos emberrel) közül a legtöbb települési önkormányzatnál az idősek helyzetének javítását célzó döntés született az elmúlt két évben, 72 százalékuk számolt be arról, hogy történt valamilyen intézkedés időseket érintő ügyben. A mintába került önkormányzatok többségénél (58 százalékánál) született valamilyen döntés ezen idő alatt a fogyatékos emberek javára; ennél jóval kisebb arányban (39 százalék) a romák javára. Még ha azokat a településeket ki is szűrjük, ahol nem élnek romák a válaszadó szerint, akkor is kisebbségben vannak azok a települések, ahol a romák számára kedvező önkormányzati döntést hoztak az elmúlt két évben.

Nők

A nők esélyegyenlőségének kérdése az esélyegyenlőségi terveken kívül csak a települési esélyegyenlőségi programokban jelenik meg; a közoktatási esélyegyenlőségi tervekre általánosságban igaz, hogy nem tartalmaznak gender-szemléletű megközelítést. Az esélyegyenlőségi programokra jellemző, hogy leírják a nők alacsony munkaerő-piaci aktivitásának problémáját, egyes esetekben kitérnek a bántalmazás, családon belüli erőszak kérdésére is a helyzetelemzés és a célok deklarálása során, konkrét intézkedést a problémákhoz viszont nem rendelnek. A nők helyzetének javításával kapcsolatos konkrétumok hiánya mögött valószínűleg a beavatkozás eszközeinek hiánya áll.

Idősek

A kutatás alapján az idősekkel kapcsolatos döntések elsősorban a nehéz anyagi helyzetben lévők szociális támogatásával és a házi idősgondozás fejlesztésével kapcsolatban születtek; de a települések csaknem fele (45 százaléka) hozott valamilyen döntést az idősek bentlakásos gondozását ellátó intézménnyel kapcsolatban és 41 százaléknál fejlesztettek az egészségügyi ellátásukon. A dokumentumelemzések tapasztalatai szerint az idősek a leginkább elhanyagolt csoport az esélyegyenlőségi tervezésekben, az esélyegyenlőségi programok általában két fő problémát azonosítanak: az előregedés miatt az idősek magas aránya a lakosságban és a magányos, ellátásra szoruló idős emberek problémája. Ennek ellenére a közgyűlési határozatok alapján viszonylag sok döntés születik az önkormányzatoknál az idősgondozással kapcsolatban.

Az 50 főnél többet foglalkoztató önkormányzatok esély-egyenlőségi tervében a 40 éven felüliek kitüntetett figyelmet kapnak, de lényegében csak a hátrányos megkülönböztetés tilalmát rögzítik.

Romák

A kérdőíves felmérésre adott válaszok alapján a roma lakosságot kedvezően érintő döntések jellemzően a szociális ellátással, a munkahelyteremtéssel és a roma gyerekek iskolai integrációjával kapcsolatosak.

A romák az esélyegyenlőségi programokban általában a területi és az oktatásbeli szegregációval kapcsolatban jelennek meg az intézkedési tervek között, a problémákat feltáró helyzetelemzések pedig a csoport alacsony átlagos iskolai végzettségéről, a munkanélküliség problémájáról adnak számot. A települési szegregáció felszámolásával kapcsolatban az esélyegyenlőségi programok nem lépnek a konkrét intézkedések szintjére, a célok kijelölése, a beavatkozási tervek és adatgyűjtések igénye jelenik meg a dokumentumokban.

Az intézmények esélyegyenlőségi terveiből – amennyiben közölnek erre vonatkozó adatot – az derül ki, hogy a vizsgálatba bevont települési önkormányzatok nem foglalkoztatnak roma munkavállalót.

A sok településen legnagyobb, vagy egyik legnagyobb foglalkoztatóként jelen lévő önkormányzatok a települések esélyegyenlőségi programjai alapján sem vállalják jellemzően a roma munkavállalók előnyben részesítését, egy kivétellel találkoztunk: „A közfoglalkoztatásban, közszférában támogatjuk a roma munkavállalók elhelyezkedését, fellépünk a hátrányos megkülönböztetéssel szemben” (budapesti kerület).

A közoktatási esélyegyenlőségi tervek között találkoztunk olyannal (kisebb város Kelet-Magyarországon), ahol a település óvodái közötti szegregációt az rejti el, hogy azonos intézményhez tartoznak, csak külön feladatellátási helyen működnek.

Valójában az azonos intézmény által fenntartott különböző telephelyű óvodák között óriási különbség van a hátrányos helyzetű/halmozottan hátrányos helyzetű (hhh) gyerekek arányában, a gyakorlatban egy erősen szegregáló oktatási modell látható az adatokból: a három óvodából az egyikben 71 százalék, egy másikban 20 százalék, a harmadikban pedig köztes (42 százalék) a hátrányos helyzetű gyerekek aránya, és a halmozottan hátrányos helyzetűek elhelyezése is ezt a mintázatot követi. Az oktatási szegregáció elleni hatékony fellépés érdekében ezt a lehetőséget meg kellene szüntetni.

Az esélyegyenlőségi dokumentumok változatosak abban a tekintetben, hogy a roma identitású emberekkel kapcsolatban „színvak” vagy szókimondó módon közelítik meg a problémákat. Bár az esélyegyenlőségi tervekhez készült módszertani útmutatók egyértelműen beszélnek roma kisebbségről, érdemes lenne határozott, egyértelmű álláspontot kialakítani és a dokumentumok kidolgozói felé képviselni azzal kapcsolatban, hogy az esélyegyenlőség ügyét az szolgálja jobban, ha a romák, vagy az, ha a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók stb. szegregációjáról beszélünk.

Fogyatékos emberek

Az önkormányzati kérdőíves kutatás tapasztalatai alapján az önkormányzatok több mint felénél (58 százalék) született az elmúlt két évben valamilyen döntés a fogyatékos személyek helyzetének javítása céljából.

A fogyatékos emberek helyzetét javító döntések döntő többsége akadálymentesítéssel kapcsolatos, a válaszok szerint a települések 52 százalékánál akadálymentesítettek valamilyen önkormányzati fenntartású intézményt az elmúlt két évben. A települések közel felében született döntés a fogyatékos személyek szociális ellátásával kapcsolatban is. A fogyatékos emberekkel készített mélyinterjúk alapján a számukra legfontosabb kérdést jelentő foglalkoztatással kapcsolatban a települések 35 százaléka tett valamilyen lépést az elmúlt időszakban.

A polgármesteri hivatalok esélyegyenlőségi terveiben a rendelkezésünkre álló hat tervből négy említi meg a fogyatékos munkavállalók kérdését. Amennyiben az említésen túl konkrétum előfordul, az a munkakörülmények javításával, megfelelővé tételével kapcsolatban utalnak a csoportra, a fogyatékos emberek pozitív diszkriminációját az állaspályázatok elbírálásánál egyik település sem vállalja a dokumentum alapján.

A polgármesteri hivatalok esélyegyenlőségi terveiben a rendelkezésünkre álló hat tervből négy említi meg a fogyatékos munkavállalók kérdését. Amennyiben az említésen túl konkrétum előfordul, az a munkakörülmények javításával, megfelelővé tételével kapcsolatban utalnak a csoportra, a fogyatékos emberek pozitív diszkriminációját az állaspályázatok elbírálásánál egyik település sem vállalja a dokumentum alapján.

A fogyatékos emberek az esélyegyenlőségi programokban az akadálymentesítés mellett általában a fogyatékos emberekkel kapcsolatos adatgyűjtési igény megállapításával jelennek meg; emellett előfordul annak megállapítása, hogy a csoport fokozottan érintett az alacsony iskolai végzettség és az akadálymentes munkahelyek hiánya miatt a munkanélküliségben, és nagy részük szociális ellátásra szorul, de az utóbbihoz konkrét intézkedést egyetlen esetben sem rendeltek.

A közoktatási esélyegyenlőségi tervekben az sni-gyerekek integrált oktatásával, illetve néhány esetben az oktatási intézmények fizikai akadálymentesítésével kapcsolatban kerülnek szóba. Az integrált oktatás megvalósítása kötelező eleme a közoktatási esélyegyenlőségi dokumentumoknak, a megvalósulással kapcsolatban viszont ennél a témánál is kevés a visszajelzés, a kapaszkodó. A rendelkezésünkre álló, már felülvizsgált dokumentumok tapasztalatai alapján az sejthető, hogy a kis (egyiskolás) települések pár év alatt meg tudják oldani az sni-tanulók integrációját, hiszen csak néhány osztályt kell átszervezni hozzá és néhány pedagógus felkészítését biztosítani. Ezzel szemben a nagyobb településeken a felülvizsgálatok után újra, változatlan formában, amennyiben volt hozzá rendelt határidő, annak kitolásával vagy feloldásával („folyamatosan”-státuszba helyezés) jelenik meg újra az intézkedés.

A kvantitatív kutatás eredményei szerint az önkormányzatok 9 százalékának épülete akadálymentes teljes mértékben a vizsgált szempontok szerint. Elsősorban az érzékszervi fogyatékosok szempontjából hiányoznak az akadálymentesítésnek elemei.

Egy, a kutatássorozat lakossági moduljához tartozó, a magyarországi felnőtt népességre reprezentatív kutatás tanulsága szerint az emberek körülbelül fele nem tud válaszolni arra a kérdésre, hogy van-e az önkormányzati közgyűlésnek 65 évnél idősebb, fogyatékos ember vagy roma tagja. A válaszok alapján kirajzolódó kép szerint a megkérdezettek 13 százalékának van 65 éven felüli, négy százalékának fogyatékos és 15 százalékának roma képviselője.

Választási statisztikák alapján a települések 18 százalékát vezeti jelenleg nő, 2002-ben 15, 2006-ban 16 százalék volt a választást megnyerő polgármester-jelöltek között a nők aránya, tehát enyhén emelkedik a nők képviselete. Községek vezetésével nagyobb eséllyel bíznak meg a választópolgárok nőt, mint városokéval.

**A védett csoportok
reprezentáltsága az
önkormányzati
képviseletekben**

E-önkormányzat, nyilvánosság

A kutatás technikai korlátja, nevezetesen, hogy nehéz beszerezni az esélyegyenlőségi dokumentumokat és a megvalósulásukat bemutató elemzéseket, egyben a nyilvánosság problémája is: az esélyegyenlőségi tervezéssel kapcsolatos dokumentumoknak legalább a fele nem érhető el az önkormányzat honlapján

Az elektronikus közigazgatás az Európai Unió „Common List of Basic Public Services” (CLBPS) ajánlásában rögzített szintjei szerint a dokumentumelemzésbe beválasztott önkormányzati honlapok közül 8 éri el biztosan a hármas szintet (nyomtatványok online módon történő kitöltésének lehetősége). A négyes szint elérését (teljes ügymenet elektronizálása) ellenőrizni a hármas szinthez képest nem tudtuk. Legjellemzőbb a kettes szint (egyirányú interaktivitás), nevezetesen, hogy a honlapon az alapinformációkon kívül letölthető dokumentumok is elérhetők. A kiválasztott települések közül az egyiknek nincs honlapja.

Az önkormányzati kutatás eredménye szerint jelenleg az önkormányzatok döntő többsége, 97 százaléka rendelkezik saját honlappal, időpontot viszont csak a honlappal rendelkező önkormányzatok felénél lehet foglalni interneten keresztül. Valamilyen ügy teljes körű ügyintézésére a honlappal rendelkező önkormányzatok 28 százaléka (összes önkormányzat 27 százaléka) kínál lehetőséget a válaszadók szerint. Az önkormányzati honlapok kevesebb, mint fele akadálymentes gyengénlátók számára a kutatás alapján.

A hozzáférhető települési esélyegyenlőségi programok közül az e-közigazgatás fejlesztését csak egy jelölte meg a célok között, a megvizsgált közgyűlési határozatok alapján két település pályázott ilyen jellegű fejlesztésre.

Együttműködés társadalmi szervezetekkel

A kérdőíves kutatás eredményei szerint az önkormányzatok közel fele (45 százalék) minden olyan döntésnél, amely érint valamely hátrányos helyzetű csoportot, egyeztet az adott csoportot képviselő érdekvédelmi szervezettel. A nagyobb településeken kedvezőbb a helyzet ilyen szempontból.

Azon önkormányzatoknál, ahol az esetek legalább egy részében a hátrányos helyzetű csoportot képviselő érdekvédelmi szervezettel egyeztetve születnek a csoportot érintő döntések, a válaszadók 5-ös skálán átlagosan 3,8-ra értékelik ezen együttműködések hatékonyságát az érintett csoport szempontjából.

Az esélyegyenlőségi dokumentumok és a közgyűlési határozatok elemzése alapján megállapítható, hogy az esélyegyenlőséget előmozdító, a hátrányos helyzetű csoportoknak kedvező beavatkozásokban nagyon nagy szerepük van együttműködéseknek: intézményfenntartó társulásoknak, kisebbségi önkormányzatokkal, civil szervezetekkel való együttműködésnek.

Pályázatok

Az elmúlt két évet tekintve a vizsgált önkormányzatok legnagyobb része megpróbált pályázati úton pénzt szerezni az oktatás fejlesztésére (77 százalék) és az akadálymentesítés fejlesztésére (73 százalék); és ezen pályázatok döntő többsége eredményes is volt. Általában hosszú távú eredményről, tényleges megoldások születéséről számolnak be a válaszadók, kivételt képeznek a foglalkoztatást segítő programok, amelyekkel kapcsolatban (az érintettek véleményével összhangban) a többség azt gondolja, hogy nem oldottak meg ténylegesen problémákat.

A kutatás szerint a nagyobb települések több pályázatot tudnak beadni és az eredményességük is jobb valamivel: nagyobb arányban nyerik meg őket.

BEVEZETÉS, A KUTATÁS KÖRÜLMÉNYEI

Az Ipsos Zrt. az Egyenlő Bánásmód Hatóság megbízásából kutatást készített „A közigazgatás és a jogalkotás kirekesztő mechanizmusainak vizsgálata önkormányzati szinten” témában. A kutatás középpontjában a védett tulajdonságokkal rendelkező csoportok közszolgáltatásokhoz való hozzáférése terén a jelenlegi helyzet felmérése, ismert és esetleg ismeretlen problémák, nehézségek keresése, és az egyenlő bánásmód érdekében tett intézményes lépések hatásának vizsgálata állt. A célt három védett tulajdonsággal rendelkező csoport, a roma identitású emberek, a fogyatékos emberek és az idősek (65 éven felüliek) csoportjának kiemelt vizsgálatával kívántuk elérni. A kutatás két, egymást kiegészítő modulból épült fel: egyrészt a lakossági attitűdök, ismeretek és az érintettek problémáinak felmérésevel, másrészt az önkormányzatoknál (és rajtuk keresztül részben) az önkormányzat által fenntartott intézményekben uralkodó gyakorlat elemzésével kívánt közel kerülni a helyzet feltárásához. Jelen tanulmány az önkormányzatok körében 163 jegyző megkérdezésével végzett online felmérés eredményeit mutatja be, továbbá 21 település esélyegyenlőségi dokumentumainak és az ezekre épülő önkormányzati jogszabályok elemzésének megállapításait tartalmazza.

A kvantitatív kutatás módszertana, a válaszok területi megoszlása

Az online kérdőívet az összes települési önkormányzathoz kiküldtük az Egyenlő Bánásmód Hatóság kísérelével, a kérdőívre mutató link emellett bekerült a TÖOSZ hírlevelébe, és a nem válaszoló önkormányzatoknak az adatfelvételi fázis közepén felszólító levelet küldtünk. A korábbi tapasztalatok alapján öt-nyolc százalékos kitöltési arányt vártunk, így 100 és 200 közötti önkormányzatoktól érkezett válasz alapján vállaltuk az önkormányzatoknál működő kirekesztő mechanizmusok vizsgálatát. Az összes település számának meghatározásánál az önkormányzatok önálló jellege miatt Budapest kerületeit külön településként kezelve végül az önkormányzatok öt százalékától érkezett vissza kitöltött kérdőív. A visszaérkezett válaszokat lakosságarányosan súlyoztuk a reprezentativitás javítása érdekében.

A kérdőívet kitöltő önkormányzatok között az összes településhez viszonyítva magasabb a nem megyeszékhely városok aránya és alacsonyabb a községeké. A válaszadók között a települések régió szerinti arányokhoz képest felülreprezentált Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl, Észak-Alföld és Dél-Alföld; Nyugat-Dunántúlról, Dél-Dunántúlról és Észak-Magyarországról a települések regionális megoszlása alapján vártnál kevesebb válasz érkezett vissza.

A 311/2007. (XI.17.) Kormányrendelet besorolása alapján Magyarország településeinek 23 százaléka tartozik leghátrányosabb helyzetű (Ihh) kistérséghez. A kérdőívet kitöltő 163 önkormányzat közül 20 ilyen, tehát a minta 12 százaléka származik Ihh-kistérségből. Az Ihh-kistérségekhez tartozó települések és Észak-Magyarország, valamint Dél-Dunántúl alulreprezentáltságából arra lehet következtetni, hogy a minta az országos átlagnál valamivel jobb helyzetet tükröz; a nyugat-dunántúli régió válaszadóinak alacsony száma miatt viszont ugyancsak megemlíthető az előnyösebb helyzetben lévő települések számarányuknál alacsonyabb mértékű megjelenése a mintában, így összességében a minta a települések helyzetét tekintve nagyjából

középen, kicsit a kedvezőbb helyzetűek felé eltolva mutatja a települések jellemzőit a vizsgált dimenziók szerint.

Az önkormányzati online kutatás válaszadóinak megoszlása területi szempontok szerint és a település nagyságát tekintve a következőképpen alakult:

1. táblázat – A minta megoszlása településtípus szerint

	Az ország összes települése (2012)	Súlyozatlan minta (163 válaszadó)	lakosságarányosan súlyozott minta
Budapest	1%	3%	17%
megyeszékhely, megyei jogú város	1%	3%	20%
egyéb város	10%	30%	31%
község	89%	64%	30%

2. táblázat – A minta megoszlása régiók szerint

	Az ország összes települése (2012)	Súlyozatlan minta (163 válaszadó)	lakosságarányosan súlyozott minta
Közép-Magyarország	7%	11%	25%
Közép-Dunántúl	13%	18%	10%
Nyugat-Dunántúl	21%	14%	12%
Dél-Dunántúl	21%	11%	15%
Észak-Magyarország	19%	14%	8%
Észak-Alföld	12%	18%	16%
Dél-Alföld	8%	15%	15%

Az önkormányzatok megkeresése során kimondottan a jegyző kutatásban való részvételét kértük abból kiindulva, hogy a munkáltatói jogok gyakorlójaként rálátással rendelkezik a hivatal munkájára, emellett az önkormányzat nem politikai vezetésének az álláspontját tudja megjeleníteni. Az eredmények részben megfelelnek ennek a szándéknak, a kitöltött kérdőívek 62 százalékában jegyző, körjegyző vagy aljegyző válaszolt a kérdésekre; 14 százalékban az önkormányzat valamilyen vezető beosztású alkalmazottja (osztályvezető, közelebről meg nem határozott középvezető, illetve vezető előadó válaszolt; három, illetve négy százalékban a polgármester vagy az esélyegyenlőségi referens, és a fennmaradó 17 százalékot valamilyen alacsonyabb beosztású ügyintéző, előadó töltötte ki. Ez alapján összességében állíthatjuk, hogy a kutatás az önkormányzat vezetésének álláspontját jeleníti meg; ennek jelentősége elsősorban a szubjektív, véleményeket és általános hozzáállást vizsgáló kérdéseknél van.

A három vizsgált védett tulajdonsággal rendelkező csoport közül a roma identitásúak aránya nem kiegyenlített területileg, ezért a kapott információk pontosabb megértése érdekében a kutatás során a mintában szereplő településen jellemző lakosságbeli arányokról is szeretnénk volna képet kapni abból az okból, hogy az esélyegyenlőség érdekében tett lépések, és az esélyegyenlőséghez való viszony jellegzetességeit ennek fényében is vizsgálni tudjuk. A problémát a hivatalos nyilvántartások hiánya és a kutatási eredményekre épülő adatok elavult volta miatt úgy igyekeztünk megoldani, hogy az önkormányzati válaszadótól megkérdeztük, hogy becslése szerint milyen a településen a roma lakosság aránya. A kérdésre a válaszadók 24 százaléka nem tudott

választ adni, ez a várakozásoknak megfelelően a nagyobb településeken jellemző inkább: a megyeszékhelyről válaszolók 80, a budapesti válaszadók 50 százaléka nem tudott becslést adni. A kérdésre válaszolók 25 százaléka olyan település képviselőjében töltötte ki a kérdőívet, ahol nem élnek romák, és még további 21 százalék által képviselt településen öt százalékot nem meghaladó arányban élnek. Az elemzés során, amennyiben a roma lakosság aránya releváns szempont volt, a települések két csoportját hasonlítottuk össze: az öt százalékot nem meghaladó roma lakossági aránnyal rendelkező településeket (56 százalék) és az öt százalékot meghaladó roma lakossággal rendelkező településeket (44 százalék).

A dokumentumelemzés módszertana

A dokumentumelemzéshez az ország hét régiójából választottunk ki egy-egy megyeszékhelyet, egyéb várost és községet annak érdekében, hogy sem a területi különbségek, sem a különböző nagyságú települések eltérő önkormányzati gyakorlata ne tudja torzítani a megállapításokat. Olyan településeket igyekeztünk választani, amelyekről az online kérdőívek alapján rendelkezünk információkkal, ez az elv csak abban az esetben sérült, ha nem lehetett megvalósítani a regionális és a település jogállásával kapcsolatos elvárásaink mentén ezt a feltételt, vagyis az adott régióból nem küldött vissza kitöltött kérdőívet valamely településtípusról egyetlen önkormányzat sem. Legnagyobb hiányossággal a megyeszékhelyek esetében talákoztunk, három régióban nem kaptunk választ egyik megyeszékhelytől sem. A dokumentumok elemzése során, ahol lehet, a kérdőíves kutatás válaszai gazdagítják az elemzési szempontokat.

Az ily módon megalkotott dokumentumelemzési mintába a lakónépesség arányát tekintve szintén változatos települések kerültek bele: a legkisebb 310 fős, a legnagyobb pedig 100 000 lakost meghaladó. A 21 település közül három tartozik leghátrányosabb helyzetű kistérséghez, egyik esetében sem haladja meg a lakosok száma az 1500 főt. Cigány kisebbségi önkormányzat a települések közül 18-ban, a hét község közül ötben működik. A regisztrált munkanélküliek országos, teljes lakossághoz viszonyított arányát a települések közel felén haladja meg a munkanélküliek aránya. Az országos átlagnál jelentősen kisebb munkanélküliség hat településen jellemző.

A 180 napnál hosszabb ideje regisztrált munkanélküliek regisztrált munkanélkülieken belüli aránya szintén tíz településen haladja meg az országos átlagot, 30 százalék feletti értékkel. A nők a regisztrált munkanélküliek között a vizsgálatban szereplő települések közül 15-ben 50 százalék feletti arányban szerepelnek, 14-ben pedig az országos átlagot meghaladó arányban. A jelenség szórása a többi munkanélküliségi mutatóhoz képest kisebb. A legfeljebb 8 általános iskolai osztályt végzetek kimagasló aránya a regisztrált munkanélküliek között a leghátrányosabb helyzetű régiókba tartozó két város kivételével a községekben jellemző¹.

A dokumentumelemzés a következő dokumentumok vizsgálatára terjedt ki: Az 50 főnél többet foglalkoztató önkormányzatok esélyegyenlőségi terve, a települési esélyegyenlőségi program, a települési közoktatási esélyegyenlőségi terv és az önkormányzat képviselőtestületének utolsó teljes évi közgyűlési jegyzőkönyvei és határozatai. A jegyzőkönyvek és határozatok elemzése a végrehajtással kapcsolatos visszajelzések vizsgálatának érdekében kapott szerepet az elemzésben.

---

¹ A települések bemutatását ezen szempontok szerint (a megnevezésük nélkül) a melléklet 33. táblázata tartalmazza.

Az elérhető utolsó teljes év egy település kivételével a 2012-es év, egy budapesti kerület esetében a 2010-es évben hozott döntéseket tudtuk vizsgálni.

A dokumentumelemzés során az esélyegyenlőségi dokumentumok vizsgálatát a következő szempontok szerint végeztük:

1. A dokumentumban megjelölt konkrét problémák és megoldási javaslatok elemzése. Konkrétan azokat az intézkedési terveket tekintettük, amelyekhez forrást, felelőst és határidőt is csatoltak a tervek, nem csak az általános célok között jelennek meg.
2. A helyzetelemzés során közzétett adatokban bekövetkezett változások vizsgálata a dokumentumok felülvizsgálata során a közoktatási esélyegyenlőségi intézkedési tervekben.
3. Felülvizsgált települési közoktatási esélyegyenlőségi intézkedési terveiben a megvalósulásról szóló beszámolók.
4. A helyi, az esélyegyenlőséget, a hátrányos helyzetűek felzárkóztatását vagy a hátrányos helyzetűekről való gondoskodást érintő határozatok.
5. Amennyiben közvetlenül ellenőrizhető és a határidővel ellátott intézkedésről van szó (például a honlap akadálymentesítése), megvizsgáltuk, hogy megvalósult-e a terv.

A dokumentumok elemzése során szubjektív szempontok is szerepet kapnak. Ilyen a problémákhoz kapcsolt intézkedések általános volta, illetve, hogy mennyire tekinthetők innovatívnak, a településen tapasztalható viszonyokhoz valóban alkalmazkodónak, vagy mennyire a rendelkezésre álló panelekből építkeznek.

A dokumentumok beszerzése két úton történt: internetes kereséssel és a mintába került önkormányzatok közérdekű adatok megismerése iránti kérelemmel történő megkeresésével. Az önkormányzatokat a fent említett esélyegyenlőségi dokumentumok, az ezekkel kapcsolatos éves monitoringjelentések, és a végrehajtásukhoz kapcsolódó rendeletek, határozatok megküldésére kértük. A megkeresésre nem minden önkormányzat reagált, és az elküldött dokumentumok köre is erősen hiányos. Az esélyegyenlőségi programokban kijelölt feladatok megvalósulását vizsgáló és a végrehajtáshoz kapcsolódó jogszabályokat szinte egyáltalán nem kaptunk.

Mind a hiányzó esélyegyenlőségi dokumentumokkal, mind a hozzájuk kapcsolódó jogszabályokkal kapcsolatban internetes kereséssel igyekeztünk pótolni azokat. Egyes dokumentumokat ezen az úton sem tudtunk beszerezni, így az elemzést a belőlük begyűjthető tapasztalatok nélkül kellett lefolytatnunk.

A települések esélyegyenlőségi terveinek bemutatása során magukat a településeket nem nevezzük meg, a regionális elhelyezkedésük és a település jogállása megnevezésével utalunk rájuk annak érdekében, hogy a területi és fejlettségi szempontok megjelenjenek általánosságban (régió), és mivel ilyen szempontból egyediek a települések a mintában, a konkrét mutatóikkal össze lehet vetni az eredményeket.

Az 50 főnél többet foglalkoztató önkormányzatok foglalkoztatóként létrehozott esélyegyenlőségi tervét öt település dokumentumai alapján vizsgáljuk. A foglalkoztatottak száma alapján legalább további öt településnek kell rendelkeznie esélyegyenlőségi tervvel, ők nem küldtek és az interneten sem sikerült felkutatni a dokumentumot. Egy közép-magyarországi város határozatai között talákoztunk egyértelmű utalással arra, hogy létezik a településen esélyegyenlőségi terv, de megkeresésünkre összességében, tehát dokumentumtípustól függetlenül azt a választ adták, hogy „nem fogadtak még el ilyen tervet”, és nem is található meg a honlapukon a dokumentum.

Rendelkezésünkre állt az elemzéshez egy észak-alföldi megyeszékhely, egy észak-magyarországi egyéb város, egy budapesti kerület, egy dél-dunántúli város, egy nyugat-dunántúli megyeszékhely és egy dél-alföldi megyeszékhely esélyegyenlőségi terve.

Települési esélyegyenlőségi programok vizsgálatához nyolc település dokumentuma állt rendelkezésünkre. Közép-Magyarországról egy község és egy budapesti kerület bocsátotta rendelkezésünkre a programját, Észak-Alföldről egy város, Közép-Dunántúlról egy megyeszékhely, Dél-Alföldről és Észak-Magyarországról egy-egy megyeszékhely és egyéb város anyagi álltak rendelkezésünkre. Egy észak-alföldi megyeszékhely megkeresésünkre azt a választ adta, hogy esélyegyenlőségi programjuk elfogadása éppen folyamatban van. Egy olyan település van a mintában, amelynek esetében utalnak bizonyítékok a program létezésére, de nem található meg az interneten.

A 21 település közül 19-nek a közoktatási esélyegyenlőségi intézkedési tervét tudtuk megvizsgálni, bár ebből hét kistérségi intézményfenntartói társulás, kettő pedig egyéb intézményfenntartói társulás dokumentuma volt. A kistérségi társulások természetesen a kisebb településeken jellemzőek, de intézményfenntartó társulást megyeszékhely is működtet a közoktatási feladatok ellátása céljából. Nem kaptunk közoktatási esélyegyenlőségi intézkedési tervet a mintába beválasztott közép-magyarországi várostól, a közép-dunántúli községnek pedig a kérdőíves kutatásra adott válasza alapján sincs ilyen dokumentuma.

Az önkormányzat közgyűlésének határozatait 12 önkormányzat esetében vizsgáltuk. Észak-Alföld egy-egy megyeszékhelye, városa és községe adott lehetőséget az elemzésre, Közép-Magyarországról szintén mind a budapesti kerület, mind a város, mind a község határozatait tudtuk vizsgálni; Dél-Dunántúlról, Dél-Alföldről és Észak-Magyarországról egy-egy megyeszékhely és egyéb város vett részt a kutatásban.

A minta valamennyi településének valamely dokumentumát tudtuk vizsgálni, és egyetlen település volt mindössze, amelynek esetében csak az önkormányzati határozatok tanulmányozására volt lehetőségünk. Az adathiány jellemzőbb a kisebb településeken, a dokumentumokkal kapcsolatos nyilvánosság a községekben kevésbé megoldott.

A korrektség érdekében hangsúlyoznunk kell, hogy azon települések esetében, amelyek nem küldték el nekünk az esélyegyenlőségi dokumentumaikat, az internetes keresés eredménytelensége alapján nem állíthatjuk teljes bizonyossággal, hogy nem létezik a dokumentum, sőt, a keresés jellege miatt még azt sem, hogy biztosan nem található meg az önkormányzat honlapján. Annyit jelenthetünk ki, hogy triviális helyen nem található, többszöri alapos keresés útján nem került elő. Ezek alapján azzal kapcsolatban, hogy egy-egy település nem teljesítette a törvényi kötelezettségét, nem fogalmazhatunk meg megállapításokat, mindössze az esélyegyenlőséghez kapcsolódó dokumentumok nyilvánosságának problémájaként foglalkozhatunk a jelenséggel.

AZ ÖNKORMÁNYZATOK VISZONYULÁSA AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓDHOZ ÉS NEGATÍV DISZKRIMINÁCIÓS GYAKORLATOK AZ ÖNKORMÁNYZATOKNÁL A KVANTITATÍV KUTATÁS ALAPJÁN

Az önkormányzatok részéről megkérdezett válaszadók a saját településük önkormányzatáról adtak visszajelzést. Ezt figyelembe véve feltételezhetjük, hogy a kép, amelyet a kutatás visszatükröz, pozitívabb valamivel a valóságnál. Mindemellett azt is figyelembe kell vennünk a véleménykérdések értékelésénél, hogy azok egy-egy ember válaszait tükrözik. Az elemzés során ezeket az önkormányzat egészére általánosítjuk, hiszen a kutatás célja szerint az önkormányzatoknál uralkodó hozzáállás és gyakorlat megértését tűzte ki célul, és mivel feltételeztük, hogy a jegyzők értékelhetően tudják megjeleníteni ezt, de szem előtt kell tartanunk, hogy nem feltétlenül tükrözik az egész önkormányzatra jellemző hozzáállást.

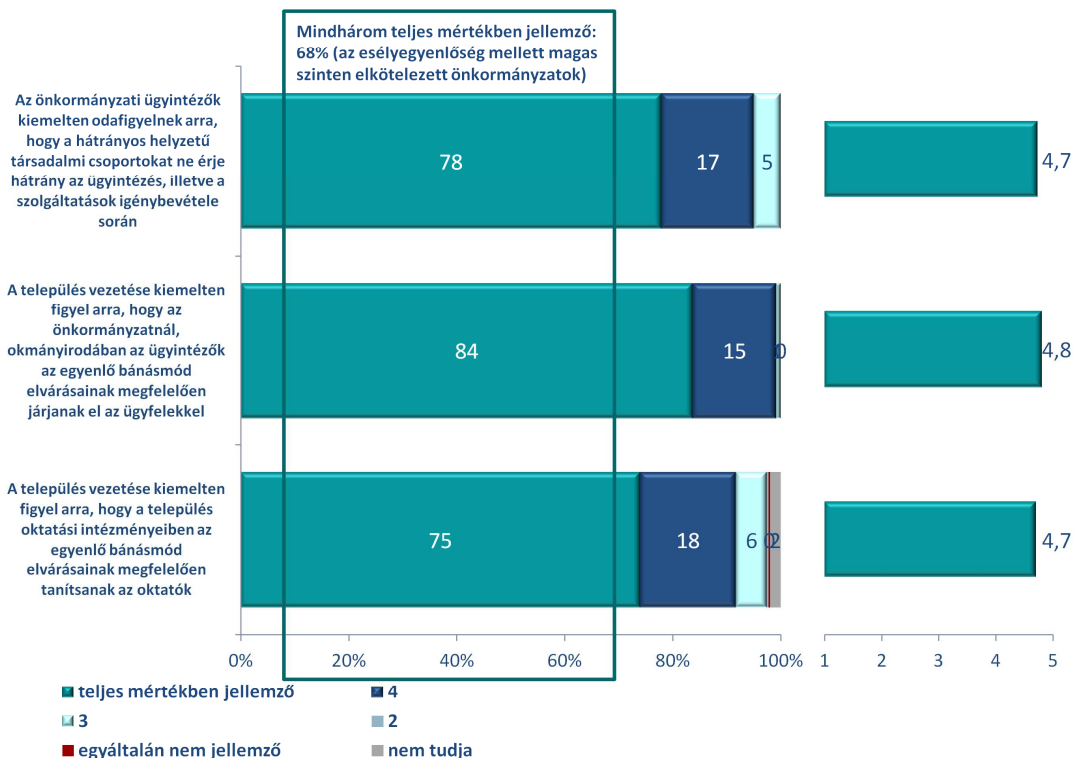
A vizsgálatba bevont önkormányzatok jegyzőinek válaszai alapján az önkormányzatok számára az egyenlő bánásmód kérdése kiemelt jelentőségű, kimagasló többségük számára nagyon fontos, hogy betartsák az ezzel kapcsolatos törvényi rendelkezéseket; feltehetően elsősorban az, hogy elkerüljék a negatív diszkrimináció előfordulását a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés terén. A válaszadók 84 százaléka teljes mértékben jellemzőnek tartja azt, hogy a település vezetése kiemelten figyel arra, hogy az önkormányzatnál, önkormányzatában az ügyintézők az egyenlő bánásmód elvárásainak megfelelően járnak el az ügyfelekkel. További 15 százalék tartja ezt inkább jellemzőnek (5-ös skálán 4-es értéket ad), és mindössze egy százalék azon válaszadók aránya, akik szerint ez csak közepes mértékben jellemző a településükön.

Nem tér el jelentősen a válaszadók településükről visszajelzett pozitív képe ettől általában a közszolgáltatások igénybevételének egyenlőségére és a település oktatási intézményeiben zajló gyakorlatra való odafigyelés tekintetében sem, de ha a kis különbségekre érzékenyen vizsgáljuk az eredményeket, akkor megállapítható, hogy az önkormányzatok nagyobb hangsúlyt fektetnek arra, hogy maga az önkormányzati ügyintézés diszkriminációmentes legyen, mint arra, hogy összességében a közszolgáltatásokhoz való hozzáféréseben és az oktatásban biztosítsák az esélyegyenlőség megvalósulását. A válaszadók 78 százaléka tartja teljes mértékben jellemzőnek a kutatásban általa képviselt önkormányzatra azt, hogy az ügyintézők kiemelten figyelnek arra, hogy a hátrányos helyzetű társadalmi csoportokat ne érje hátrány az ügyintézés, illetve a szolgáltatások igénybe vétele során; az állítással további 17 százalék ért inkább egyet, és 5 százalék azok aránya, akik szerint ez közepes mértékben jellemző. Valamivel alacsonyabb arányban (75 százalék) értenek egyet azzal teljes mértékben, hogy a település vezetése kiemelten figyel arra, hogy a település oktatási intézményeiben az egyenlő bánásmód elvárásainak megfelelően tanítsanak az oktatók. Mivel az oktatási intézmények jelentős része kikerült az elmúlt időszakban az önkormányzatok ellenőrzése alól, a jövőben várhatóan még kevésbé tudnak odafigyelni az egyenlő bánásmódra ezen a területen.

1. ábra – Az önkormányzatok viszonyulása az egyenlő bánásmód kérdéséhez a válaszadók percepciója alapján I.

Mennyire ért egyet az állításokkal:

összes megkérdezett, %, átlagok, 1-5-ig terjedő skálán

Az önkormányzatok 68 százalékára jellemző a válaszadók állításait összegezve, hogy minden vizsgált dimenzióra kiemelten figyelnek, őket tekinthetjük azoknak, akiknél az esélyegyenlőség magas prioritást élvez (legalábbis elvileg) a másik 32 százalék egy-egy területen alacsonyabb odafigyelésről ad számot. A két csoportot összevetve néhány, a kutatásban vizsgált esélyegyenlőséget előmozdító lépés, illetve intézmény meglétével, visszaigazolódik az, hogy ez a 68 százalék elkötelezettebb valamivel az esélyegyenlőség ügye mellett, mint a másik csoport, így a rendelkezésünkre álló adatok segítségével közelebb kerülhetünk annak megértéséhez, hogy a szubjektív elemek, az önkormányzat vezetésének szándéka mennyiben fontos és hogyan járul hozzá az esélyegyenlőség megvalósulásához.

A települések jellemzőit tekintve az ily módon mért elkötelezettség enyhén emelkedik a települési lejtő mentén fölfelé haladva, nagyobb a 20 000 fős vagy annál több lakosú településeken, mint a kisebbeken, és kicsit nagyobb az öt százaléknál alacsonyabb romalakosság-arányú településeken, mint a romák által lakottakon.

3. táblázat – Az esélyegyenlőség mellett elkötelezett és kevésbé elkötelezett vezetésű önkormányzatok területi megoszlása

	Budapest	megyeszék hely, megyei jogú város	város	község
esélyegyenlőség mellett elkötelezett önkormányzatok	75%	79%	64%	59%
kevésbé elkötelezett önkormányzatok	25%	21%	36%	41%
	20 000 fős vagy nagyobb települések	20 000 főnél kisebb települések		
esélyegyenlőség mellett elkötelezett önkormányzatok	76%	62%		
kevésbé elkötelezett önkormányzatok	24%	38%		
	5%-os vagy alacsonyabb romalakosság-arány	5%-nál magasabb romalakosság-arány		
esélyegyenlőség mellett elkötelezett önkormányzatok	68%	55%		
kevésbé elkötelezett önkormányzatok	32%	45%		

A két csoport megkülönböztetésének jogosságát (és ennek korlátait) a következő adatok alapján vizsgáljuk meg. A szubjektív besorolásuk szerint elkötelezettebbnek tekinthető önkormányzatok háromnegyedének van elfogadott települési esélyegyenlőségi programja; ezzel szemben a kevésbé elkötelezetteknek ez az arány mindössze 49 százalék. Ugyancsak nagyobb arányban rendelkeznek települési közoktatási esélyegyenlőségi tervvel az elkötelezettebb önkormányzatok. Bár, a település mérete meghatározó abban a tekintetben, hogy rendelkezésre állnak-e ezek a dokumentumok, és összefügg azzal is, hogy mennyire tartja magát az esélyegyenlőség mellett elkötelezettnek az önkormányzat, a városokon belül is teljesül az összefüggés, hogy az elkötelezettebb önkormányzatok nagyobb arányban rendelkeznek esélyegyenlőségi programmal, illetve közoktatási esélyegyenlőségi tervvel. A községek között viszont nincs szignifikáns összefüggés ebben a tekintetben. Az összefüggések ilyen természete a kisebb, községszerű városok hatását kontrollálva is igaznak bizonyul: a 20 000 főnél nagyobb lakosságszámú településeken belül is igaz az a következtetés, hogy az elkötelezettebbnek tekintett önkormányzatok nagyobb valószínűséggel tettek eleget eddig a kötelezettségüknek.

Ugyancsak igaz a fenti csoportosítás alapján elkötelezettebbnek tekintett önkormányzatokra, hogy a hátrányos helyzetű csoportokat érintő önkormányzati döntéseknél nagyobb arányban működnek együtt (legalább az esetek többségében) a csoportokat képviselő érdekvédelmi szervezetekkel (76 százalék az 51 százalékkal szemben). Az összefüggés a település méretét figyelembe véve is igaz: mind a 20 000 főnél nagyobb, mind az ennél kisebb településeken jellemzőbb az együttműködés az esélyegyenlőség mellett elkötelezettekkel. Ilyen például az, hogy milyen valószínűséggel működnek együtt civil szervezetekkel, egyházakkal, illetve nemzetiségi önkormányzatokkal a településfejlesztési ügyekben az önkormányzatok.

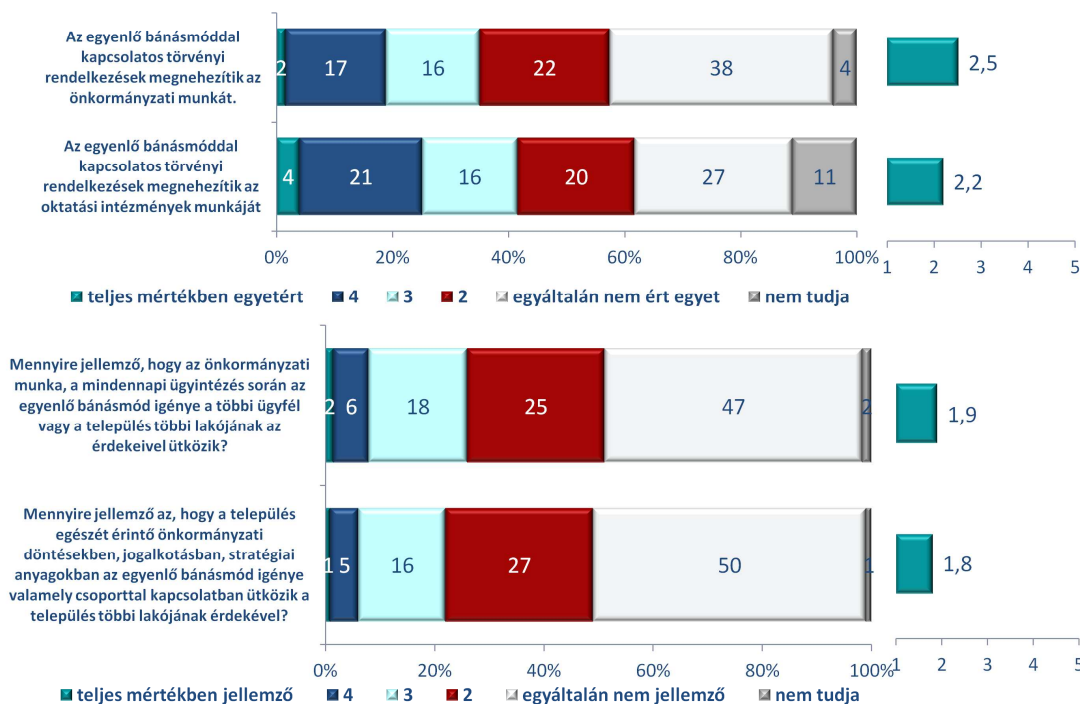
Az egyenlő bánásmód figyelembe vétele a kutatás tapasztalatai szerint ró bizonyos terheket az önkormányzatokra, a megkérdezettek 19 százaléka inkább egyetért azzal, hogy az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos törvényi rendelkezések megnehezítik az önkormányzati munkát és 25 százalék gondolja úgy, hogy ezek az elvárások nehézséget jelentenek az oktatási intézmények

munkájában. Azon önkormányzatok, amelyek a kutatás szerint nem száz százalékosan elkötelezettek a gyakorlatban az egyenlő bánásmód iránt, az átlagosnál magasabb arányban értenek egyet ezekkel az állításokkal, ami erősíti azt a feltételezésünket, hogy a kérdésre adott válaszokban tetten érhető az ellenkezés, az egyet nem értés a vizsgált ügygel.

2. ábra – Az önkormányzatok viszonyulása az egyenlő bánásmód kérdéséhez a válaszadók percepciója alapján II.

Mennyire ért egyet az állításokkal?

összes megkérdezett, %, átlagok, 1-5-ig terjedő skálán

Nem jellemző, de megjelenik a válaszok között olyan vélemény is, miszerint az önkormányzati munka, a mindennapi ügyintézés során az egyenlő bánásmód igénye a többi ügyfél vagy a település többi lakójának az érdekével ütközik (nyolc százalék inkább egyetért ezzel); illetve, hogy az önkormányzati döntésekben, jogalkotásban, stratégiai anyagokban az egyenlő bánásmód igénye szemben áll a település többi lakójának az érdekével. Az esélyegyenlőség iránt nem teljes mértékben elkötelezett önkormányzatok válaszadói ezen kérdések esetében is az átlagosnál nagyobb nehézségeket érzékelnek.

Az, hogy a válaszadó tudomása szerint milyen arányban lakják romák a települést, nem befolyásolja ezeknek a kérdéseknek a megítélését, csak az oktatás esetében. Az összefüggést értelmezhetjük úgy, hogy a nem teljes mértékben elkötelezett önkormányzatoknak a hátrányos helyzetű csoportok előnyben részesítésével kapcsolatos negatívabb viszonyulása mögött megjelenik az a motívum, hogy az önkormányzat vezetése szerint a hátrányos helyzetű csoportok előnyben részesítése a többség érdekeivel ütközik. Megerősíti ezt a képet a másik oldalról, hogy a lakosság körében a témában végzett kutatás tapasztalatai szerint bizonyos, a hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatását célzó döntések nem élvezik a lakosság támogatását, elsősorban a roma lakosság helyzetének javítását célzó intézkedések esetében figyelhetünk meg ellenállást a többség részéről.

4. táblázat – Az egyenlő bánásmód melletti elkötelezettség és az egyenlő bánásmód követelményeinek való megfelelés nehézségéről alkotott vélemények

	Egyenlő bánásmód mellett elkötelezett települések	Egyenlő bánásmód mellett kevésbé elkötelezett települések
Az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos törvényi rendelkezések megnehezítik az önkormányzati munkát	2,12	2,28
Az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos törvényi rendelkezések megnehezítik az oktatási intézmények munkáját	2,37	3,02

Ahogy az általános hozzáállást bemutató válaszokból kiderült, az önkormányzatok a válaszadók véleménye szerint elkerülik a negatív diszkrimináció közvetlen megjelenését az önkormányzati ügyintézés és döntéshozatal folyamán. A megkérdezetteknek két százaléka állította, hogy az elmúlt néhány évben volt olyan eset, hogy hátrányos megkülönböztetés ért roma származású lakost, ez a mintába került három kisebb települést jelent. A többi vizsgált védett tulajdonsággal rendelkező csoportot egyetlen válaszadó szerint sem érték hátrányok. Minden, a kutatásban vizsgált csoportot érő hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatban magas a válaszolni nem tudók aránya az önkormányzati mintában (a válaszadók körülbelül negyede). Felmerülhet annak gyanúja, hogy a válaszolni nem tudók egy része az igenlő válasz helyett választotta a „nem tudja” opciót; vagyis ennél a kérdésnél az, ha valaki nem tud egyértelműen nemmel válaszolni, arra utal, hogy éri sérelem az érintett csoportokat a gyakorlatban. Ezt a lehetséges értelmezést erősíti, hogy a romákkal kapcsolatban még a többi csoportra vonatkozó kérdésben mértnél is magasabb a válaszolni nem tudók aránya. Még inkább arra utal, hogy a válaszolni nem tudók egy része olyan önkormányzatnál dolgozik, ahol előfordulnak jogsérelmek, hogy az esélyegyenlőség iránt kevésbé elkötelezett önkormányzatok körében az átlagnál jóval magasabb azok aránya, akik megkerülik a válaszadást. A település valamelyik közintézményében a romákat érő esetleges hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatban például az esélyegyenlőség mellett teljes mértékben elkötelezett önkormányzatok 18 százalékától érkezett bizonytalanságra utaló válasz, míg a kevésbé elkötelezett önkormányzatok képviselői 42 százalékban így válaszoltak. A különbség a többi csoport esetén kisebb, de az értelmileg akadályozottak és az érzékszervi fogyatékosok esetében is szignifikáns.

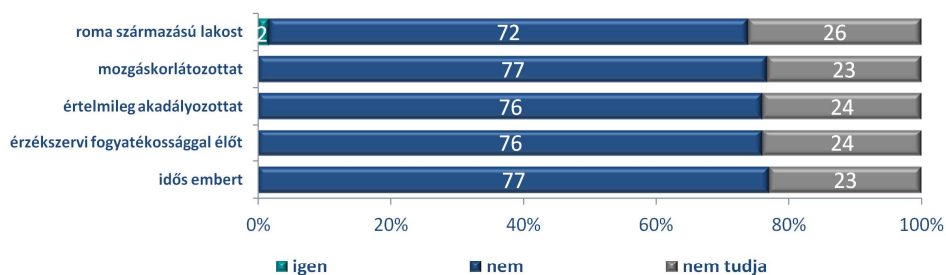
Arra természetesen nem alkalmas ez az eredmény, hogy a válaszolni nem tudók arányából becsüljük azon települések arányát, ahol a közintézményekben hátrányos megkülönböztetés éri egyik vagy másik védett tulajdonsággal rendelkező csoportot, viszont hidat képez a kutatásban az érintettek és az önkormányzatoktól érkező válaszok különbsége között, és láthatjuk, milyen stratégiával kerül meg a válaszadást a megkérdezettek.

3. ábra – A diszkriminációs gyakorlatról adott beszámolók I.

Tud olyan esetről az elmúlt néhány évből, hogy a település valamelyik közintézményében hátrányos megkülönböztetés ért?

összes megkérdezett, %

	Az esélyegyenlőség mellett teljes mértékben elkötelezett önkormányzatok			Az esélyegyenlőség mellett kevésbé elkötelezett önkormányzatok		
	igen	nem	nem tudja	igen	nem	nem tudja
roma lakost	-	82	18	6	52	42
mozgáskorlátozottat	-	82	18	-	69	31
értelmileg akadályozottat	-	80	20	-	66	34
érzékszervi fogyatékossgal élőt	-	80	20	-	66	34
idős embert	-	80	20	-	69	31

Ha abból indulunk ki, hogy mennyire alacsony arányban adtak számot az önkormányzatokat képviselő válaszadók a településükön jellemző hátrányos megkülönböztetésről, azt állapíthatjuk meg, hogy a hátrányos megkülönböztetés tekintetében nem találkozik teljesen a lakosság, különösen a védett tulajdonságokkal rendelkező csoportok és az önkormányzatoktól választ adók tapasztalata. Bár a lakossági kutatásban nem csak az elmúlt néhány év állt a vizsgálódás fókuszában, figyelemre méltó, hogy a roma válaszadók 48 százaléka tapasztalt hátrányos megkülönböztetést élete során valamilyen önkormányzati intézménnyel kapcsolatba kerülve.

Az önkormányzati épületek és intézmények akadálymentesítettségének jelenlegi állapota is cáfolja, hogy nem éri közvetlen hátrányos megkülönböztetés védett tulajdonsággal rendelkező csoportok tagjait a romákon kívül, a fogyatékkal élőkkel készített interjúk pedig arra hívták fel a figyelmet, hogy az érzékszervi fogyatékkal élők számára a közszolgáltatások igénybevétele komoly akadályokba ütközik.

Bár az önkormányzati válaszadóknak csak két százaléka jelezte, hogy hátrányos megkülönböztetés ért az elmúlt években roma származású lakost a település közintézményeiben, 11 százalék szerint legalább valamennyire jellemző a településen, hogy nem vesznek fel valakit roma származása miatt iskolába, óvodába; 13 százalék szerint előfordul, hogy külön osztályban tanítják a roma gyerekeket; 16 százalékuknál van, hogy közmunkára nem a roma származású jelentkezőket hívják be és 22 százalékuknál az, hogy a foglalkoztatást segítő programokra kisebb eséllyel kerülnek be roma jelentkezők. Különösen magas azon települések aránya, ahol a válaszadó szerint a közlekedési szabálysértési ügyekben a romák aránya magasabb az átlagosnál (42 százaléknál jellemző valamennyire).

5. táblázat – A diszkriminációs gyakorlatról adott beszámolók II.

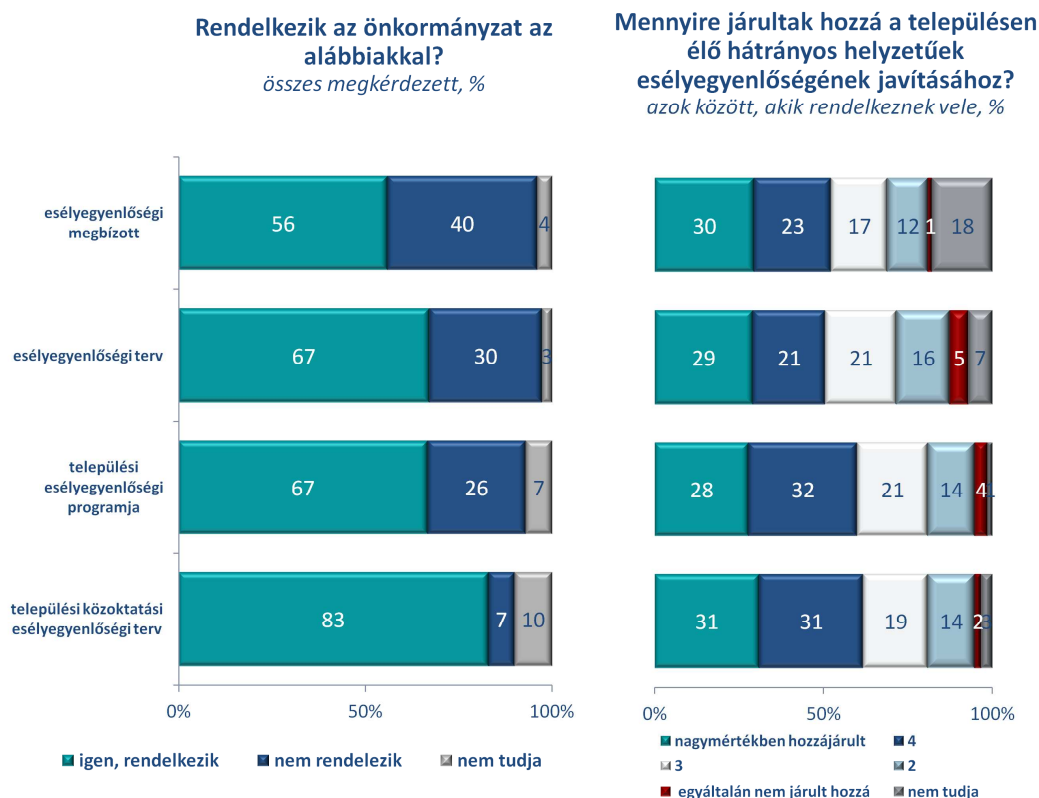
	előfordul
közlekedési szabálysértési ügyekben a romák aránya relatíve magas	42%
a foglalkoztatást segítő programokra kisebb eséllyel kerülnek be roma jelentkezők	22%
nem vesznek fel valakit a roma származása miatt a település valamelyik iskolájába/óvodájába	11%
közmunkára a nem roma származású rászorulókat hívják be	16%
az iskolákban külön osztályokban tanítják a roma tanulókat	13%
a rendelkezésükre álló eszközökkel (például építési engedély megtagadása valamilyen okra hivatkozva) igyekeznek megakadályozni a romák településre/kerületbe való beköltözését	3%

AZ ESÉLYEGYENLŐSÉGI DOKUMENTUMOK ÉS INTÉZMÉNYEK HASZNOSULÁSA A HÁTRÁNYOS HELYZET LEKÜZDÉSE SZEMPONTJÁBÓL

A kutatás kvantitatív szakaszában figyelmet szenteltünk annak, hogy a kötelező, bizonyos feltételek mellett kötelező, illetve fokozatosan kötelezővé váló esélyegyenlőségi dokumentumok és intézmények mennyire érik el a céljukat az érintett önkormányzatok szerint.

A vizsgálatba bevont települések 83 százalékának van települési közoktatási esélyegyenlőségi terve, 67 százalékának települési esélyegyenlőségi programja, illetve esélyegyenlőségi terve és 56 százalékuk alkalmaz esélyegyenlőségi megbízottat. A kötelező jellegűknél fogva egyre inkább általánossá váló esélyegyenlőségi intézmények egy része attól függetlenül működik a településen, hogy az önkormányzat mennyire elkötelezett az esélyegyenlőség mellett, bár esélyegyenlőségi programja és közoktatási esélyegyenlőségi terve még mindig nagyobb valószínűséggel van azon önkormányzatoknak, amelyek számára az esélyegyenlőség kiemelt fontosságú kérdés. Kedvező az intézmények értékelése szempontjából, hogy elenyésző kisebbségben vannak azok, akik szerint az esélyegyenlőségi megbízott és az esélyegyenlőségi dokumentumok egyáltalán nem járulnak hozzá a településen élő hátrányos helyzetűek esélyegyenlőségének javításához (egy és öt százalék között), de a válaszokból visszatükröződik a szkepszis is: egyik intézmény esetében sem éri el 5-ös skálán a 4-es átlagot a hasznosulás mértéke a válaszadók szerint.

4. ábra – Az esélyegyenlőséget biztosítani hivatott intézmények elterjedtsége és hatékonysága

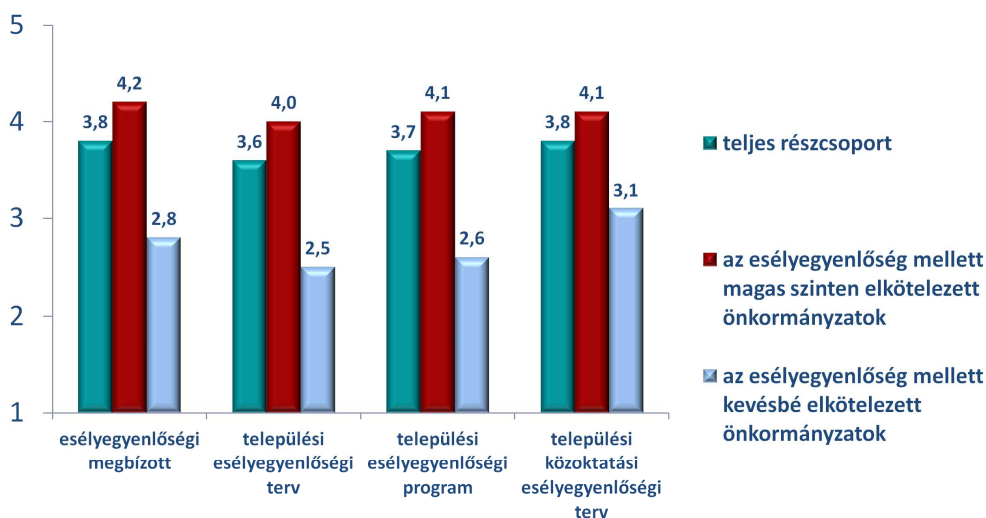

Esélyegyenlőségi megbízott és esélyegyenlőségi dokumentumok a kötelező jellegüknél fogva hamarosan minden önkormányzat rendelkezésére állnak, azonban határozott különbség van a hasznosulásuk mértékében az esélyegyenlőség mellett elkötelezett és a kevésbé elkötelezett települések között. Nem tekinthetünk el teljes mértékben annak figyelembe vételétől, hogy az esélyegyenlőségi intézmények hasznosulásának értékelése szubjektív, tehát az összefüggés mögött az is állhat, hogy nagyobb mértékű hasznosulást feltételeznek az elkötelezett önkormányzatok, ám, mivel ezen intézmények jellegüknél fogva lehetővé tesznek bizonyos mozgásteret a hasznosítás és a formalitás között, joggal feltételezhetjük, hogy az önkormányzatok hozzáállása ezek alkalmazásában meghatározó.

5. ábra – Az esélyegyenlőséget biztosítani hivatott intézmények hatékonysága az önkormányzatok esélyegyenlőséggel szemben elkötelezettségének összefüggésében

Mennyire járultak hozzá a településen élő hátrányos helyzetűek esélyegyenlőségének javításához?

azok között, akik rendelkeznek vele, átlagok 1-5-ig terjedő skálán

Az esélyegyenlőségi programok hatékonyságának akadályai a kutatás szerint elsősorban az önkormányzat anyagi lehetőségeinek hiánya, a szándék hiánya (az esélyegyenlőségi terv csak formalitás), illetve az érintettek együttműködésének hiánya:

– „A humán erőforrás és az anyagiak hiánya.”

– „A program általánosságban rendelkezik az esélyegyenlőségről. A gyakorlati megvalósítás az önkormányzat anyagi lehetőségeinek, pályázatok eredményének függvénye.”

– „A program nem rendelkezett anyagi, pénzügyi háttérrel, ezért az abban kitűzött célokat nem tudtuk megvalósítani.”

– „A program szükségszerűen tartalmaz olyan elemeket, amelyek fontosak ugyan, de a jelenlegi anyagi lehetőségek közepette valójában mégsem érhetők meg el. Emiatt a program csak vontatottan valósul meg.”

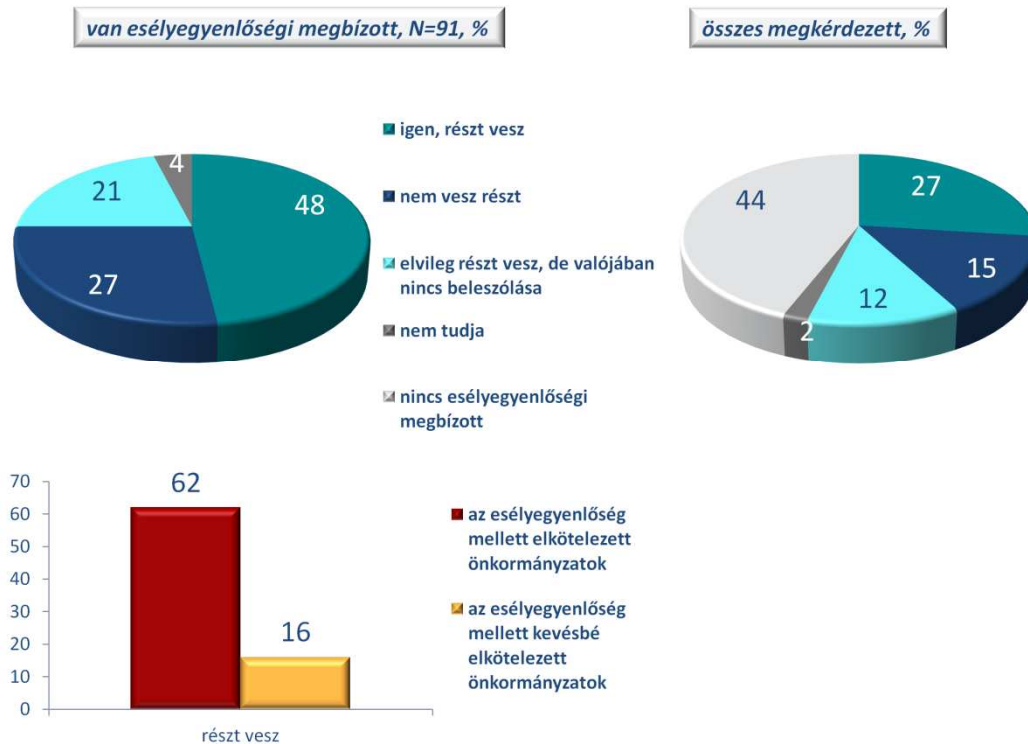
- „Az anyagi források hiánya. A pályázatokon gyakran csak a hátrányos helyzetű települések indulhatnak.”
- „Az anyagi korlátok és az érintettek időnkénti passzivitása.”
- „Az elképzelések megvalósítása sok esetben jelentős anyagi terhet jelent. Ehhez az önkormányzatnak nincs forrása.”
- „Az elmélet pénz és lehetőség hiányában nem találkozik a gyakorlattal.”
- „Pályázati lehetőségek korlátozott volta, közfoglalkoztatási lehetőségek beszűkülése, érintett célcsoport fogadókészsége.”
- „Semmilyen program, vagy magasztos elképzelés nem lehet sikeres, ha nincs az önkormányzatnak pénze a megvalósításhoz. Az esélyegyenlőség megvalósítása nem a kötelezően elkészítendő programokon múlik. A nehéz helyzetben lévő önkormányzat a túlélésért küzd, nem pedig légvárat épít.”
- „A formalitás. Program van, de a végrehajtásra nincs kellő akarat.”
- „Az esélyegyenlőségi programok felszíni jelenségek megoldását próbálják elősegíteni, amelyek látványos sikereket rövidtávon nem hoznak. Hiányzik az a társadalmi program, amely a problémák újratermelődését akadályozná meg.”
- „Kötelező jelleggel készülnek ezek a programok, nem valódi megoldásokra.”
- „Úgy ítélem meg, hogy az esélyegyenlőségi programok csupán a különféle pályázatokon való felhasználáshoz készülnek.”
- „A célcsoport kevésbé veszi igénybe a szolgáltatásokat.”
- „A célzott csoport nem működik együtt a társadalmi igényekhez.”
- „A megcélzott csoport tagjainak részbeni elzárkózása, illetve közömbössége.”
- „A programkészítés nem jelenti annak teljes körű megvalósítását is. A munkahelyteremtés tekintetében a munka világába történő beintegrálás, vagy visszaintegráláshoz a munkanélküliek aktív közreműködése kellett volna.”
- „Sokszor hiányzik az igény, illetve az együttműködési szándék.”

Az esélyegyenlőségi intézmények esetleges formalitását tükrözi vissza, hogy a települések kisebbségében vesz részt az esélyegyenlőségi megbízott aktívan a jogalkotásban: azon települések esetében, amelyek foglalkoztatnak esélyegyenlőségi megbízottat, ez az arány 48 százalék, amely az összes településre vetítve 27 százalékos arányt jelent. Az esélyegyenlőségi megbízottal rendelkező települések ötödétől érkezett az a válasz, hogy a megbízott elvileg részt vesz a jogalkotásban, de valójában nincs beleszólása.

Az esélyegyenlőség mellett elkötelezett önkormányzatok gyakorlata ebben a tekintetben is jelentősen különbözik a kevésbé elkötelezettekétől: 62 százalékuknál vesz részt a megbízott a jogalkotásban, szemben a másik csoportnál mért 16 százalékos aránnyal.

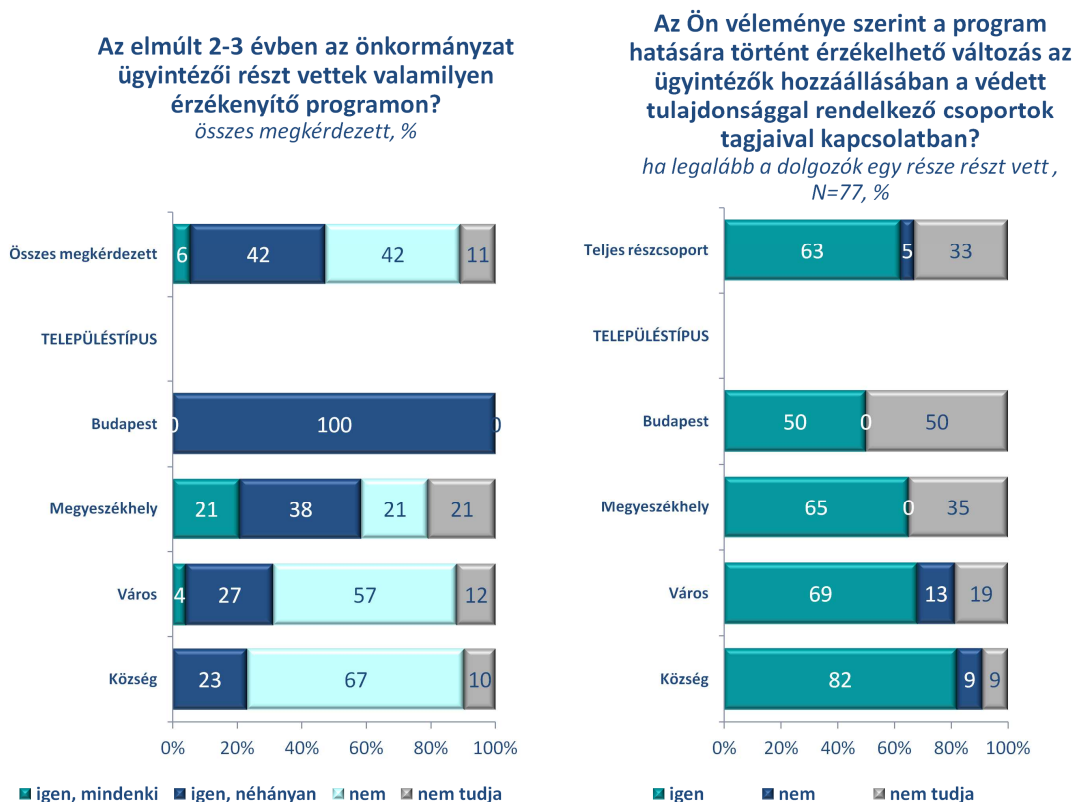
6. ábra – Az esélyegyenlőségi megbízott szerepe az esélyegyenlőség biztosításában

Részt vesz az esélyegyenlőségi megbízott az önkormányzati jogalkotásban?

Látható az is, hogy a kötelező esélyegyenlőségi intézmények hasznosulása is függ attól, hogy milyen az önkormányzat vezetésének, illetve az ügyintézőknek a hozzáállása. Kedvező tapasztalat a lehetséges változásokat tekintve, hogy viszonylag népszerűek ebben a környezetben az érzékenyítő programok – a mintába került önkormányzatok 48 százalékától részt vett érzékenyítésen legalább néhány dolgozó –, és hogy ezeket a programokat az önkormányzatoknál hatékonyak értékelik. Azoknál az önkormányzatoknál, amelyek alkalmazottainak egy része legalább részt vett érzékenyítésen, a megkérdezettek 63 százaléka szerint történt érzékelhető változás az ügyintézők hozzáállásában a védett tulajdonsággal rendelkező csoportok tagjaival kapcsolatban, és csak öt százalék állította határozottan, hogy nem hozott változást a program.

7. ábra – Érzékenyítő programokon való részvétel, a programok hatékonysága

A dokumentumelemzés tapasztalata alapján megállapítható, hogy az esélyegyenlőségi dokumentumokban megfogalmazott feladatok teljesülését szinte lehetetlen nyomon követni. Ennek egyik oka az, hogy az intézkedések között sok az olyan, amit nem, vagy nem feltétlenül jogszabályban hajtanak végre (pályázatok felkutatása, szülőkkel való kapcsolatfelvétel, adatgyűjtés az óvodai nevelésből kimaradó 3 éves gyerekekről). Másik oka az információszerzés nehézségében rejlik. A közérdekű adatok megismerése iránti kérelmünkre válaszoló önkormányzatok sem küldték meg a dokumentumok mellett a célok teljesítését vizsgáló monitoringjelentéseket és a feladatok végrehajtásának jogi eszközeként szolgáló rendeleteket. Ezek felkutatására kísérletet tettünk abban bízva, hogy az interneten közzétett dokumentumok eligazítást nyújtanak, de kevés konkrétan az esélyegyenlőségi tervezéshez kapcsolódó végrehajtási vagy végrehajtást ellenőrző dokumentum található meg a vizsgálatba bevont önkormányzatok honlapján. A fellelhető visszajelzések (például a dokumentum felülvizsgálatába beépített eredményelemzések, az önkormányzati határozatok, rendeletek) pedig annyira esetleges módon nyújtanak információt az esélyegyenlőségi célkitűzések teljesüléséről, hogy átfogó képet az eredményességről ez alapján nem lehet szerezni. Az önkormányzati határozatokban ezen felül lehet találni olyan intézkedéseket az esélyegyenlőségi terv végrehajtásának időszaka alatt, amelyek nem szerepeltek az esélyegyenlőségi tervben. Ez a dokumentum formalitására is utal abban az értelemben, hogy attól függetlenül zajlik a jogalkotás és válaszol az éppen felmerülő problémákra. Például az általunk vizsgált dél-dunántúli város a konkrét akciótervek között a közoktatási esélyegyenlőségi programban nem jelölt meg infrastrukturális fejlesztést, de a közgyűlés határozatai arról tanúskodnak, hogy több ilyen jellegű pályázatot is benyújtottak.

Nincsenek konkretizálva annak feltételei, hogy mikor tekinthető megvalósultnak egy beavatkozás. Amennyiben nem rendelnek pontos értékeket például ahhoz, hogy a tagozatos osztályokban magasabb hh/hhh-tanulói arányt érjenek el, a létszám bármilyen növekedése a feladat teljesítésének értelmezhető.

A települési esélyegyenlőségi programok tartalma annyira általános, hogy végrehajtásról lényegében nem is lehet beszélni. Jellemzőjük, hogy az intézkedési tervek között lényegében az általános célokat ismétlik meg más formában. A nagyobb önkormányzatok foglalkoztatóként megalkotott esélyegyenlőségi tervére szintén az általánosság nagy foka jellemző, legfontosabb eleme annak rögzítése, hogy a munkaerő-felvételnél, az előmenetel és a képzések esetén nem tesznek különbséget a pályázók/alkalmazott között védett tulajdonság alapján. Ennek ellenőrzése csak az ezzel kapcsolatos panaszok hozzáférhetősége esetén volna lehetséges.

A dokumentumok általános bemutatása

A vizsgált dokumentumok általános bemutatásánál arra törekszünk, hogy összefoglaló képet kapjunk a jellemzőikről, tartalmukról, legfontosabb megállapításaikról és a jellegzetes problémákhoz kapcsolt intézkedésekről, megoldási javaslatokról. A kutatás fókuszában álló védett csoportok reprezentáltsága, megjelenésük mikéntje, a dokumentumok nyilvánosságával kapcsolatos megfontolások, és az önkormányzatok civil kapcsolatainak megjelenése külön fejezetekben kapott helyet.

Az esélyegyenlőségi tervek

Az ötből négy dokumentum tartalmaz helyzetelemzést, melynek során a munkavállalók összetételét mutatják be többé-kevésbé azonos szempontok szerint. Az önkormányzat dolgozói között a nők arányát mind az öt település esélyegyenlőségi terve közli, és mindegyiknél eléri vagy meghaladja a 70 százalékot. A vezetői megbízással rendelkező nők arányáról két önkormányzat anyaga közöl információt, mindkét esetben többségben vannak a nők a vezetők között, de a különböző vezetői szinteken lévő nők arányára nem térnek ki a dokumentumok.

Az esélyegyenlőségi tervek másik fő fókuszpontját a 40 éven felüli munkavállalók jelentik, arányukról a munkahelyen az ötből négy dokumentum számol be, az ötödik pedig az 50 évesek, illetve az 55 évesek arányát számszerűsíti annak ellenére, hogy a célok megfogalmazásánál a többihez hasonlóan a 40 évnél idősebbekről beszél. Legalacsonyabb 40 éven felüli munkavállaló-aránnyal a vizsgálatba került észak-alföldi megyeszékhely rendelkezik, de ez az arány is meghaladja az önkormányzatnál foglalkoztatottak felét (54 százalék); a többi olyan településen, amelyről információval rendelkezünk 60 százalékot meghaladó arányban foglalkoztatnak 40 éven felülieket. A roma identitásúak és a fogyatékos emberek arányáról a munkavállalók közül csak három dokumentum nyújt információt. Mindháromra igaz, hogy egyetlen roma származású munkavállalót sem foglalkoztat, a fogyatékos emberek aránya a nyugat-magyarországi megyeszékhelyen szintén nulla, egy észak-alföldi városban és egy dél-alföldi megyeszékhelyen pedig a foglalkoztatottak egy százalékát teszi ki. A három dokumentum, amely közöl adatot a roma identitású munkavállalókról (hiányukról), az esélyegyenlőségi tervezés célcsoportjaként is megnevezi a csoportot, de az arány közlésén kívül nem jelenik meg egyikben sem.

Az általunk vizsgált csoportokon és a nőkn kívül a dokumentumok foglalkoznak még különböző megközelítésben a gyermeket nevelő, két vagy több gyermeket nevelő, gyermeket egyedül nevelő, stb. munkavállalók helyzetével. Mivel különbözőek a céltartó csoportok, az arányok összehasonlításának nincs értelme.

Problémákat, orvosolandó jelenségeket a helyzet felmérése alapján egyik dokumentum sem állapított meg annak ellenére, hogy a tényszerű közlésekből néhány helyen kitűnik a roma és a fogyatékos munkavállalók szinte teljes hiánya az önkormányzati foglalkoztatásban. Mivel nem állapítottak meg problémákat, ezért intézkedési terveket sem tartalmaznak a csoportok képviselőinek növelése mentén. A védett tulajdonsággal rendelkező csoportokkal foglalkoztatásával kapcsolatban (függetlenül attól, hogy a dokumentumban kiemelésre kerülnek vagy sem) egyetlen vizsgált település sem vállal pozitív diszkriminációt, mindössze deklarálják a hátrányos megkülönböztetés tilalmát, illetve az idősebbek és a fogyatékos emberek esetében vállalják a munkakörülmények biztosítását.

A vállalt célok általában a munkakörülmények javításában és a képzések hozzáférhetőségében öltönek testet. A munkakörülmények javítása általában a szűrő-vizsgálatok biztosításában, egyes esetekben szemüvegköltségeinek finanszírozásában, és a munkahely ergonómiai szempontból történő fejlesztésében merülnek ki.

Mint ahogy az esélyegyenlőségi tervek nem problémaközpontúak, nem fogalmazzak meg vállalásokat a foglalkoztatással kapcsolatban, ezért számon sem kérhetők. Az esélyegyenlőségi referens feladatának kijelölésével nyitnak mindössze elvi lehetőséget az esélyegyenlőség magasabb szintű érvényesülésére.

A települési esélyegyenlőségi programok

A vizsgált esélyegyenlőségi programok nagymértékben különböznek terjedelmüket, kidolgozottságukat, a problémák és a megoldási tervek részletezettségét tekintve, de annyiban megegyeznek, hogy nem, vagy alig fogalmazzak meg konkrét, számon kérhető intézkedést. A legjellemzőbb konkrét intézkedések az igényfeltárás és a további helyzetfelmérés.

Témák szerint kiemelten a lakhatás, a foglalkoztatás, a szociális ellátás, az egészségügyi ellátás és az oktatás áll a tervek középpontjában, miközben a nők, a romák, a fogyatékos emberek, az idősek és a szociálisan rászoruló hátrányainak leküzdésével kapcsolatban fogalmazzak meg problémákat és intézkedési terveket. Egy-egy dokumentum emellett foglalkozik általában a gyerekek, vagy a hátrányos helyzetű gyerekek, illetve a szociálisan rászoruló részcsoporthoz a hajléktalanok helyzetével.

A közoktatási esélyegyenlőségi tervek

A közoktatási esélyegyenlőségi tervek többnyire a következő területeken fogalmazzak meg megoldási kísérleteket:

- hiányosak az adatok a hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű gyerekekről,
- meg kell oldani minden hátrányos helyzetű gyerek óvodáztatását 3 éves korban,
- hh/hhh-gyerekek koncentrációja a település néhány oktatási intézményében, vagy a kistérség valamelyik településének az iskolájában magas,

- hh/hhh-tanulók magasabb arányban tanulnak tovább szakiskolában, mint érettségit adó intézményben,
- hh/hhh-gyerekek alacsony részvétele a tanórán kívüli tevékenységekben, szakkörökön
- sni-tanulók integrálása,
- infrastruktúra hiányosságai,
- akadálymentesítés szükségessége,
- évfolyamismétlők száma magas egyes iskolákban,
- magántanulók számának csökkentése,
- kompetenciavizsgálatokon elért alacsony eredmény.

A problémákra, feladatokra a szabályozásnak a jelenség természetének megfelelő sematikus válaszokat adnak a dokumentumok.

A hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek adatgyűjtésével kapcsolatban megoldásként természetes módon szinte minden esetben az jelenik meg, hogy meg kell győzni a szülőket a nyilatkozattétel előnyeiről; néhány esetben az iskolák megbízható adatszolgáltatása és az adatszolgáltatás érdekében a jogszabályok egységes értelmezésének biztosítása is a feladatok között szerepel. Jellemzően adathiánnyal küzdenek a települések a hh- és hhh-gyerekek létszámáról az alapfokú művészetoktatás és a tagozatos, magasabb színvonalú képzést nyújtó osztályok tekintetében, és információgyűjtést céloznak meg azzal kapcsolatban is, hogy az iskolán kívüli programokban milyen arányban vesznek részt.

Azt a kötelező célt, hogy minden gyerek járjon hároméves kortól óvodába, a hátrányos helyzetű kisgyermekes családok felderítésével és meggyőzésével kívánják elérni a települések. A települések különböznek abban, hogy rendelkezésükre áll-e információ azon gyerekek számáról, akik nem járnak óvodába, de közös célkitűzésük, hogy meg kell ismerni, pontosan mely családok azok, akiket fel kell keresni és meggyőzni. Ennek a célnak az elérésére a védőnői hálózatot tudják igénybe venni.

A hátrányos helyzetű gyerekek koncentrációját, a települési szintű szegregációt leggyakoribb megoldásként a körzethatárok átrajzolásával orvosolják. Ez nem mindig találkozik a település vezetésének egyetértésével és véleményük szerint a józan ész követelményeivel. Ritkán adódik alkalom csak a dokumentumok tanulmányozása alapján képet kapni arról, hogy mi a döntéshozók véleménye az esélyegyenlőség megvalósulását célzó intézkedésekről, mert az önkormányzatok láthatóan, a kérdőíves kutatás tapasztalatai alapján is, vigyáznak arra, hogy milyen képet mutatnak kifelé. Egy észak-magyarországi megyeszékhely közgyűlési anyagában, amely a közoktatási esélyegyenlőségi terv felülvizsgálatának szükségességéről szóló indítványról folytatott diskurzust rögzít, mégis betekintheünk abba, hogy milyen ellenállások jelenhetnek meg. A polgármester kifejti, hogy a körzethatárok átrajzolása értelmetlen, óriási terheket rak a családokra és a városra is a gyerekek utaztatásának megoldása miatt, eközben beleláthatunk egy pillanatra abba is, hogy az általunk vizsgált intézkedések megítélésének milyen politikai vetületei lehetnek:

„[A polgármester] Bízok abban, hogy a körzethatárok kialakításánál a hátrányos helyzetűek arányának figyelembevétele egy-egy intézetben, osztályban kérdéssel nem sokáig kell foglalkozni, ugyanis ez egy mesterkélt integráció. Arra kényszeríti az önkormányzatokat, hogy a körzethatárokat mesterségesen és életidegenül alakítsák ki a törvényi kitételnek való megfelelés érdekében. Személy szerint számos fórumon elmondta, hogy ez egy - [...] Képviselő Úr kifejezését használva - nagyon buta döntés volt, amelyet a liberális kormány időszakában hoztak. Ezzel nem

lehet célt érni, mert a jogszabályi megfelelés céljából sok esetben gyermekeket a lakókörnyezetükből ki kell ragadni és másik intézménybe vinni. Bízunk benne, hogy ez a szabályozás hamarosan eltűnik a rendszerből, ettől még nem lesznek integráltak a gyermekek. Bizonyos lakókörzetekben tömegesen vannak jelen a hátrányos helyzetűek, ezt tudomásul kell venni. Ennek oka van, hogy ott élnek, ott érzik jól magukat. A gyermekeket pedig a legközelebbi intézményben kell ellátni. A közzethatárról kapcsolatosan sok szülő keresi meg polgármesteri fogadónapján is.”

A közzethatárok átrajzolásán túl nem fogalmazódik meg javaslat az intézmények közötti szegregáció problémájának megoldására, legfeljebb kevésbé szabályozottan jelenik meg: beiskolázási terv készítése; a beiratkozásnál gondoskodni kell arról, hogy egyenletesebben vegyék fel a gyerekeket, tanulókat.

A hátrányos helyzetű tanulók rossz továbbtanulási aránya, illetve az, hogy alacsony számban jutnak el érettségit adó intézménybe kétféleképpen, szerencsés esetben egymással összhangban működő választ adnak a tervek: kompetenciaalapú tanítást, nevelést kell megvalósítani az általános iskolákban a hátrányok leküzdése érdekében; a települési vagy intézményi szintű tehetséggondozó programokat kell működtetni, ösztöndíjakkal segíteni a hátrányos helyzetű tanulók továbbtanulását. Néhány település ezen túl a pályaválasztási tanácsadásra és a szülőkkel való kapcsolattartásra is nagy hangsúlyt helyez. Utóbbinak elsősorban a képzésben való részvétel támogatásának lehetőségeiről történő információátadás a lényege, de megfogalmazódik annak szükségessége is, hogy meggyőzzék a szülőket és a tanulókat, hogy a rossz szociális helyzetből való kikerülés kulcsa az iskolázottság.

Kevésbé általános, de több dokumentum is reflektál arra a problémára, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók nem az arányuknak megfelelően vesznek részt a tanórán kívüli tevékenységekben. Mivel a tapasztalatok szerint nincsenek ezzel kapcsolatos adatgyűjtések, a probléma elsősorban a módszertani útmutató alapján kerülhet be tervekbe. A válaszokban pedig egyrészt a létező programokban való részvétel növelésének általános célja jelenik meg, másrészt különböző programok indításának szükségessége, az igények felmérése.

A sajátos nevelési igényű tanulók integrálásával kapcsolatos tervezésről a kutatásban vizsgált csoportok tervezési dokumentumokban történő megjelenésénél számolunk be.

Az oktatási intézmények infrastrukturális fejlesztésének szükségessége, illetve akadálymentesítésének igénye körülbelül a dokumentumok felében kap helyet a konkrét tervek között, a problémára adott válasz kivétel nélkül pályázati pénzek felkutatása. A határozatok elemzésénél látni fogjuk, hogy a legtöbb esélyegyenlőség megvalósítását célzó önkormányzati döntés oktatási vagy nevelési intézmény infrastruktúrájának fejlesztésével, felújításával kapcsolatos, tehát, bár a dokumentumokban nem kap olyan hangsúlyos szerepet, az oktatással kapcsolatos fejlesztések többsége ebben a témában valósul meg.

Az évfolyamisméltók magas számával és az iskolák kompetenciaméréseken produkált rossz teljesítményével a tervek általában a pedagógiai módszertan fejlesztése révén kívánnak megküzdeni. Az évfolyamisméltók esetében az oktatási intézmény „buktatási” gyakorlatának felülvizsgálata is jellemzően az eszközök között szerepel.

A magántanulók számának csökkentése a státuszok felülvizsgálatának útján lehetséges a dokumentumok szerint, törekednek kialakítani a település közzethatárában olyan gyakorlatot, hogy a magántanulói státuszt csak a versenyzők és az egészségügyi problémákkal küzdők kaphassák meg.

A kis településeken a fentiekén kívül más problémák is felmerülnek, ezek egy része a mintánk szempontjából egyedi, ezért csak egy dokumentum megoldási javaslatait tudjuk vizsgálni. A vizsgálatba bekerült községek egyikében a problémát az jelenti, hogy sok jobb helyzetben lévő család máshol iskoláztatja a gyermekeit, míg máshol éppen az növeli a hátrányos helyzetű tanulók arányát, hogy a szomszédos, iskolával nem rendelkező település tanulói nagy számban járnak oda. Az előbbi problémára a település dokumentuma az iskolai szolgáltatás minőségének javításával és kommunikációs tervezéssel reagálna minden további konkrétum nélkül, az utóbbi esetben sem megy tovább a tervezés annak megállapításánál, hogy meg kellene oldani, hogy a szomszédos község tanulói ne kivétel nélkül az adott település iskolájába járjanak.

Kevésbé jellegzetes, a kistelepülésekre általánosságban jellemző a szaktanárok hiánya és a közoktatási szakszolgálati feladatok ellátatlansága. Ezekre egyrészt létező vagy tervezett fenntartói együttműködésekkel reagálnak, másrészt pályázatok útján igyekeznek pénzt szerezni a szolgáltatásfejlesztésre. Mind a szaktanárok, mind a fejlesztő pedagógusok, szakemberek hiányát a társuláson belüli ingázással tudják orvosolni.

Közgyűlési határozatok

A határozatok elemzése során egy teljes év anyagaiban számoltuk össze azokat a döntéseket, amelyek az esélyegyenlőség szempontjából kiemelt területekkel (egészségügy, oktatás, lakhatás, szociális szféra, foglalkoztatás) kapcsolatban születtek. Szigorúan csak a fejlesztési célú döntéseket vizsgáltuk, tehát az önkormányzati források valamilyen, a kutatás fókuszában álló célra történő odaitélését, illetve pályázat beadásáról szóló döntéseket. Nem kerültek tehát bele például az oktatással kapcsolatos olyan döntések, hogy mikor kezdődik a tanév, mi a költsége az adott évben az iskolai étkezésnek, intézményvezetők kinevezésével kapcsolatos döntések, illetve alapítóokirat-módosítások. Az önkormányzati saját források megítélését és a pályázat benyújtását az elemzés során külön tartottuk nyilván.

A határozatok elemzésének első és legfontosabb tanulsága, hogy az esélyegyenlőség területén születő önkormányzati döntések kimagasló része pályázat benyújtásával kapcsolatos. A nem pályázati forrás megszerzésére törekvő döntések jóval kisebb összegeket érintenek. Például nagyon sok nagy összegű pályázat született oktatási intézmények infrastrukturális fejlesztése (felújítása) témájában, a saját erőből történő fejlesztések pedig olyan pár százezres nagyságrendű beruházások, mint a tornaterem parkettájának kijavítása.

A benyújtott pályázatok többsége az oktatás területén született, összesen a 12 település 58 pályázatot adott be a vizsgált évben a határozatok tanúsága szerint ezen a területen. Az oktatás fejlesztése céljából beadott pályázatok többsége az oktatási intézmények infrastrukturális fejlesztésével kapcsolatos (23 pályázat ezen a területen). Nagyobb részük óvodákat érint. A második legjellemzőbb téma a pedagógus-továbbképzés, módszertani fejlesztés volt (15 település), ebben a témában kivétel nélkül benyújtott pályázatok szerepelnek. Hét vizsgált önkormányzat képviselőtestülete szavazott meg valamilyen ösztöndíjat a hátrányos helyzetűek támogatására az oktatásban, ez két kivétellel Bursa Hungarica önkormányzati ösztöndíjrendszerhez való csatlakozás, ahol nem az, ott az egyik önálló önkormányzati vállalás, a másik az Arany János programmal kapcsolatos. Szintén hét önkormányzat pályázott oktatási intézményhez kapcsolódó sportinfrastruktúra-fejlesztésre, három intézményfenntartó együttműködési megállapodást kötött a vizsgált évben, és kettő-kettő pályázott az integráció megvalósulása céljából nem, vagy nem csak módszertani fejlesztés témában és óvodai férőhelyek bővítésére.

A második leggyakoribb, az esélyegyenlőség érdekében hozott képviselő-testületi határozat a szociális ellátás területén irányzott elő fejlesztést, 15 ilyen döntés született a vizsgált körben. A szám nem tartalmazza a szociális rendelet módosításait, csak a fejlesztési pályázatokat és az önkormányzati döntéseket valamilyen egyedi szolgáltatás nyújtásáról. A 15 döntésből négy intézményfenntartói együttműködés létrehozásáról szólt, egy pedig a gyermekek nyári étkeztetéséről. A többi döntés szolgáltatásbővítés vagy infrastrukturális fejlesztésre beadott pályázat volt.

Az esélyegyenlőség témájában hozott következő leggyakoribb döntés valamilyen együttműködési megállapodás kötése volt, kilenc ilyen megállapodás született a vizsgált évben hat településen civil szervezettel vagy kisebbségi önkormányzattal.

Az idősek helyzetének javítását nyolc döntés célozta meg, ebből négy pályázat benyújtása volt. Jellemzően idősek bentlakásos intézményének vagy nappali ellátást szolgáló intézményének az infrastrukturális fejlesztése érdekében pályáztak, néhány döntés született szolgáltatásfejlesztéssel kapcsolatban és időügyi tanács létrehozásáról.

Hét döntés született a foglalkoztatás fejlesztése céljából, ezek fele részben a közfoglalkoztatás kiterjesztéséről, fele részben munkaerő-piaci képzésekről szóltak. Az utóbbi jellemzően pályázat benyújtása volt.

Hat önkormányzat döntött határozatban civil szervezetek támogatásáról a vizsgált évben, a nagyobb önkormányzatoknál ez jellemzően több szervezet támogatását jelenti. A támogatottak között a szociális területen működők mellett jellemzően megjelentek a kulturális, hagyományőrző szervezetek is.

Hat döntés született az egészségügy fejlesztésről öt önkormányzatnál, ezek kettő kivételével infrastruktúra-fejlesztéssel kapcsolatos pályázatok voltak.

Öt, az esélyegyenlőséget közelebbről érintő döntés a vizsgált évben az esélyegyenlőségi dokumentumok valamelyikének vagy azok felülvizsgálatának az elfogadása volt. Két helyen pályáztak e-közigazgatás témában és egy önkormányzat a település szegregátumában lakók társadalmi felzárkóztatása céljából nyújtott be pályázatot².

Az esélyegyenlőségi dokumentumok vegyesek abban a tekintetben, hogy az egyes területeken milyen mélységben tárták fel a település esélyegyenlőségi jellemzőit, de annyiban általánosan hasznosak, hogy elemezték a helyzetet. A problémák feltárása mellett az intézményrendszer alapos, statisztikákkal kiegészített feltérképezése is része a dokumentumoknak. A programok megvalósítása, a dokumentumok hasznosulása érdekében azonban érdemes lenne egy lépéssel tovább menve nemcsak a programok meglétét vizsgálni, hanem a teljesülésüket is: kötelezni az önkormányzatokat a dokumentumokban megjelölt feladatok végrehajtását vizsgáló monitoringjelentések évenkénti/kétévenkénti leadására, a nem teljesített vállalásokkal kapcsolatos indoklás elkészítésére, és valamilyen külső monitoringgal ellenőrizni, hogy az egyes időszakok esélyegyenlőségi tervei egymásra épüljenek, további intézkedéseket jelöljenek meg.

Széles körben jellemző, hogy a dokumentumok azonos panelekből építkeznek, szó szerint ugyanazokat a célkitűzéseket tartalmazzák. Ez egyrészt természetes abból kiindulva, hogy ugyanolyan problémákra keresik a választ, másrészt azt sejteti, hogy a kidolgozói nem fordítottak

---

² A képviselőtestületi döntések témánkénti számadatai településenként (a település megnevezése nélkül) a melléklet 34 táblázatában található.

gondot a sajátos jellegzetességek feltárására. Az elemzés alapján nem vonhatunk ugyan le egyértelmű negatív következtetést a megvalósulás esélyeivel kapcsolatban abból, ha egy dokumentum a célkitűzéseket tekintve általános, nem konkretizálja a lépéseket és sematikus (találkoztunk ellenpéldával), de egyben az is belátható, hogy a minél konkrétabb lépések, intézkedések jobban szolgálják a célok megvalósulását és ellenőrizhetőbbek is, nemcsak kívülről, hanem az önkormányzatnál zajló munka szempontjából is.

A konkrétsággal kapcsolatban egy példa, amely olyan problémára keresi a választ, amely lényegében minden közoktatási esélyegyenlőségi tervben szerepel:

Probléma: a hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű gyerekekkel, tanulókkal kapcsolatban hiányosan állnak rendelkezésre az önkormányzatnak adatok.

Megoldási javaslatok a konkrétság különböző szintjein:

– „szülők tájékoztatása”; „kapcsolattartás a szülőkkel”

– „szülők tájékoztatása a nyilatkozat adta lehetőségekről”; „szülők tájékoztatása a nyilatkozattétel előnyeiről”

„rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő szülőkhöz a nyilatkozat eljuttatása”

– „a tájékoztatóba, a szülőket meggyőző munkába be kell vonni az érintett szakembereket: a védőnőt, a szociális munkást, a kisebbségi önkormányzat képviselőit, a pedagógusokat.”

– „a szülők tájékoztatása a hhh-státusszal járó kedvezményekről

a) A pedagógusok tájékozódása

b) Szülők tájékoztatása szülői értekezleteken

c) Gyermekvédelmi felelős tájékoztatja a szülőket a gyermekvédelmi kedvezmény megállapításakor”

A dokumentumelemzések tapasztalatai arra világítanak rá, hogy a kis településeknek sok hasonló elem mellett a nagyobbaktól egészen eltérő problémái lehetnek az oktatással kapcsolatban, így más típusú beavatkozásra és más jellegű intézkedési tervre van szükségük. Ugyanúgy gondot okoz a hátrányos helyzetű tanulók koncentrációja egy-egy iskolában, csak legfeljebb nem a település iskolái között jelenik meg a különbség, hanem a kistérségi intézményfenntartó társulás különböző települései között. Az integrált oktatás bevezetése ugyancsak hasonló probléma elé állítja a települések mindegyikét, és a hátrányos helyzetűek, sni-tanulók lemorzsolódási aránya és rossz továbbtanulási mutatói terén is ugyanazokkal a problémákkal kell megküzdeniük.

Különbség viszont, hogy a kis települések sokszor a közoktatással kapcsolatos feladatellátási kötelezettségüknek sem tudnak maradéktalanul eleget tenni, még kistérségi társulás szintjén sem, az esélyegyenlőségi programokban ezért nagy hangsúlyt kap a szolgáltatások biztosításának megoldása, például a fejlesztő pedagógusok alkalmazásának igénye. Az elemzett dokumentumok között előfordult olyan kistélepülés is, amelynél az akcióterv legfontosabb feladata a feladatellátás biztosítása érdekében kistérségi együttműködési megállapodás megkötése. Máshol az a sajátos probléma kap helyet a dokumentumban, hogy a hátrányos helyzetű, aprófalvas kistérségben, ahol egyébként is a települések kevesebb, mint a felén van iskola, küzdenek a falvak, hogy biztosítsák a törvényben előírt átlagos tanulólétszámot, és ne veszítsék el az önálló iskolájukat.

A szegregáció, amennyiben települések között jelenik meg, szintén sajátos, a nagyobb településektől eltérő megoldások felé vezet az akciótervek szerzőit: egy dunántúli kistérség egyik iskolájában a jellemző kimagasló hh/hhh-tanulói arány megoldására az esélyegyenlőségi terv azt a választ adta, hogy el kell érni, hogy az iskolával nem rendelkező hátrányos helyzetű településről ne

minden tanuló a vizsgált település iskolájába járjon. Problémát jelenthet viszont, hogy azért járnak oda, mert oda viszi őket iskolabusz, és a tervezésben nem foglalmazták meg a szerzők azt a feladatot, hogy indítsanak másik településre is járatot.

Adott esetben pedig azért nem lehet beszélni oktatási szegregációról és a hátrányos helyzetű tanulók koncentrátságáról, mert az iskolai minden tanulója roma származású, és javarészt hátrányos helyzetű.

A KUTATÁSBAN VIZSGÁLT VÉDETT CSOPORTOKKAL KAPCSOLATOS POZITÍV DISZKRIMINÁCIÓ

A kérdőíves kutatás tapasztalatai alapján a felmérésben részt vevő önkormányzatok 40 százalékára volt igaz az elmúlt öt évben, hogy a vezetők kinevezése során női jelentkezőt részesítettek előnyben; az önkormányzathoz állásra jelentkezők közül fogyatékos személyt az önkormányzatok 29 százaléka vett fel valamikor a vizsgált időszakban, roma jelentkezőt pedig 19 százalék. A 10 000 fősnél nagyobb települések jellemzőbben élnek az alkalmazás során a pozitív diszkrimináció lehetőségével a nők és a fogyatékos emberek esetében: a nagyobb települések 77 százalékában részesített előnyben nőt a vezetői kinevezések során a válaszadó állítása szerint, a kisebb településeken belül csak 35 százalék tudott erről számot adni. Hasonlóan alakulnak az arányok a fogyatékos emberekkel kapcsolatban is: a csoporthoz tartozó jelentkezőt a nagyobb települések 79 százaléka részesített előnyben az elmúlt öt évben, a kisebbeknek pedig 33 százaléka. A romák előnyben részesítése az önkormányzati állások betöltésénél nem jellemzőbb a nagyobb településeken.

8. ábra – Pozitív diszkrimináció az önkormányzati állások betöltésénél

Kérem, mondja meg, hogy az elmúlt 5 évben előfordult-e, hogy...
összes megkérdezett, %

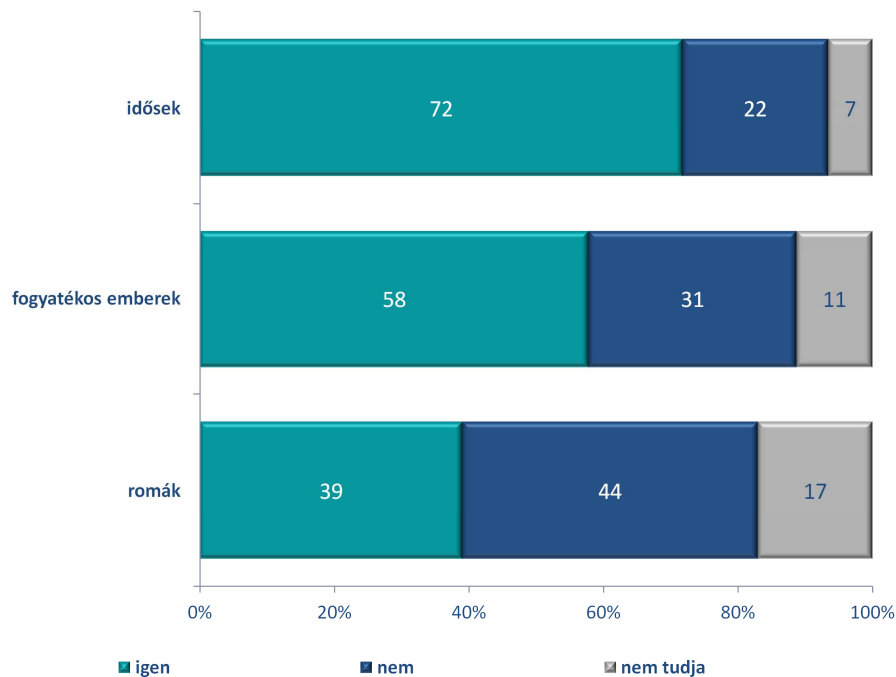

Az önkormányzatok körében végzett felmérés alapján az általunk kiemelten vizsgált védett csoportok (romák, idősek [65 éven felüliek] és fogyatékos személyek) közül a legtöbb települési önkormányzatnál az idősek helyzetének javítását célzó döntés született az elmúlt két évben, 72 százalékuk számolt be arról, hogy történt valamilyen intézkedés időseket érintő ügyben. A mintába került önkormányzatok többségénél (58 százalékánál) született valamilyen döntés ezen idő alatt a fogyatékos személlyel élők javára; ennél jóval kisebb arányban (39 százalék) a romák javára. Még ha azokat a településeket ki is szűrjük, ahol nem élnek romák a válaszadó szerint, akkor is kisebbségben vannak azok a települések, ahol a romák számára kedvező önkormányzati döntést hoztak az elmúlt két évben.

9. ábra – Hátrányos helyzetű csoportok életkörülményeinek javítását célzó önkormányzati döntések

Az elmúlt két évben született olyan önkormányzati döntés, stratégiaalkotás, bármilyen dokumentum, amelynek célja az volt, hogy a településen élő egyes csoportok életkörülményeit, lehetőségeit javítsa?

összes megkérdezett, %

Mindhárom csoport esetében jellemző, hogy a 10 000 fősnél nagyobb települések szignifikánsan nagyobb arányban hoztak a csoporthoz tartozók helyzetét javító döntést. Az idősekkel kapcsolatban a nagyobb települések 92 százaléka intézkedett, a kisebbek 46 százaléka. A romák életkörülményeit a 10 000-nél nagyobb lakosságszámú települések 48, a kisebbek 27 százaléka próbálta meg javítani. A fogyatékos emberekkel kapcsolatban 68 és 45 százalék az arány a két típusban.

A nők szerepe az esélyegyenlőségi dokumentumokban

Bár az elemzésnek a nők nem jelentették kiemelt csoportját, a foglalkoztatásban jellemző nyilvánvaló problémák miatt, és mivel az esélyegyenlőségi programoknak elvileg fontos célcsoportját jelentik, néhány szót a csoporttal kapcsolatos tanulságoknak is szentelünk.

A települési esélyegyenlőségi dokumentumok vizsgálata rámutat arra, hogy az alkalmazásban álló nők létszáma tekintetében a legtöbb önkormányzat az egyenlő bánásmód elvárásainak megfelelően működik. A vizsgált területek közül tehát a nők munkaerő-piaci helyzetében valósul meg a leginkább egyenlőség az önkormányzatoknál, önkormányzati intézményeknél.

A nők az esélyegyenlőségi tervek középpontjában állnak, egyrészt valószínűleg azért, mert ezen a téren tudnak a foglalkoztatók (polgármesteri hivatalok) a legkedvezőbb eredményeket felmutatni: ahogy arról már volt szó, a vizsgálatba bevont dokumentumok mindegyike arról ad számot, hogy az adott foglalkoztatónál a női munkavállalók aránya eléri vagy meghaladja a 70 százalékot, ahol közölnek adatot, a vezetői megbízással rendelkező nők aránya is meghaladja az 50 százalékot.

A nők esélyegyenlőségének kérdése az esélyegyenlőségi terveken kívül csak a települési esélyegyenlőségi programokban jelenik meg; a közoktatási esélyegyenlőségi tervekre általánosságban

igaz, hogy nem tartalmaznak gender-szemléletű megközelítést. Az esélyegyenlőségi programokra jellemző, hogy leírják a nők alacsony munkaerő-piaci aktivitásának problémáját, egyes esetekben kitérnek a bántalmazás, családon belüli erőszak kérdésére is a helyzetelemzés és a célok deklarálása során, konkrét intézkedést a problémákhoz viszont nem rendelnek. A nők helyzetének javításával kapcsolatos konkrétumok hiánya mögött valószínűleg a beavatkozás eszközeinek hiánya áll: „A nők és a férfiak esélyegyenlőtlenségének csökkentését az Önkormányzat hatáskörébe tartozó intézkedésekkel nem tudja csökkenteni, így a Korm. Rendelet 7. § (1) bekezdés b) pontja alapján erre a feladatra vonatkozó intézkedést jelen program nem tartalmaz” (idézet egy megyei jogú város települési esélyegyenlőségi programjából).

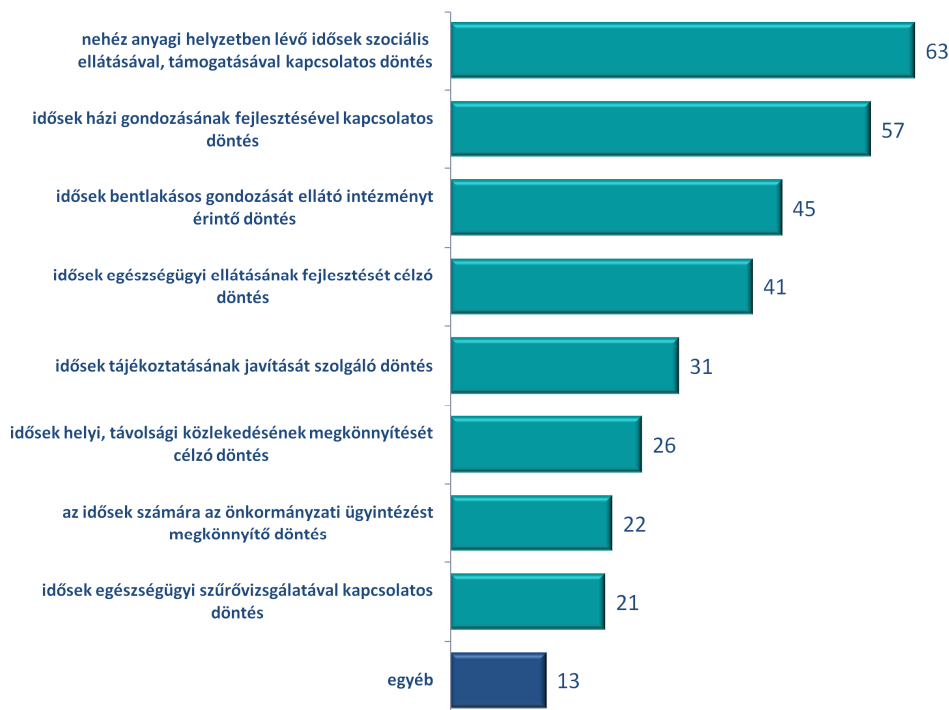
A nők esélyegyenlőségének javítása a vizsgált települések közgyűlési jegyzőkönyveiben egyszer sem került szóba, semmilyen önkormányzati döntés nem született ezen a területen.

Az idősokkal kapcsolatos tanulságok

A kutatás alapján az idősokkal kapcsolatos döntések elsősorban az nehéz anyagi helyzetben lévő idősök szociális támogatásával és a házi idősgondozás fejlesztésével kapcsolatban születtek; de a települések csaknem fele (45 százaléka) hozott valamilyen döntést az idősök bentlakásos gondozását ellátó intézménnyel kapcsolatban és 41 százaléknál fejlesztettek az idősök egészségügyi ellátásán.

10. ábra – Idősök életkörülményeinek javítását célzó önkormányzati döntések

Milyen témában született döntés az idősök helyzetének javítása érdekében?

A települések háromnegyede fenntart valamilyen jelzőrendszert annak érdekében, hogy tudomást szerezzen az anyagi nehézségekkel küzdő, támogatásra, idősgondozásra szoruló emberekről, és 15 százalék válaszolt úgy, hogy nincs kimondottan ezt a célt szolgáló jelzőrendszer, de a település

méreténél fogva tudomást szerez az önkormányzat a magukat ellátni nem tudó idősekről. A települések két százalékára jellemző, hogy nincs ilyen jelzőrendszer, és ebből következően nem is szükségképpen szereznek tudomást arról, ha ellátásra szorul valaki, a megkérdezettek nyolc százaléka pedig nem tudott válaszolni a kérdésre.

Bár a vizsgált településeken a kiválasztott évben több olyan képviselő-testületi határozat született, amely az idősek ellátásával kapcsolatos, mint például amennyi a fogyatékos emberek helyzetére keres megoldást, a tervezésben fordított arányok érvényesülnek. A helyzetfelmérések keveset foglalkoznak az idősekkel, elsősorban annak megállapítására szorítkoznak, hogy a település előregedő tendenciái miatt magas az időskorúak aránya, köztük pedig sok a magányos, magát ellátni nem képes ember.

Az idősek helyzetéről a települési tervezési dokumentumok közül az esélyegyenlőségi programok és az esélyegyenlőségi tervek ejtenek szót, a közoktatással kapcsolatos dokumentumokban értelemszerűen nem kap helyet a kérdés. Az esélyegyenlőségi programok egy részében az idősellátás fejlesztése jelenik meg különböző konkrétumok szinteken: van, ahol csak a házi gondozás fejlesztését irányozzák elő (*„meg kell teremteni a feltételeket az aktív, önellátásra képes idős-korhoz, a minél hosszabb időtartamú családban éléshez, az otthoni környezetben történő ellátáshoz”* (budapesti kerület); máshol ennek részleteit rögzítik (étkeztetés biztosítása, jelzőrendszeres segítségnyújtás) vagy a bentlakásos idősek otthonának hiányáról és szükségességéről számolnak be.

Az idősellátáson kívül az 50 éven felüliek munkaerő-piaci helyzete jelent meg a dokumentumokban konkrét javaslat nélkül; továbbá előfordult a szolgáltatásokkal kapcsolatos tájékoztatás fejlesztésének igénye és közösségi programok szervezésének vállalása is.

Az 50 főnél többet foglalkoztató önkormányzatok esélyegyenlőségi tervében a 40 éven felüliek kitüntetett figyelmet kapnak. Mivel a dokumentumok között alig van különbség, egy sablonra készültek, ezért ebben a tekintetben sem találunk innovációkat. Egyes dokumentumokban (szó szerint azonosan) kiemelik, hogy a munkáltató az *„előzetes képzéshez, betanuláshoz kötött munkakör betöltésénél a 40 év feletti pályázatát nem utasítja el arra hivatkozva, hogy a képzés és betanítás korukból következően már nem kifizetődő befektetés”*; nem minden vizsgált településen, de általában rögzítik a dokumentumok az idősebb munkavállalók képzésekben való részvételének jogát, és ezen a téren a hátrányos megkülönböztetés tilalmát.

A roma lakossággal kapcsolatos tanulságok

A kérdőíves felmérésre adott válaszok alapján az adott településen élő roma lakosságot kedvezően érintő döntések jellemzően a szociális ellátással, a munkahelyteremtéssel és a roma gyerekek iskolai integrációjával kapcsolatosak.

A romákra vonatkozó adatok közlésénél érdekes jelensége a közoktatási esélyegyenlőségi dokumentumoknak, hogy egyaránt megtalálhatók köztük az ilyen szempontból „szemérmes” és a szókimondó változatok. A települések nagyobb körét érintő dokumentumelemzés során találtunk példát olyan települési helyzetelemzésre, amely teljesen explicit módon foglalkozik a településen élő romák helyzetével, és a dokumentumok kötelező és mindenhol alaposan feldolgozott, hátrányos helyzetű tanulóakra vonatkozó elemzését is kiegészíti a hátrányos helyzetű roma tanulók problémájával. Találkoztunk emellett olyan kistérségi dokumentummal, amely részletesen elemzi

egy település oktatási intézményének valóban kiugróan magas hh/hhh-tanuló arányát, amely részben abból következik, hogy egy másik, iskolával nem rendelkező település tanulói szinte kivétel nélkül oda járnak iskolába, és a problémának a roma tanulók magas arányával kapcsolatos összefüggéseire csak az mutat rá, hogy a probléma megoldására megfogalmazott intézkedések között elsőként a települési Cigány Kisebbségi Önkormányzattal való szorosabb együttműködés kerül szóba. Emellett természetesen teljesen „szívnak” helyzetelemzésekre is vannak példák.

A romák az esélyegyenlőségi programokban általában a területi és az oktatásbeli szegregációval kapcsolatban jelennek meg az intézkedési tervek között, a problémákat feltáró helyzetelemzések pedig a csoport alacsony átlagos iskolai végzettségéről, a munkanélküliség problémájáról adnak számot. A szegregáció felszámolásával kapcsolatban az esélyegyenlőségi programok nem lépnek a konkrét intézkedések szintjére, a célok kijelölése, a beavatkozási tervek és adatgyűjtések igénye jelenik meg a dokumentumokban: *„roma integrációs program kidolgozása”; „önkormányzati bérlet-állomány statisztikájának elkészítése a szegregátumokra vonatkozóan”, „roma integrációs műhellyel való további együttműködés”* (idézetek egy megyei jogú város települési esélyegyenlőségi programjából). Több program tűzi ki célul a pontosabb adatok gyűjtését a romák helyzetével és a munkaerőpiacra belépés lehetőségeivel kapcsolatban egyaránt. A konkrét lépések között említhető, hogy az elemzésbe beválasztott egyik város dokumentuma a roma tanulók középiskolai továbbtanulásának növelését megfogalmazó célkitűzéséhez kapcsolódóan évente legalább 10 hátrányos helyzetű diák iskoláztatását vállalja. Összességében viszont a konkrétumok hiánya és az ötlettelenség jellemző a roma népességgel kapcsolatos intézkedések tervezésében.

Az intézmények esélyegyenlőségi terveiből (amennyiben közölnek erre vonatkozó adatot), az derül ki, hogy a vizsgálatba bevont települési önkormányzatok nem foglalkoztatnak roma munkavállalót. A tervek egyike sem vállalt pozitív diszkriminációt, többségükben nem is kerül szóba a csoport. A sok településen legnagyobb, vagy egyik legnagyobb foglalkoztatóként jelen lévő önkormányzatok a települések esélyegyenlőségi programjai alapján sem vállalják jellemzően a roma munkavállalók előnyben részesítését, egy kivétellel találkoztunk: *„A közfoglalkoztatásban, közszférában támogatjuk a roma munkavállalók elhelyezkedését, fellépünk a hátrányos megkülönböztetéssel szemben”* (budapesti kerület).

A „Módszertani segédlet és gyakorlati útmutató helyi esélyegyenlőségi programok megalkotásához” dokumentum azon javaslatát, hogy az önkormányzat a helyi iparűzési adón vagy valamilyen más kedvezmény nyújtásának lehetőségén keresztül motiválja a településen működő gazdasági társaságokat a védett csoportokhoz tartozók foglalkoztatására, a vizsgált dokumentumok közül egyik sem vette át és nem építette az eszközei közé.

A közoktatási esélyegyenlőségi tervek, ahogy arról már volt szó, vegyesek abban a tekintetben, hogy egyáltalán említik-e a roma lakosságot az oktatási szegregációval kapcsolatban, vagy csak a hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók koncentrációjáról adnak számot. A hh/hhh-tanulók koncentrációját a település egyes intézményeiben szinte minden több iskolával rendelkező település megállapítja. A beiskolázási körzethatárok felülvizsgálatán és beiskolázás tervek készítésén túl nem fogalmaznak meg terveket az önkormányzatok.

A közoktatási esélyegyenlőségi tervek között találkoztunk olyannal (kisebb város Kelet-Magyarországon), ahol a település óvodái közötti szegregációt az rejti el, hogy azonos intézményhez tartoznak, csak külön feladatellátási helyen működnek. A tervezés ebben az esetben nem tartotta értelmezhetőnek az intézményi szegregációt, a különbségeket nem is vette fel a problémák közé és nem javasolt rá megoldást: *„nem releváns, hiszen egy intézmény működik”*.

Valójában az azonos intézmény által fenntartott különböző telephelyű óvodák között óriási különbség van a hh/hhh-gyerekek arányában, a gyakorlatban egy erősen szegregáló oktatási modell látható az adatokból: a három óvo-dából az egyikben 71 százalék, egy másikban 20 százalék, a harmadikban pedig köztes (42 százalék) a hátrányos helyzetű gyerekek aránya, és a halmozottan hátrányos helyzetűek elhelyezése is ezt a mintázatot követi.

Az oktatásban a hátrányos helyzet, speciális oktatási keretek és az sni-besorolás is összefügg a tanulók roma származásával az önkormányzatok által a kérdőíves kutatásra adott válaszok alapján. A sajátos nevelési igényű gyerekek körében a romák felül-reprezentáltsága a települések 77 százalékán jellemző legalább valamilyen mértékben (a válaszadó tudomása szerint öt százaléknál magasabb roma lakossági aránnyal rendelkező településeken 88 százalék), a magántanulók között pedig 54 százalékuknál magasabb az átlagosnál a roma tanulók aránya.

6. táblázat – Roma tanulók felülreprezentáltsága az sni- és a magántanulók között a kérdőíves kutatás alapján a települések százalékában

	előfordul
a magántanulóvá nyilvánított gyermekek között több a roma, mint a nem roma	54%
a sajátos nevelési igényű tanulók többsége roma	77%

Éppen ezért az sni-besorolású gyerekek integrált oktatásával kapcsolatos intézkedések és a magántanulók számának csökkentését célzó beavatkozások is érintik a csoportot. Előbbiről lesz szó a fogyatékos gyerekek kapcsán, a magántanulók számának csökkentése pedig a dokumentumok kisebb részében jelenik meg a kitűzött célok között. Amikor megjelenik, akkor vagy a magántanulóvá nyilvánítás felülvizsgálatát, az ilyen minősítés indokainak feltárását tűzik ki feladatként, vagy az intézmények és a családok kapcsolatának szorosabbra fűzését, ezen keresztül a családok meggyőzését látják a meg-oldáshoz vezető útnak.

A fogyatékos emberekkel kapcsolatos tanulságok

Az önkormányzati kérdőíves kutatás tapasztalatai alapján az önkormányzatok több mint felénél (58 százalék) született az elmúlt két évben valamilyen döntés a fogyatékos személyek helyzetének javítása céljából.

A fogyatékkal élők helyzetét javító döntések döntő többsége akadálymentesítéssel kapcsolatos, a válaszok szerint a települések 52 százalékánál akadálymentesítettek valamilyen önkormányzati fenntartású intézményt az elmúlt két évben. A települések közel felében született döntés a fogyatékkal élők szociális ellátásával kapcsolatban is. A fogyatékossgal élőkkel készített mélyinterjúk alapján a számukra legfontosabb kérdést jelentő foglalkoztatással kapcsolatban a települések 35 százaléka tett valamilyen lépést az elmúlt időszakban.

7. táblázat – Az elmúlt két év fogyatékos emberek helyzetét javító döntései az összes megkérdezett önkormányzat arányában

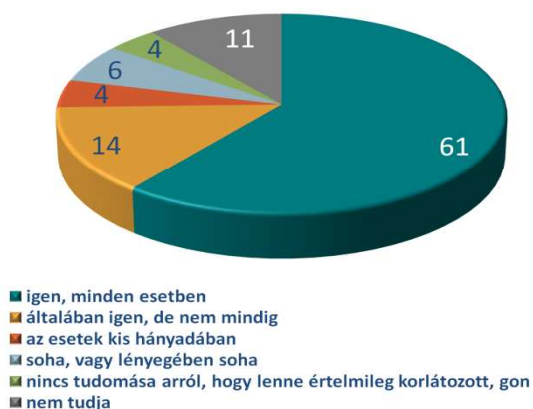
	született ilyen döntés
Önkormányzati fenntartású intézmény akadálymentesítése	52%
Fogyatékos emberek szociális ellátásával kapcsolatos döntés	47%
Munkahelyteremtés fogyatékos emberek számára	35%
Az önkormányzat vagy önkormányzati fenntartású intézmény honlapjának akadálymentesítése	31%
Jelnyelvi tolmács biztosítása valamely önkormányzat által fenntartott intézményben	24%
Helyi vagy távolsági közlekedés biztosítása, használatának megkönnyítése a fogyatékos emberek számára	15%
A fogyatékos emberek munkaerő-piaci helyzetének javítását célzó képzés	14%
Braille-nyomtató beszerzése	6%

A mentális, értelmi fogyatékosokkal élők helyzetéről a közszolgáltatások elérésével kapcsolatban az adatok kedvezőtlen képet mutatnak, hogy az önkormányzatoknak mindössze 56 százaléka áll kapcsolatban a gondnokság alá helyezett, önállóan intézkedni nem képes lakosok gondnokaival, vagyis jelentős részük nem tudja, hogy miként vegye fel a kapcsolatot az ilyen helyzetben lévőkkel. Ehhez hozzá kell tenni, hogy nincs is intézményes lehetősége az önkormányzatnak arra, hogy kapcsolatot teremtsen velük, hiszen a gondnokság alá helyezésről az önkormányzat nem kap hivatalból értesítést.

11. ábra – Az ügyintézés akadálymentessége értelmileg akadályozottak számára

Az önkormányzat értesülést szerez arról, hogy ha egy, a településen élő értelmileg korlátozott akadályozott lakost gondnokság alá helyeznek?
összes megkérdezett, %

Az önkormányzat kapcsolatban áll a településen élő, gondnokság alá helyezett lakosok gondnokaival?
van gondnokság alá helyezett lakos, N=139, %

A polgármesteri hivatalok esélyegyenlőségi terveiben a rendelkezésünkre álló hat tervből négy említi meg a fogyatékos munkavállalók kérdését. Amennyiben az említésen túl konkrétum előfordul, az a munkakörülmények javításával, megfelelővé tételével kapcsolatban utalnak a csoportra, a fogyatékos emberek előnyben részesítését az álláspályázatok elbírálásánál egyik település sem vállalja a dokumentum alapján.

A fogyatékos emberek helyzetének feltérképezése a 21 vizsgált település közül azoknál, amelyek rendelkeznek (hozzáférhető) esélyegyenlőségi programmal, az akadálymentesítés mellett általában a fogyatékos emberekkel kapcsolatos pontosabb adatok gyűjtésének igényét szögezték le; emellett előfordul annak megállapítása, hogy a csoport fokozottan érintett az alacsony iskolai végzettség és az akadálymentes munkahelyek hiánya miatt a munkanélküliségben és nagy részük szociális ellátásra szorul, de az utóbbihoz konkrét intézkedést egyetlen esetben sem rendeltek.

A közoktatási esélyegyenlőségi tervekben az sni-gyerekek integrált oktatásával, illetve néhány esetben az oktatási intézmények fizikai akadálymentesítésével kapcsolatban kerülnek szóba. Mivel az akadálymentesítés forrásigényes, jellemző, hogy a végrehajtása pályázati pénzek elnyerése esetén valósulhat csak meg. Az integrált oktatással kapcsolatban tervezett és végrehajtott lépések egyrészt jogi természetűek: az intézmények alapító okiratába bekerül az sni-gyerekek nevelésének, oktatásának feladata, másrészt a pedagógusok felkészítését célzó programokkal kapcsolatosak, harmad-részt az sni-besorolás folyamatos felülvizsgálatának szükségét hangsúlyozzák. Az utóbbi két feladat végrehajtása lényegében ellenőrizhetetlen kívülről, a rendelkezésünkre álló eszközök segítségével.

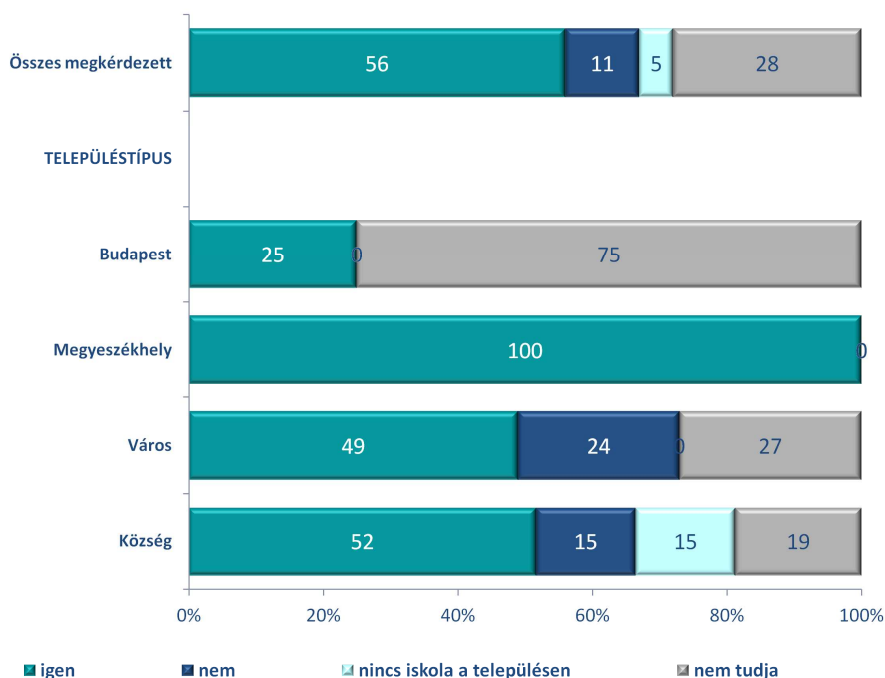
Az integrált oktatás megvalósítása kötelező eleme a közoktatási esélyegyenlőségi dokumentumoknak, a megvalósulással kapcsolatban viszont ennél a témánál is kevés a visszajelzés, a kapaszkodó. A rendelkezésünkre álló, már felülvizsgált dokumentumok tapasztalatai alapján az sejthető, hogy a kis (egyiskolás) települések pár év alatt meg tudják oldani az sni-tanulók integrációját, hiszen csak néhány osztályt kell átszervezni hozzá és néhány pedagógus felkészítését biztosítani. Eredményes integrációról árulkodik egy hátrányos helyzetű kistélepülés felülvizsgált anyaga, amelyből kiderül, hogy az akcióterv keletkezésének idejében az sni-tanulók oktatása több évfolyam összevonásával működő szegregált csoportokban zajlott, a felülvizsgálat idejére azonban a szegregációs gyakorlatot felszámolták. Ezzel szemben a nagyobb településeken a felülvizsgálatok után újra, változatlan formában, amennyiben volt hozzá rendelt határidő, annak kitolásával vagy feloldásával („folyamatosan” státuszba helyezés) jelenik meg újra az intézkedés. Mindez jelzi azt is, hogy a települések a felülvizsgálatok során fokozatosan ismerkednek meg a probléma súlyával és az intézkedések végrehajtásának nehézségével.

Az esélyegyenlőséget célzó pozitív diszkrimináció elterjedtségét az oktatás területén kvantitatív módszerrel is megközelítettük azzal az indikátorral vizsgálva, hogy alkalmazzák-e az integrált oktatást a település oktatási intézményeiben. A hátrányos helyzetűek esélyegyenlőségét az oktatásban biztosítani hivatott integrációs pedagógiai rendszert a települések 56 százalékában alkalmazzák legalább a település valamelyik oktatási intézményében. Az önkormányzatok 11 százalékától érkezett határozott nem-leges válasz az integrált oktatással kapcsolatban, öt százaléknál nincs iskola a településen, és igen magas, 28 százalékos a válaszolni nem tudók aránya.

12. ábra – Az integrációs pedagógiai rendszer alkalmazása

A település (valamelyik) iskolájában bevezették és alkalmazzák az integrációs pedagógiai rendszert?

összes megkérdezett, %

Az IPR alkalmazása a település valamelyik iskolájában a nagyobb települések előnyét mutatja ismét: az 10 000 főnél nagyobb települések 63 százalékában bevezették legalább a település valamelyik iskolájában, a kisebb településeknek pedig csak az 53 százalékában alkalmazzák. Az integrációs pedagógiai rendszer (IPR) bevezetése településmérettől lényegében függetlenül célkitűzése a települési közoktatási esély-egyenlőségi terveknek, természetesen a források meglétében és a lehetőségekben itt is különbségek vannak.

Akadálymentesítés

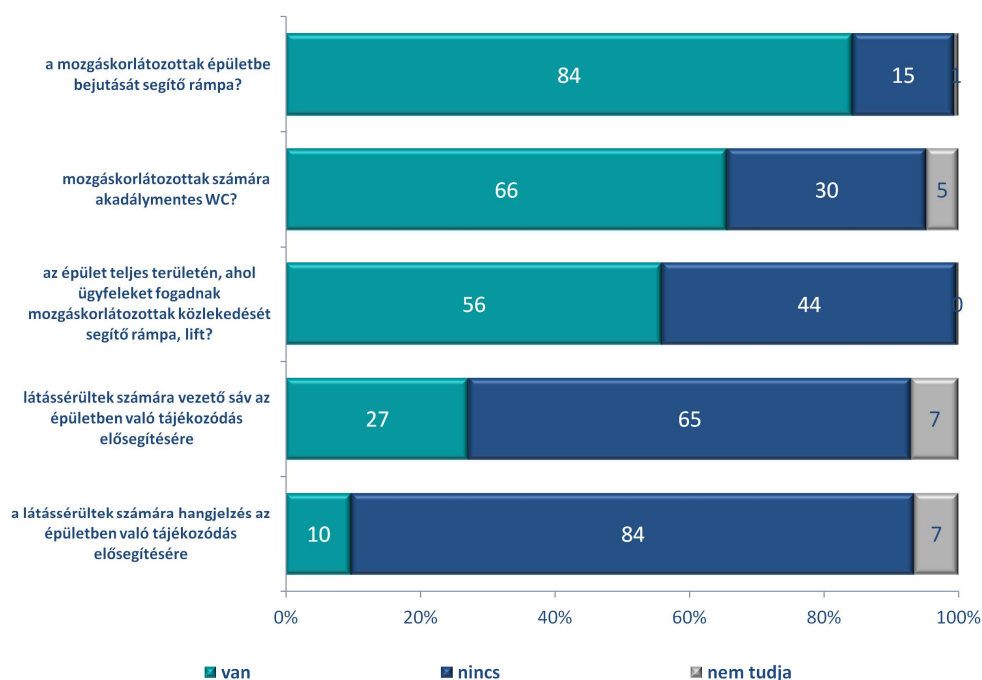
A kvantitatív kutatás eredményei szerint az önkormányzatok 9 százalékának épülete akadálymentes teljes mértékben a vizsgált szempontok szerint. A mozgáskorlátozottak épületbe bejutását segítő rámpa a jelentős többségnél van, de mozgáskorlátozottak számára használható akadálymentes mosdó már csak az épületek 66 százalékában található, és a teljes ügyfélfogadó terület akadálymentessége csak 56 százalékban jellemző. A látássérültek szempontjából még kevésbé kielégítő a jelenlegi helyzet, a tájékozódást elősegítő vezető sáv csak az önkormányzati épületek 27 százalékában van, hangjelzést pedig csak 10 százalékuk használ.

A lakossági kutatás eredményei is azt erősítették, hogy az érzékszervi fogyatékosokkal rendelkezők szempontjából kevésbé jellemző az akadálymentesség, a fogyatékos emberekkel készített interjúk tapasztalatai szerint az ügyfélfogó rendszerek jelentős része vagy a hallás- vagy a látáskárosodottaknak kedvez, mindkét csoport igényeit nem szolgálja.

13. ábra – Az önkormányzati épületek akadálymentessége

Van-e az épületben:
összes megkérdezett, %

Az önkormányzati épületek akadálymentessége a települési lejtő mentén lefelé haladva egyre kevésbé jellemző, bár a kutatási mintába bekerült megyeszékhelyeken is rendkívül rossz a helyzet: teljes mértékben akadálymentes a budapesti önkormányzati épületek 25 százaléka, a nem megyeszékhely városokban az épületek 12 százaléka, a községekben pedig két százaléka. A kérdőívet kitöltő megyeszékhelyek egyikében sem teljes körű az akadálymentesség.

8. táblázat – Az önkormányzati épületek akadálymentessége településtípus szerint

	Budapest	megyeszékhely, megyei jogú város	város	község
A mozgáskorlátozottak épületbe bejutását segítő rámpa	100%	100%	82%	69%
Mozgáskorlátozottak számára akadálymentes WC	75%	79%	75%	41%
Az épület teljes területén, ahol ügyfeleket fogadnak, mozgáskorlátozottak közlekedését segítő rámpa, lift	50%	79%	63%	38%
A látássérültek számára hangjelzés az épületben való tájékozódás elősegítésére	25%	0	12%	4%
Látássérültek számára vezető sáv az épületben való tájékozódás elősegítésére	50%	21%	31%	14%
A vizsgált szempontok szerint teljes akadálymentesség (9%)	25%	0	12%	2%

A mozgáskorlátozottak szempontjából nem teljesen akadálymentes épületekben a leg-gyakrabban az ügyintézők mozgatásával oldják meg a mozgáskorlátozott ügyfelek kiszolgálását. Az összes eset 66 százalékában, a városokban az esetek körülbelül 80 százalékában ez a megoldás.

„A portás kimegy az épület elé a mozgáskorlátozott ügyfélhez, és miután megtudja, milyen ügyet szeretne elintézni a hivatalban, szól az illetékes ügyintézőnek, aki szintén kimegy az ügyfélhez az épület elé, így segít az adott ügy elintézésében. Ha az ügyfél néhány lépcsőfokot meg tud tenni, de az emeletre felmenni már nem tud, akkor a portás szintén hívja az ügyintézőt, aki az előbbiekhöz hasonlóan jár el” (város).

„Az ügyintéző az akadálymentesített részen kialakított tárgyalóban fogadja ügyfelét.”

Előfordul néhány önkormányzatnál, hogy a mozgássérültnek nyújtanak segítséget abban, hogy elérje az ügyintézőt, ez a nem akadálymentes önkormányzatok hét százalékánál jellemző megoldás:

„Biztosítunk a bejutásukhoz személyi segítséget.”

A kisebb városokban is előfordul a válaszok alapján, a községekben pedig még jellemzőbb megoldás, hogy nem személyes ügyintézés révén szolgálják ki a mozgás-korlátozott ügyfeleket, hanem a családtagjuk intézkedik helyettük, vagy szociális munkás, gondozó segít:

„A településen csekély a mozgáskorlátozottak száma. Ezeknek az ügyfeleknek a kiszolgálását a házi gondozójuk oldja meg.”

„Községben lakunk és ismerjük a mozgáskorlátozottakat, ezért valaki (szociális munkás, vagy hozzátartozó) elkíséri.”

Szintén a községekben jellemző (tíz százalék a községeken belül), hogy az ügyintéző keresi fel a mozgásában akadályozott ügyfelet a lakásán.

„Az ügyintéző kimegy, vagy a lakására meg az ügyfél igénye alapján.”

„Igény esetén lakásán keresi fel az ügyintéző az ügyfelet.”

9. táblázat – Az önkormányzatok megoldásai a mozgássérültek számára nem akadálymentes épületekben a mozgáskorlátozottak kiszolgálására

	ÖSSZES	Budapest	megyeszékhely, megyei jogú város	város	község
Az ügyintéző megy le, vagy ki az épület elé, udvarra az ügyfélhez	66%	100%	100%	86%	34%
Az ügyfél nem egyedül intézkedik, például család-tagja megy helyette vagy szociális gondozó segít neki	5%	-	-	5%	6%
Nincsenek mozgássérült ügyfelek	67%	-	-	-	19%
Az ügyintéző keresi fel az ügyfelet a lakásán	4%	-	-	-	9%
Nem jelent problémát az akadálymentesítés hiánya, földszintes, kicsi épület vagy csak a WC nem akadálymentes	68%	-	-	-	22%
Az önkormányzat dolgozói segítenek a mozgássérült ügyfélnek eljutni az épület megfelelő pontjára	7%	-	-	10%	9%
Elektronikus ügyintézés	69%	0	0	0	0

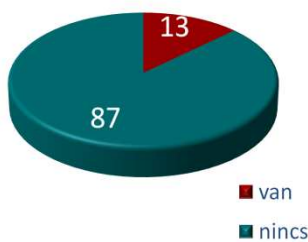
Jelnyelvi tolmácsot mindössze az önkormányzatok 13 százaléka alkalmaz, további 15 százalék (összes önkormányzatra vetítve) szerződésben áll valakivel, aki szükség esetén be tud segíteni. A tolmács hiányát, amennyiben hallássérült ügyfél ügyének elintézésére kerül sor, az esetek többségében maga az ügyfél orvosolja: azon esetekben, ahol előfordul a válaszadó tudomása szerint, hogy hallássérült ügyfél keresi fel az önkormányzatot, a probléma 71 százalékban úgy oldódik meg, hogy az érintett kíséreléssel intézi az ügyét.

14. ábra – Az ügyintézés akadálymentessége hallássérültek számára

Hallássérültek ügyintézésének biztosítása

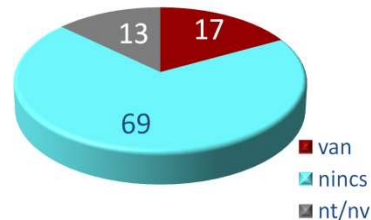
Van jelnyelvi tolmács az önkormányzat alkalmazásában?

összes megkérdezett, %

És van olyan jelnyelvi tolmács, akivel szerződésben állnak és be lehet hívni szükség esetén?

nincs nyelvi tolmács alkalmazásban, N=142, %

Előfordulnak olyan esetek, amikor szükség lenne jelnyelvi tolmács segítségére?

nincs nyelvi tolmács alkalmazásban és szerződésenként sem áll rendelkezésre, N=99, %

Ahogy az épületek akadálymentessége, az önkormányzatok hallássérült ügyfelek kiszolgálására való felkészültsége is nagyban különbözik a települések jellege szerint: a nagyobb településeken sokkal jellemzőbb a felkészültség (a községekben például csak az esetek 2 százalékában áll rendelkezésre az önkormányzat által alkalmazott jelnyelvi tolmács). Ugyanezt a mintázatot követi az, hogy mennyire vannak felkészülve a problémára szerződéses jelnyelvi tolmáccsal. Magukra az érintettek viszont minden típusú településen ugyanolyan mértékben számítanak a helyzet kezelésében az önkormányzatok: azon irodák, amelyek számára nem áll rendelkezésre jelnyelvi tolmács és fogadnak hallássérült ügyfeleket, nagyobb részben az ügyfél segítőjének közreműködésével (66 százalék), kisebb részben írásban oldják meg a kommunikációt (25 százalék).

Braille-írással az önkormányzatok nyolc százalékánál állnak rendelkezésre a lakosság szempontjából legfontosabb dokumentumok, Budapesten valamivel jellemzőbb, a mintába került megyeszékhelyeken egyáltalán nem jellemző, a kisebb városokban, községekben pedig az átlaghoz közelít azon települések aránya, ahol felkészültek ilyen módon a látássérültek kiszolgálására, tájékoztatására.

A vizsgált települési esélyegyenlőségi programok közül a középületek akadálymentesítésére három nagyobb és egy kisebb város dokumentumai tértek ki, egy kivételével konkrét időpont megjelölése nélkül, hiszen a cél teljesítése érdekében fel kell kutatniuk a forrást hozzá.

A VÉDETT CSOPORTOK REPREZENTÁLTSAGA AZ ÖNKORMÁNYZATI KÉPVISELETEKBEN

Egy, a kutatássorozat lakossági moduljához tartozó, a magyarországi felnőtt népességre reprezentatív kutatás tanulsága szerint az emberek körülbelül fele nem tud válaszolni arra a kérdésre, hogy van-e az önkormányzati közgyűlésnek 65 évnél idősebb, fogyatékos ember vagy roma tagja. A válaszolni tudók információinak tükrében a 65 év feletti érdekeit a képviselő-testületekben a válaszadók 28 százalékának településén jeleníti meg közvetlenül a csoport egy tagja, fogyatékos képviselője a válaszadók 8 százalékának, roma képviselője pedig a válaszadók 30 százalékának van. Az arányok, különösen a roma képviselők esetében a hétköznapi tapasztalathoz képest magasak, a torzításnak két oka lehet: a kisebbségi önkormányzatra gondolt a válaszadók egy része, és, ahogy a többi csoportnál is, jobban tudják az emberek, ha van ilyen tagja a képviselő-testületnek, mint ha nincs, ezért az információval rendelkezők között magas az igen válaszok aránya. Utóbbi miatt talán realisabban közelíti a tényleges képet az, ha nem az információval rendelkezők, hanem a teljes minta válaszai alapján adunk becslést, ilyen esetben a megkérdezettek 13 százaléka szerint van a képviselőtestületnek 65 éven felüli, négy százaléka szerint fogyatékos ember és 15 százaléka szerint roma tagja.

10. táblázat – A lakosság információi alapján az egyes védett csoportok képviselete az önkormányzati képviselőtestületben, teljes lakossági minta

van-e a közgyűlésnek ... tagja?	teljes minta	Budapest	megyeszékhely, megyei jogú város	város	község
65 évnél idősebb	13%	13%	14%	16%	9%
fogyatékos ember	4%	3%	4%	5%	3%
roma	15%	14%	14%	23%	9%

A települések jogállása szerint nincs lényeges különbség a képviseletben a lakosság információi alapján.

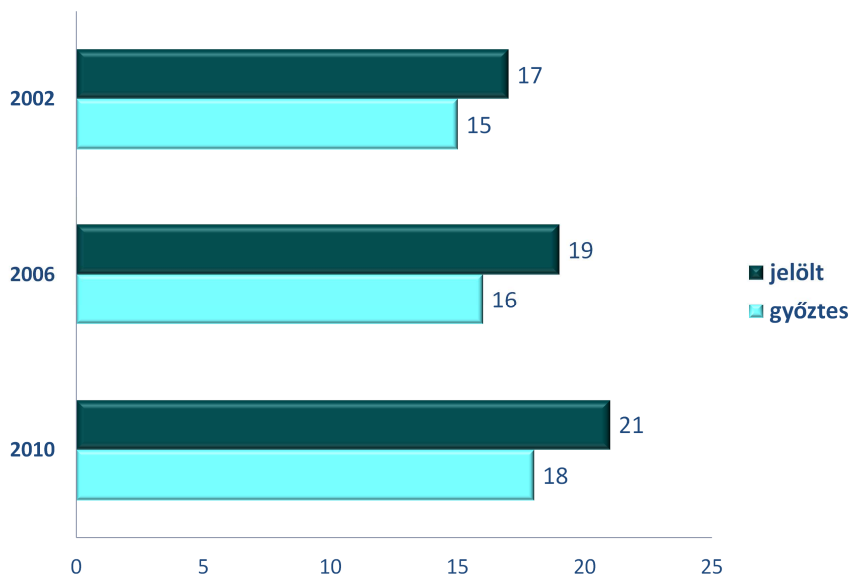
A nők képviseletével kapcsolatban pontosabb képet szerezhethetünk, hiszen a nemek tekintetében a név az esetek többségében eligazít. A 2010-es önkormányzati választások települési szintű eredményei alapján a települési polgármester-választás győzteseinek 18 százaléka volt nő, tehát jelenleg körülbelül ilyen arányban vezetik a településeket nők. Ez az arány 2002-höz képest mutat némi folyamatos emelkedést: a 2002-es választás után 15 százalék, 2006 és 2010 között pedig 16 százalék volt a női polgármesterek aránya. A jelöltek között mindhárom választási évben magasabb volt valamivel a nők aránya: 2002-ben 17 százalék, 2006-ban 19 százalék, 2010-ben pedig 21 százalék. Ezekből az adatokból nehezen dönthető el, hogy a kisebb eséllyel induló szervezetek indítanak-e nagyobb arányban női jelöltet, vagy a nem befolyásolja azt, hogy milyen eséllyel nyeri meg valaki a polgármester-választást, mindenesetre annyi megállapítható, hogy a politikai képviselet terén a nők lassan csökkenő nagyon erős hátrányban vannak a férfiakkal szemben, így érdekük közvetlen képviselete feltétlenül sérül.

Községek vezetésével nagyobb valószínűséggel bíznak meg a választópolgárok női jelöltet, a megyeszékhelyeken és a többi városban 2002-ben és 2006-ban kilenc százalék volt a polgármester-választást megnyerő nők aránya, a megyeszékhelyek esetében ez azt jelenti, hogy két várost vezetett nő, 2010-re csak egy nagyvárosban marad női polgármester.

Budapesten 2002-ben két kerületben nyert női jelölt, 2006-ban egyetlenben sem, 2010-ben pedig egyben. A községekben a három év időrendjében 16, 17 és 19 százalékos arányban nyertek női jelöltek.

15. ábra – A nők önkormányzati képviselete

A női polgármesterjelöltek és a női polgármesterek aránya a 2002-es, 2006-os és a 2010-es önkormányzati választás után
választási eredmények elemzése

Az önkormányzati képviselők aránya is nagyon hasonlóan alakul, az egyéni választókerületből bejutó női képviselőjelöltek aránya mindhárom választási évben meghaladja néhány százalékponttal a nők polgármesterek közötti arányának alakulását.

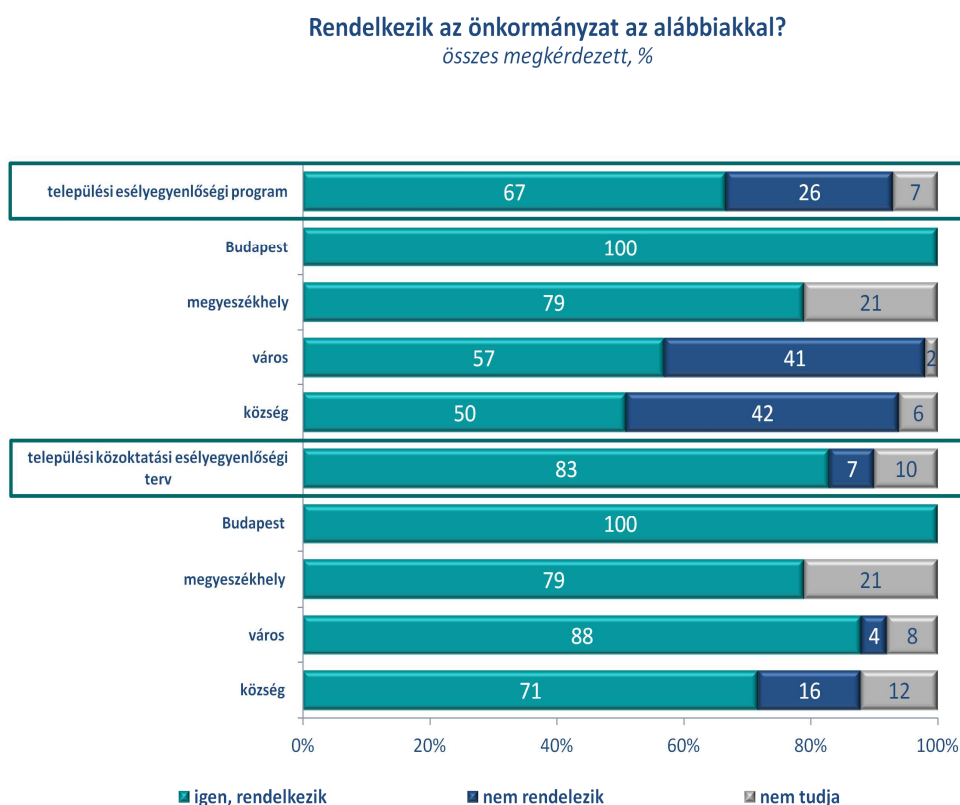
11. táblázat – Egyéni választókerületben megválasztott önkormányzati képviselő nők aránya a 2002-es, a 2006-os és a 2010-es választás után

választási év	női képviselők aránya
2002	19%
2006	20%
2010	22%

E-ÖNKORMÁNYZAT, NYILVÁNOSSÁG

A kérdőíves kutatás alapján a válaszoló 163 önkormányzat 67 százalékának van esélyegyenlőségi programja és 83 százalékának települési közoktatási esélyegyenlőségi terve. Az esélyegyenlőségi programmal rendelkező önkormányzatok aránya a települési lejtőn lefelé haladva egyértelműen csökken, a közoktatási intézkedési terv esetében is világosan látható a községek lemaradása a többi településhez képest.

16. ábra – Az esélyegyenlőségi dokumentumok megléte a kvantitatív kutatás alapján, %

A kvantitatív kutatás és a dokumentumelemzés metszéspontjában álló 17 település közül 13-nál tapasztaltuk azt, hogy az esélyegyenlőségi program meglétével kapcsolatban ugyanaz az információ áll rendelkezésünkre a kutatás során adott válaszaik és a közérdekű adatok megismerése iránti kérelmünkre adott reakció, valamint a saját keresésünk alapján; ezek közül öt olyan van, ahol a kutatás szerint is létezik dokumentum, és valamilyen módon hozzá is tudtunk jutni. Három olyan önkormányzat van, ahol a válaszadó azt állította, hogy létezik ilyen dokumentum, de nem küldték el nekünk, és nem is található meg az önkormányzat honlapján, közülük az egyik olyan, ahol vannak egyértelműen arra utaló jelek, hogy eleget tettek a kötelezettségüknek, és létezik ilyen anyag, de többszöri próbálkozás révén sem sikerült megszerezni. Egy további önkormányzat válaszadója válaszolt úgy, hogy rendelkezik a település esélyegyenlőségi programmal, viszont a közérdekű adatok megismerése iránti kérelmünkre reagálva egyértelműen azt válaszolták, hogy nincs ilyen dokumentumuk.

A közoktatási esélyegyenlőségi tervvel kapcsolatban két önkormányzat vezetőjének állítása nem találkozik a mi keresésünk eredményével, az egyik azonos azzal, ahol a válasz szerint van esélyegyenlőségi program, de a megkeresésünkre azt a reakciót adták, hogy semmilyen esélyegyenlőségi dokumentumunk nincs, a másiknál pedig nem tudta a válaszadó megmondani, hogy van-e ilyen terv, de kérésünkre megküldték a felülvizsgálatával együtt.

Ami technikai nehézsége volt a kutatásnak (a dokumentumok beszerezhetősége) az egyben sokatmondó az önkormányzatok nyilvánosságpolitikájával kapcsolatban: a települések szélesebb körére kiterjedő dokumentumelemzés tapasztalatai szerint az a ritkább, ha az esélyegyenlőségi dokumentumok hozzáférhetőek, vagy triviális helyen hozzáférhetőek az önkormányzatok honlapján, pedig a dokumentumok nyilvánossággal kapcsolatos kitétele, amennyiben specifikálja a nyilvánossá tétel mikéntjét, szinte kivétel nélkül első helyen említi az önkormányzat honlapját. Előfordul, hogy egy-egy dokumentumot egyáltalán nem lehet megtalálni, pedig utalnak a létezésére jelek, és az is előfordul, hogy internetes keresőmotor segítségével meg lehet találni, viszont a honlap menüjéből elérhetetlen helyen van a dokumentum, a találat url-jéből nem lehet meghatározni a helyét.

Az alapidokumentumok megléte és fellelhetősége a nyilvánosság számára csak az egyik problémája az esélyegyenlőséggel kapcsolatos nyilvánosságpolitikának, és valamivel kevésbé is mutat kedvezőtlen helyzetet, mint a felülvizsgálatok, monitoringjelentések fellelhetősége. Pedig a település lakossága, az érintettek számára az esélyegyenlőségi dokumentumokban foglalt vállalásoknál is lényegesebb lehet megismerni azt, hogy milyen úton halad a település a megvalósításuk felé.

Az elektronikus közigazgatás az Európai Unió „Common List of Basic Public Services” (CLBPS) ajánlásában rögzített szintjei szerint a dokumentumelemzésbe beválasztott önkormányzati honlapok közül 8 éri el biztosan a hármas szintet (nyomtatványok online módon történő kitöltésének lehetősége). A négyes szint elérését (teljes ügymenet elektronizálása) ellenőrizni a hármas szinthez képest nem tudtuk. Legjellemzőbb a kettes szint (egyirányú interaktivitás), nevezetesen, hogy a honlapon az alapinformációkon kívül letölthető dokumentumok is elérhetőek. A kiválasztott települések közül az egyiknek nincs honlapja.

A hozzáférhető települési esélyegyenlőségi programok közül az e-közigazgatás fejlesztését csak egy jelölte meg a célok között, a megvizsgált közgyűlési határozatok alapján két település pályázott ilyen jellegű fejlesztésre.

A dokumentumelemzés településeinél szélesebb körben mutatják meg az elektronikus közigazgatás lehetőségét a kvantitatív kutatási eredmények. A kutatás előkészítésénél abból a feltételezésből indultunk ki, hogy az internet a közszolgáltatásokhoz való hozzáférésben (elsősorban az önkormányzati, okmányirodai időpontfoglalás, ügyintézés során) egyrészt alkalmas az egyenlőtlenségek csökkentésére, másrészt az internethez való hozzáférés egyenlőtlensége miatt, annak forrása is lehet. A lakossági kutatások tapasztalatai szerint a fogyatékos emberek számára jelenthet lehetőséget az internetes ügyintézés a hátrányok leküzdésében: a mozgásszervi fogyatékosok és a hallássérültek az internetes ügyintézésnek a jelenleginél nagyobb területet lefedő formájában megoldást találhatnak az ügyintézés nehézségeire.

Az önkormányzati kutatás eredménye szerint jelenleg az önkormányzatok döntő többsége, 97 százaléka rendelkezik saját honlappal, időpontot viszont csak a honlappal rendelkező önkormányzatok felénél lehet foglalni interneten keresztül. Valamilyen ügy teljes körű ügyinté-

zésére a honlappal rendelkező önkormányzatok 28 százaléka (összes önkormányzat 27 százaléka) kínál lehetőséget a válaszadók szerint. Az internetes ügyintézés lehetősége a települési hierarchia mentén drámaian csökken: Budapesten minden önkormányzati honlapon lehet időpontot foglalni, miközben a községi önkormányzatoknál mindössze a honlappal rendelkezők öt százalékában. A kutatás alapján az önkormányzati honlapok kevesebb mint fele akadálymentes gyengénlátók számára. A községekben ezzel kapcsolatban is kevésbé felkészültek a honlapok az átlagosnál, de Budapesten sem haladja meg az önkormányzati honlapok felét az akadálymentesek aránya.

12. táblázat – Az internetes ügyintézés lehetősége az önkormányzatoknál

Van az önkormányzatnak honlapja	97%
A honlapon lehetőség van időpontfoglalásra	48%
Lehetőség van online ügyintézésre	27%
<i>Községekben</i>	
Van az önkormányzatnak honlapja	90%
A honlapon lehetőség van időpontfoglalásra	5%
Lehetőség van online ügyintézésre	5%

A dokumentumelemzés során vizsgált települési honlapok közül 10 akadálymentes. Az esélyegyenlőségi programban egy esetben szerepel a honlap akadálymentesítése, a határidő viszont már lejárt, és az önkormányzat főoldala és aloldalai nem akadálymentesek, csak a külső linkre hivatkozó dokumentumtárak. Az akadálymentes honlapok közül kettőnek a weboldalánál figyelemreméltó, hogy az akadálymentesítés linkje nem található meg a főoldal felső részében, amely a nyitóképernyőn először látható, lejjebb kell görgetni hozzá a felületen.

Az önkormányzati honlapoknak a helyi nyilvánosságban betöltött szerepe kapcsán érdemes megjegyezni, hogy a turizmus szempontjából érintett helyeken gyakran az oldalátogatókat célozzák meg, nekik szolgáltatnak információkat, a települési ügyintézés tekintetében csak alapvető információkat tartalmaznak és azokat sem feltűnő helyen, így a helyi közéletben, tájékoztatásban nem tölti be a funkciójukat. Ez jellemző a Balaton-parti települések egy részére például.

Az elemzés számára hozzáférhető nyolc esélyegyenlőségi program közül kettő emeli ki a tájékoztatás fejlesztésének szükségességét, az egyik az idősek helyzetének javításával kapcsolatban a közszolgáltatásokról, lehetőségekről való tájékoztatás javítását tűzi ki célul, a másik pedig általában a lakosság hatékonyabb tájékoztatását vállalja. Utóbbi település honlapja valóban információban gazdag és aktualizált.

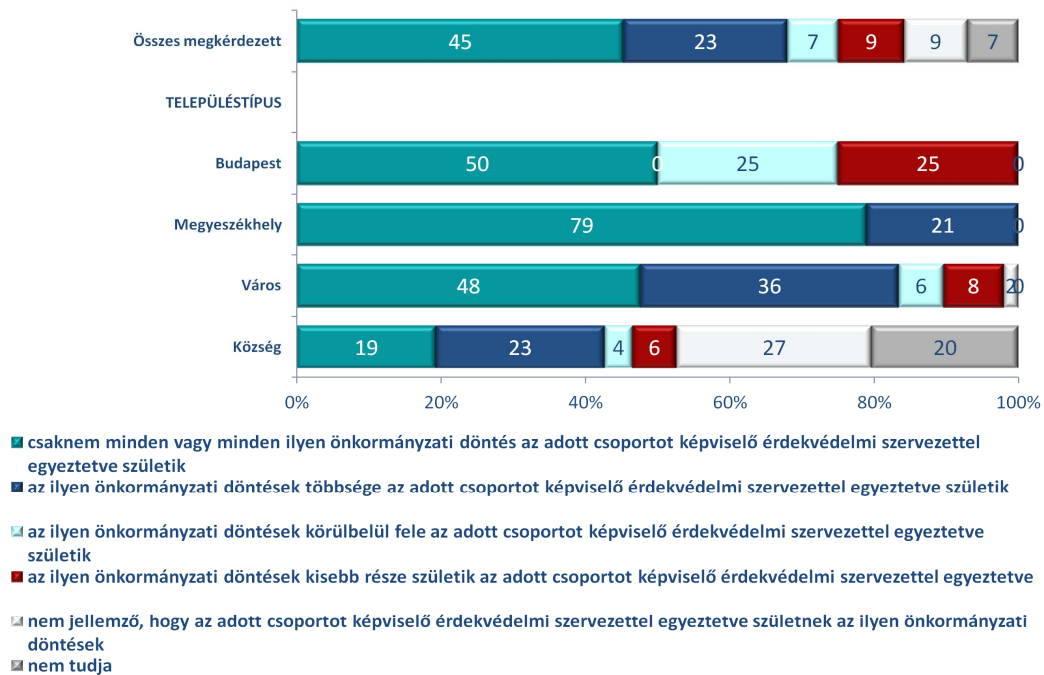
TÁRSADALMI SZERVEZETEKEL VALÓ EGYÜTTMŰKÖDÉS

A kérdőíves kutatás eredményei szerint az önkormányzatok közel fele (45 százalék) minden olyan döntésnél, amely érint valamely hátrányos helyzetű csoportot, egyeztet az adott csoportot képviselő érdekvédelmi szervezettel, és további 23 százalék állítja, hogy az önkormányzati döntések döntő többségénél megtörténik ez az egyeztetés. Ilyen szempontból a városokban kedvezőbb a helyzet, mint a községekben, ahol nem éri el az 50 százalékot azon települések aránya, ahol az ügyek többségénél egyeztetnek. Ennek hátterében valószínűleg az áll, hogy nem minden településen működnek érdekvédelmi szervezetek, és nem is keresik meg a döntéshozók a lehetőséget arra, hogy egyeztessenek valamely nagyobb területi egység lakosságát képviselő szervezettel.

17. ábra – Együttműködés érdekvédelmi szervezetekkel

Amennyiben egy önkormányzati döntés érint valamely hátrányos helyzetű csoportot, mennyire jellemző, hogy egyeztet az önkormányzat a döntés meghozatala előtt az adott csoportot képviselő érdekvédelmi szervezettel?

összes megkérdezett, %

Azon önkormányzatoknál, ahol az esetek legalább egy részében a hátrányos helyzetű csoportot képviselő érdekvédelmi szervezettel egyeztetve születnek a csoportot érintő döntések, a válaszadók 5-ös skálán átlagosan 3,8-ra értékelik ezen együttműködések hatékonyságát az érintettek szempontjából. A válaszadók negyede szerint nagyon hatékonyak ezek az együttműködések, a relatív többség (37 százalék) azonban ennyire nem optimista, de a közepesnél hatékonyabbnak értékeli ezeket.

18. ábra – Az érdekvédelmi szervezetekkel való együttműködés hatékonysága

Kérem, értékelje, hogy ezek az egyeztetések mennyire szolgálják hatékonyan az érintett csoport érdekeit!

az önkormányzati döntések legalább egy része érdekvédelmi szervezetekkel történő egyeztetést követően történik, N=138, %, átlagok, 1-5-ig terjedő skálán

A településfejlesztési programok, pályázatok során az önkormányzatok többsége működik együtt civil szervezetekkel, egyházakkal és nemzetiségi önkormányzattal. Azon települések aránya, ahol a válaszadó szerint nagyon jellemző az együttműködés a civil szervezetekkel, egyházakkal, csaknem eléri az önkormányzatok felét (47 százalék), a nemzetiségi önkormányzattal mindig együttműködő települések aránya viszont csak 31 százalék. Azok az önkormányzatok, amelyeknél az esélyegyenlőség magas prioritást élvez, a másik csoportnál jelentősen magasabb arányban egyeztetnek mind a civil szervezetekkel, egyházakkal, mind a nemzetiségi önkormányzatokkal.

A vizsgált önkormányzati határozatok alapján az együttműködési megállapodás és a civil szervezetek támogatása egyaránt jellemző módja az esélyegyenlőség érvényesítésének az közigazgatásban.

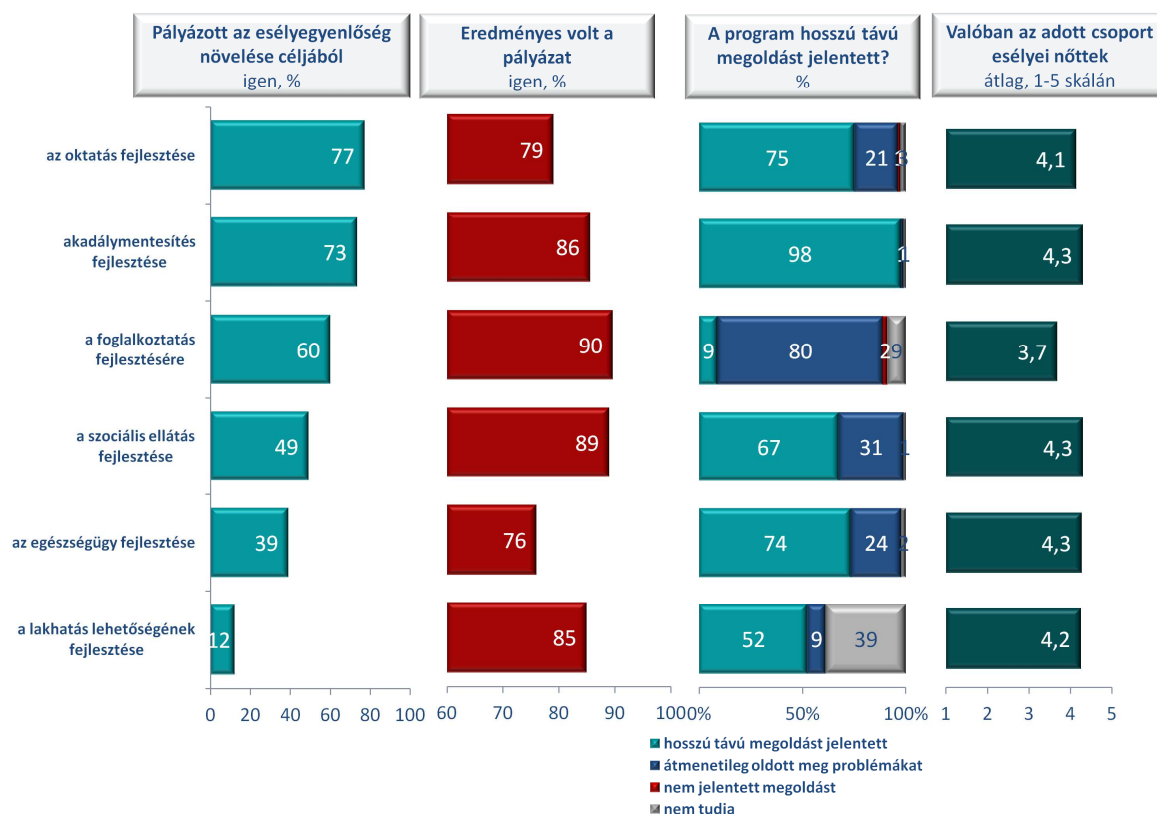
PÁLYÁZATOK AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG ELŐMOZDÍTÁSA ÉRDEKÉBEN

Az elmúlt két évet tekintve a vizsgált önkormányzatok legnagyobb része megpróbált pályázati úton pénzt szerezni az oktatás (77 százalék) és az akadálymentesítés fejlesztésére (73 százalék); és ezen pályázatok döntő többsége eredményes is volt. Az akadálymentesítés jellegénél fogva olyan ügy, hogy hosszú távú megoldást jelent az érintett csoport problémájára, tehát nem meglepő, hogy ebben az esetben csaknem minden megkérdezett pozitívan értékelte a beavatkozás hatását, és úgy gondolja, hogy valóban az adott csoport esélyei nőttek a fejlesztés révén. Az oktatás esetében az eredményesség értékelése kevésbé egyértelmű, de a sikeres pályázaton részt vevő önkormányzatok háromnegyede ebben az esetben is hosszú távú megtérülésről ad számot.

A harmadik leggyakoribb cél a kutatásban vizsgáltak közül az esélyegyenlőség fejlesztését célzó pályázatok közül a foglalkoztatás növelése, a kutatásban részt vevő önkormányzatok 60 százaléka pályázott ilyen célból az elmúlt két évben. A foglalkoztatás fejlesztését célzó pályázatok a legsikeresebbek az adatok alapján (90 százalékuk eredményes volt); viszont nagyon alacsony a hosszú távú megtérülésük, mindössze a győztes pályázók 9 százaléka értékelte úgy, hogy valódi megoldást jelentettek a problémákra. A legjellemzőbb tapasztalat az (ahogy a lakossági kutatásban is), hogy egy időre munkát adnak a programban résztvevőknek, de nem biztosítják a hosszú távú munkalehetőséget, és az érintetteket sem készítik fel annyira a munkaerőpiac kihívásaira, hogy ne térjenek vissza a program után azonnal a munkanélküliségbe. A foglalkoztatás fejlesztését célzó programok esetében a legkedvezőtlenebb annak értékelése is, hogy mennyire szolgálta az adott csoport érdekét.

A szociális ellátás, az egészségügy és a lakhatás fejlesztésével kapcsolatban az önkormányzatok kisebbsége pályázott az elmúlt években, a lakhatás esetében ez az arány csak 12 százalék. A pályázatok többsége ezekben a témákban is sikeres volt, a hatásukkal azonban nem teljes mértékben elégedettek a válaszadók: az egészségügy fejlesztése a sikeresen pályázók háromnegyede szerint hosszú távú megoldásokat hozott, a szociális ellátás fejlesztése esetében az eredménnyel elégedettek aránya 67 százalék, a lakhatás lehetőségének a fejlesztésével kapcsolatos pályázatok pedig csak a sikeresen pályázók fele szerint oldottak meg ténylegesen problémákat.

19. ábra – Az esélyegyenlőségi célú pályázatok eredményessége

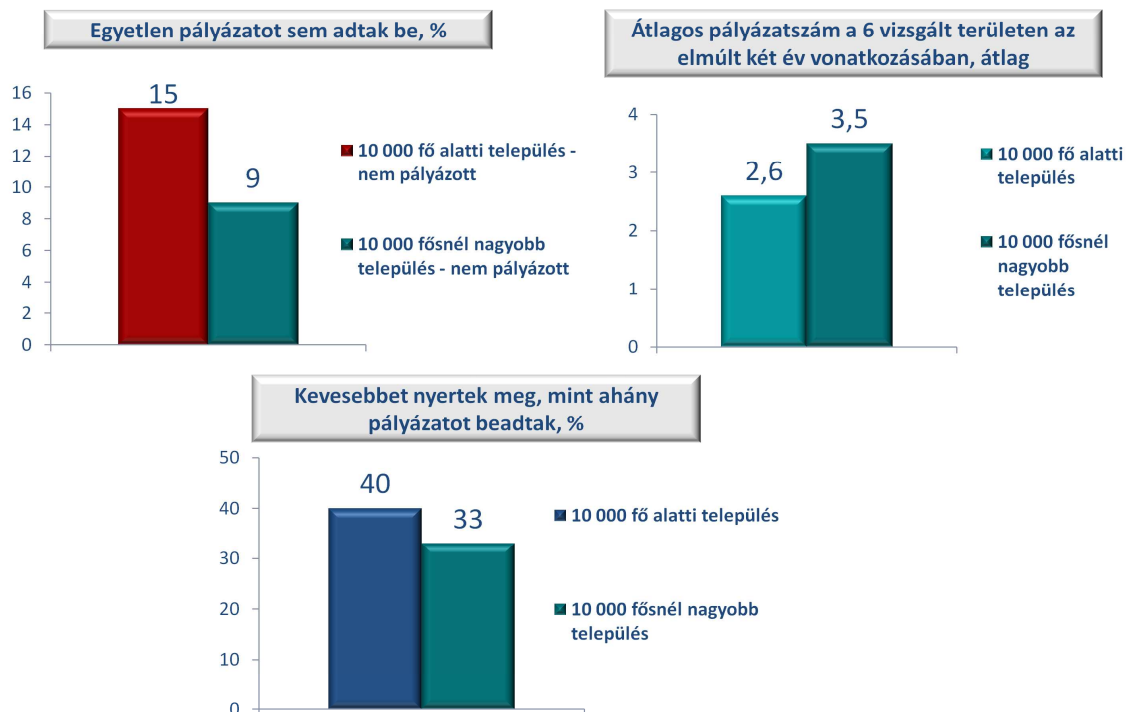

A kvantitatív kutatás eredményei alapján a településméret leginkább a pályázás képességét, lehetőségét határozza meg, a 10 000 főnél kisebb települések 15 százaléka egyáltalán nem adott be pályázatot a vizsgált témákban, a nagyobb településeken ez az arány csak 9 százalék. A hat vizsgált téma alapján az átlagos pályázatszám az 10 000 főnél kevesebb lakost számláló településeken 2,6, míg a nagyobbakon 3,5. Átlagosan 2,2 pályázatot adtak be a községek, a nem megyeszékhely városok három és felet, a megyeszékhelyek pedig 4,4-et. A budapesti kerületek a válaszok alapján a községekhez hasonló átlagot produkáltak (2,5).

A beadott pályázatok eredményességét tekintve is felfedezhetünk egy kis előnyt a nagyobb települések javára: a 10 000 főnél kevesebb lakosú, a fenti témákban pályázatot beadó települések 40 százaléka nem nyerte meg mindegyiket, a nagyobb településeken ez az arány csak 33 százalék.

20. ábra – Pályázatok a településméret összefüggésében

Pályázatok településméret szerint

A dokumentumelemzés tapasztalatai szerint az esélyegyenlőség megvalósítására törekvő intézkedések döntő többsége pályázati pénzből valósul meg, lényegében ez az egyetlen módja a célok érvényesülésének. Az esélyegyenlőségi tervek és a pályázatok összefüggése sokrétű, a terveket az önkormányzatok azért hozzák létre, hogy tudjanak pályázni; kizárólag pályázati forrásból törekszenek megvalósítani a benne foglaltakat; az pedig, hogy milyen fejlesztések történnek, legalább annyiban függ attól, hogy milyen pályázati kiírások vannak egy adott évben, mint attól, hogy mi van a dokumentumokban. Mivel a képviselő-testületek által hozott határozatokat jellemzően egy év (2012) vonatkozásában vizsgáltuk, ezért nagyjából képet szereztünk arról is, hogy mik voltak azok a kiírások, amelyekre az önkormányzatok jellemzően pályázatot nyújtottak be.

Ilyen volt a TÁMOP-3.1.3-11/1 – A természettudományos oktatás módszertanának és eszközrendszerének megújítása a közoktatásban (Öveges Program). Jellemzően nagyobb városok, megyeszékhelyek pályáztak rá, a mintába kerültek közül mindegyik. A TÁMOP-3.1.11-12/2 – Óvodafejlesztés célú támogatását szinte minden vizsgált település megpályázta, és hasonlóképpen gyakran visszatérő pályázat volt a TÁMOP-3.1.4-12/2 – Innovatív iskolák fejlesztése.

ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1.	táblázat – A minta megoszlása településtípus szerint.....	15
2.	táblázat – A minta megoszlása régiók szerint	15
1.	ábra – Az önkormányzatok viszonyulása az egyenlő bánásmód kérdéséhez ..... a válaszadók percepciója alapján I.....	20
3.	táblázat – Az esélyegyenlőség mellett elkötelezett és kevésbé elkötelezett ..... vezetésű önkormányzatok területi megoszlása.....	21
2.	ábra – Az önkormányzatok viszonyulása az egyenlő bánásmód kérdéséhez ..... a válaszadók percepciója alapján II.....	22
4.	táblázat – Az egyenlő bánásmód melletti elkötelezettség és az egyenlő bánásmód követelményeinek való megfelelés nehézségéről alkotott vélemények.....	23
3.	ábra – A diszkriminációs gyakorlatról adott beszámolók I.....	24
5.	táblázat – A diszkriminációs gyakorlatról adott beszámolók II.....	25
4.	ábra – Az esélyegyenlőséget biztosítani hivatott intézmények elterjedtsége ..... és hatékonysága.....	26
5.	ábra – Az esélyegyenlőséget biztosítani hivatott intézmények hatékonysága ..... az önkormányzatok esélyegyenlőséggel szemben elkötelezettségének összefüggésében ...	27
6.	ábra – Az esélyegyenlőségi megbízott szerepe az esélyegyenlőség biztosításában	29
7.	ábra – Érzékenyítő programokon való részvétel, a programok hatékonysága.....	30
8.	ábra – Pozitív diszkrimináció az önkormányzati állások betöltésénél.....	39
9.	ábra – Hátrányos helyzetű csoportok életkörülményeinek javítását célzó ..... önkormányzati döntések	40
10.	ábra – Idősek életkörülményeinek javítását célzó önkormányzati döntések	41
6.	táblázat – Roma tanulók felülreprezentáltsága az SNI és a magántanulók között ..... a kérdőíves kutatás alapján a települések százalékában	44
7.	táblázat – Az elmúlt két év fogyatékos emberek helyzetét javító döntései ..... az összes megkérdezett önkormányzat arányában	45
11.	ábra – Az ügyintézés akadálymentessége értelmileg akadályozottak számára.....	45
12.	ábra – Az integrációs pedagógiai rendszer alkalmazása	47
13.	ábra – Az önkormányzati épületek akadálymentessége.....	48
8.	táblázat – Az önkormányzati épületek akadálymentessége településtípus szerint	48
9.	táblázat – Az önkormányzatok megoldásai a mozgássérültek számára ..... nem akadálymentes épületekben a mozgáskorlátozottak kiszolgálására	49
14.	ábra – Az ügyintézés akadálymentessége hallássérültek számára	50
10.	táblázat – A lakosság információi alapján az egyes védett csoportok képviselője ..... az önkormányzati képviselőtestületben, teljes lakossági minta.....	52
15.	ábra – A nők önkormányzati képviselője	53
11.	táblázat – Egyéni választókerületben megválasztott önkormányzati képviselő nők aránya a 2002-es, a 2006-os és a 2010-es választás után	53
16.	ábra – Az esélyegyenlőségi dokumentumok megléte a kvantitatív kutatás alapján, %	54
12.	ábra – Az internetes ügyintézés lehetősége az önkormányzatoknál	56
17.	ábra – Együttműködés érdekvédelmi szervezetekkel	57
18.	ábra – Az érdekvédelmi szervezetekkel való együttműködés hatékonysága	58
19.	ábra – Az esélyegyenlőségi célú pályázatok eredményessége	60
20.	ábra – Pályázatok a településméret összefüggésében	61
13.	táblázat – A dokumentumelemzésbe bevont települések főbb jellemzői ..... a kutatás szempontjából	63
14.	táblázat – A vizsgált települések képviselőtestületi döntéseiből az egyes védett csoportokat vagy esélyegyenlőség szempontjából fontos területeket érintő határozatok mennyisége ..	65

MELLÉKLET

13. táblázat – A dokumentumelemzésbe bevont települések főbb jellemzői a kutatás szempontjából

település	lakónépesség	lakások száma	LHH kistérséghez tartozás	cigány kisebbségi önkormányzat	regisztrált munkanélküliek aránya (2011)	tartós munkanélküliek a munkanélküliek en belül	legfeljebb 8 általános végzettséggel rendelkező regisztrált munkanélküliek aránya a munkanélkülieken belül	nők aránya munkanélküliek en belül
Dél-Alföld, megyeszékhely	63 752	29 495		1	6%	26%	18%	54%
Dél-Dunántúl, város	13 741	5 614		1	4%	26%	25%	49%
Budapesti kerület	63 887	30 796		1	3%	21%	34%	51%
Nyugat-Dunántúl, város	10 649	4 299		1	2%	13%	26%	55%
Észak-Alföld, megyeszékhely	207 594	90 502		1	6%	29%	26%	52%
Közép-Dunántúl, város	30 434	12 122		1	5%	29%	30%	50%
Közép-Magyarország, város	23 486	8 311			3%	24%	32%	52%
Nyugat-Dunántúl, megyeszékhely	131 564	56 526		1	3%	19%	25%	57%
Észak-Magyarország, község	1 018	295	1	1	18%	19%	82%	37%

<i>Észak-Alföld, város</i>	26 924	11 850		1	4%	21%	32%	52%
<i>Közép-Magyarország, község</i>	2 737	986		1	5%	31%	49%	48%
<i>Észak-Magyarország, város</i>	28 664	12 663		1	8%	32%	20%	54%
<i>Dél-Dunántúl, község</i>	310	220	1	1	10%	40%	57%	50%
<i>Dél-Alföld, város</i>	11 073	4 922		1	6%	22%	46%	54%
<i>Nyugat-Dunántúl, község</i>	1 302	545			3%	29%	29%	56%
<i>Dél-Alföld, község</i>	1 366	854	1	1	17%	29%	48%	47%
<i>Észak-Magyarország, megyeszékhely</i>	36 467	18 287		1	10%	35%	40%	51%
<i>Közép-Dunántúl, község</i>	600	248			6%	32%	43%	49%
<i>Közép-Dunántúl, megyeszékhely</i>	101 722	43 343		1	4%	25%	23%	53%
<i>Dél-Dunántúl, megyeszékhely</i>	33 311	14 995		1	4%	29%	28%	54%
<i>Észak-Alföld, község</i>	2 005	836		1	11%	17%	54%	53%

14. táblázat – A vizsgált települések képviselőtestületi döntéseiből az egyes védett csoportokat vagy esélyegyenlőség szempontjából fontos területeket érintő határozatok mennyisége

	Dél-Dunántúl, (2012)	város
közoktatás összesen	11	
infrastruktúra-fejlesztés	2	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		2
sportinfrastruktúra-fejlesztés	3	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		2
módszertani fejlesztés, pedagógus-továbbképzés	3	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		3
integráció megvalósítása	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		1
intézményfenntartói vagy együttműködési megállapodás	1	
ösztöndíj hátrányos helyzetű tanulóknak	1	
férőhelybővítés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
szolgáltatásbővítés: fejlesztőpedagógus megbízása, szakszolgálat létesítése		
e-közigazgatás	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		1
idősek helyzetének javítására hozott döntés összesen	1	
infrastruktúra-fejlesztés	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		1
Idősügyi Tanács létrehozása		
szolgáltatásfejlesztés		
együttműködési megállapodás civil szervezettel, kisebbségi önkormányzattal	1	
civil szervezetek támogatása		
foglalkoztatottság növelése	1	
képzés, vállalkozás támogatása	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		1
közfoglalkoztatás bővítése		
szociális terület összesen	1	
intézményfenntartói társulás létrehozása szociális területen	1	
gyermekétkeztetés		
szolgáltatásbővítés szociális/gyermekjóléti téren		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
infrastrukturális fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
egészségügy		
infrastrukturális fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
egyéb egészségügyi fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
szegregátumokban élők társadalmi felzárkóztatása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
esélyegyenlőségi dokumentum, vagy ezzel kapcsolatos jelentés elfogadása		
közösségi tér létrehozása, felújítása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		

	Budapesti (2010)	kerület
közoktatás összesen	2	
infrastruktúra-fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
sportinfrastruktúra-fejlesztés	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
módszertani fejlesztés, pedagógus-továbbképzés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
integráció megvalósítása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
intézményfenntartói vagy együttműködési megállapodás ösztöndíj hátrányos helyzetű tanulóknak férőhelybővítés	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
szolgáltatásbővítés: fejlesztőpedagógus megbízása, szakszolgálat létesítése		
e-közigazgatás	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		1
idősek helyzetének javítására hozott döntés összesen	3	
infrastruktúra-fejlesztés	2	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		1
Idősügyi Tanács létrehozása	1	
szolgáltatásfejlesztés		
együttműködési megállapodás civil szervezettel, kisebbségi önkormányzattal		
civil szervezetek támogatása	1	
foglalkoztatottság növelése		
képzés, vállalkozás támogatása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
közfoglalkoztatás bővítése	1	
szociális terület összesen	2	
intézményfenntartói társulás létrehozása szociális területen		
gyermekétkeztetés	1	
szolgáltatásbővítés szociális/gyermekjóléti téren		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
infrastrukturális fejlesztés	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
egészségügy		
infrastrukturális fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
egyéb egészségügyi fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
szegregátumokban élők társadalmi felzárkóztatása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
esélyegyenlőségi dokumentum, vagy ezzel kapcsolatos jelentés elfogadása	2	
közösségi tér létrehozása, felújítása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		

	Közép-Magyarország, város (2012)	
közoktatás összesen	8	
infrastruktúra-fejlesztés	3	
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	<i>1</i>
sportinfrastruktúra-fejlesztés	1	
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
módszertani fejlesztés, pedagógus-továbbképzés	1	
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	<i>1</i>
integráció megvalósítása		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
intézményfenntartói vagy együttműködési megállapodás	1	
ösztöndíj hátrányos helyzetű tanulóknak	1	
férőhelybővítés	1	
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	<i>1</i>
szolgáltatásbővítés: fejlesztőpedagógus megbízása, szakszolgálat létesítése		
e-közigazgatás		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
idősek helyzetének javítására hozott döntés összesen		
infrastruktúra-fejlesztés		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
idősügyi tanács létrehozása		
szolgáltatásfejlesztés		
együttműködési megállapodás civil szervezettel, kisebbségi önkormányzattal	1	
civil szervezetek támogatása		
foglalkoztatottság növelése	1	
képzés, vállalkozás támogatása	1	
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	<i>1</i>
közfoglalkoztatás bővítése		
szociális terület összesen	1	
intézményfenntartói társulás létrehozása szociális területen	1	
gyermekétkeztetés		
szolgáltatásbővítés szociális/gyermekjóléti téren		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
infrastrukturális fejlesztés		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
egészségügy		
infrastrukturális fejlesztés		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
egyéb egészségügyi fejlesztés		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
szegregátumokban élők társadalmi felzárkóztatása		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
esélyegyenlőségi dokumentum, vagy ezzel kapcsolatos jelentés elfogadása		
közösségi tér létrehozása, felújítása		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	

	Közép-Magyarország, község (2012)
közoktatás összesen	1
infrastruktúra-fejlesztés	1
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	<i>1</i>
sportinfrastruktúra-fejlesztés	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
módszertani fejlesztés, pedagógus-továbbképzés	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
integráció megvalósítása	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
intézményfenntartói vagy együttműködési megállapodás ösztöndíj hátrányos helyzetű tanulóknak férőhelybővítés	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
szolgáltatásbővítés: fejlesztőpedagógus megbízása, szakszolgálat létesítése	1
e-közigazgatás	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
idősek helyzetének javítására hozott döntés összesen	
infrastruktúra-fejlesztés	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
idősügyi tanács létrehozása	
szolgáltatásfejlesztés	
együttműködési megállapodás civil szervezettel, kisebbségi önkormányzattal	1
civil szervezetek támogatása	1
foglalkoztatottság növelése	
képzés, vállalkozás támogatása	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
közfoglalkoztatás bővítése	
szociális terület összesen	
intézményfenntartói társulás létrehozása szociális területen	
gyermekétkeztetés	
szolgáltatásbővítés szociális/gyermekjóléti téren	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
egészségügy	
infrastrukturális fejlesztés	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
egyéb egészségügyi fejlesztés	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
szegregátumokban élők társadalmi felzárkóztatása	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
esélyegyenlőségi dokumentum, vagy ezzel kapcsolatos jelentés elfogadása	1
közösségi tér létrehozása, felújítása	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	

	Dél-Alföld, (2012)	város
közoktatás összesen	9	
infrastruktúra-fejlesztés	4	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		3
sportinfrastruktúra-fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
módszertani fejlesztés, pedagógus-továbbképzés	3	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		3
integráció megvalósítása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
intézményfenntartói vagy együttműködési megállapodás ösztöndíj hátrányos helyzetű tanulóknak férőhelybővítés	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
szolgáltatásbővítés: fejlesztőpedagógus megbízása, szakszolgálat létesítése	1	
e-közigazgatás		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
idősek helyzetének javítására hozott döntés összesen		
infrastruktúra-fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
időügyi tanács létrehozása		
szolgáltatásfejlesztés		
együttműködési megállapodás civil szervezettel, kisebbségi önkormányzattal		
civil szervezetek támogatása	1	
foglalkoztatottság növelése		
képzés, vállalkozás támogatása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
közfoglalkoztatás bővítése		
szociális terület összesen		
intézményfenntartói társulás létrehozása szociális területen		
gyermekétkeztetés		
szolgáltatásbővítés szociális/gyermekjóléti téren		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
infrastrukturális fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
egészségügy	1	
infrastrukturális fejlesztés	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		1
egyéb egészségügyi fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
szegregátumokban élők társadalmi felzárkóztatása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
esélyegyenlőségi dokumentum, vagy ezzel kapcsolatos jelentés elfogadása	1	
közösségi tér létrehozása, felújítása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		

	Észak-Alföld, (2012)	város
közoktatás összesen	4	
infrastruktúra-fejlesztés	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		1
sportinfrastruktúra-fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
módszertani fejlesztés, pedagógus-továbbképzés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
integráció megvalósítása	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		1
intézményfenntartói vagy együttműködési megállapodás	1	
ösztöndíj hátrányos helyzetű tanulóknak	1	
férőhelybővítés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
szolgáltatásbővítés: fejlesztőpedagógus megbízása, szakszolgálat létesítése		
e-közigazgatás		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
idősek helyzetének javítására hozott döntés összesen	1	
infrastruktúra-fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
időügyi tanács létrehozása		
szolgáltatásfejlesztés	1	
együttműködési megállapodás civil szervezettel, kisebbségi önkormányzattal	1	
civil szervezetek támogatása	1	
foglalkoztatottság növelése		
képzés, vállalkozás támogatása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
közfoglalkoztatás bővítése	1	
szociális terület összesen	2	
intézményfenntartói társulás létrehozása szociális területen		
gyermekétkeztetés		
szolgáltatásbővítés szociális/gyermekjóléti téren	2	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		1
infrastrukturális fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
egészségügy	1	
infrastrukturális fejlesztés	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		1
egyéb egészségügyi fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
szegregátumokban élők társadalmi felzárkóztatása	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		1
esélyegyenlőségi dokumentum, vagy ezzel kapcsolatos jelentés elfogadása		
közösségi tér létrehozása, felújítása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		

	Észak-Alföld, megyeszékhely (2012)	
közoktatás összesen	2	
infrastruktúra-fejlesztés	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		<i>1</i>
sportinfrastruktúra-fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
módszertani fejlesztés, pedagógus-továbbképzés	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		<i>1</i>
integráció megvalósítása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
intézményfenntartói vagy együttműködési megállapodás ösztöndíj hátrányos helyzetű tanulóknak férőhelybővítés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
szolgáltatásbővítés: fejlesztőpedagógus megbízása, szakszolgálat létesítése		
e-közigazgatás		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
idősek helyzetének javítására hozott döntés összesen		
infrastruktúra-fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
idősügyi tanács létrehozása		
szolgáltatásfejlesztés		
együttműködési megállapodás civil szervezettel, kisebbségi önkormányzattal		
civil szervezetek támogatása		
foglalkoztatottság növelése		
képzés, vállalkozás támogatása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
közfoglalkoztatás bővítése		
szociális terület összesen	1	
intézményfenntartói társulás létrehozása szociális területen gyermekétkeztetés		
szolgáltatásbővítés szociális/gyermekjóléti téren		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
infrastrukturális fejlesztés	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		<i>1</i>
egészségügy	1	
infrastrukturális fejlesztés	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		<i>1</i>
egyéb egészségügyi fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
szegregátumokban élők társadalmi felzárkóztatása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
esélyegyenlőségi dokumentum, vagy ezzel kapcsolatos jelentés elfogadása		
közösségi tér létrehozása, felújítása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		

	Dél-Dunántúl, megyeszékhely (2012)	
közoktatás összesen	7	
infrastruktúra-fejlesztés	3	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		3
sportinfrastruktúra-fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
módszertani fejlesztés, pedagógus-továbbképzés	3	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		3
integráció megvalósítása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
intézményfenntartói vagy együttműködési megállapodás ösztöndíj hátrányos helyzetű tanulóknak férőhelybővítés	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
szolgáltatásbővítés: fejlesztőpedagógus megbízása, szakszolgálat létesítése		
e-közigazgatás		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
idősek helyzetének javítására hozott döntés összesen		
infrastruktúra-fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
idősügyi tanács létrehozása		
szolgáltatásfejlesztés		
együttműködési megállapodás civil szervezettel, kisebbségi önkormányzattal	2	
civil szervezetek támogatása		
foglalkoztatottság növelése	1	
képzés, vállalkozás támogatása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
közfoglalkoztatás bővítése	1	
szociális terület összesen	5	
intézményfenntartói társulás létrehozása szociális területen gyermekétkeztetés		
szolgáltatásbővítés szociális/gyermekjóléti téren		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
infrastrukturális fejlesztés	5	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		5
egészségügy		
infrastrukturális fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
egyéb egészségügyi fejlesztés		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
szegregátumokban élők társadalmi felzárkóztatása		
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		
esélyegyenlőségi dokumentum, vagy ezzel kapcsolatos jelentés elfogadása		
közösségi tér létrehozása, felújítása	1	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>		1

	Dél-Alföld, megyeszékhely (2012)
közoktatás összesen	7
infrastruktúra-fejlesztés	4
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	<i>4</i>
sportinfrastruktúra-fejlesztés	1
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	<i>1</i>
módszertani fejlesztés, pedagógus-továbbképzés	2
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	<i>2</i>
integráció megvalósítása	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
intézményfenntartói vagy együttműködési megállapodás ösztöndíj hátrányos helyzetű tanulóknak férőhelybővítés	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
szolgáltatásbővítés: fejlesztőpedagógus megbízása, szakszolgálat létesítése	
e-közigazgatás	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
idősek helyzetének javítására hozott döntés összesen	1
infrastruktúra-fejlesztés	1
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	<i>1</i>
idősügyi tanács létrehozása	
szolgáltatásfejlesztés	
együttműködési megállapodás civil szervezettel, kisebbségi önkormányzattal	
civil szervezetek támogatása	1
foglalkoztatottság növelése	1
képzés, vállalkozás támogatása	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
közfoglalkoztatás bővítése	1
szociális terület összesen	1
intézményfenntartói társulás létrehozása szociális területen	1
gyermekétkeztetés	
szolgáltatásbővítés szociális/gyermekjóléti téren	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
infrastrukturális fejlesztés	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
egészségügy	2
infrastrukturális fejlesztés	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
egyéb egészségügyi fejlesztés	2
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	<i>2</i>
szegregátumokban élők társadalmi felzárkóztatása	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
esélyegyenlőségi dokumentum, vagy ezzel kapcsolatos jelentés elfogadása	
közösségi tér létrehozása, felújítása	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	

		Észak-Magyarország, község (2012)
közoktatás összesen		
infrastruktúra-fejlesztés		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
sportinfrastruktúra-fejlesztés		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
módszertani fejlesztés, pedagógus-továbbképzés		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
integráció megvalósítása		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
intézményfenntartói vagy együttműködési megállapodás		
ösztöndíj hátrányos helyzetű tanulóknak		1
férőhelybővítés		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
szolgáltatásbővítés: fejlesztőpedagógus megbízása, szakszolgálat létesítése		
e-közigazgatás		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
idősek helyzetének javítására hozott döntés összesen		1
infrastruktúra-fejlesztés		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
idősügyi tanács létrehozása		
szolgáltatásfejlesztés		1
együttműködési megállapodás civil szervezettel, kisebbségi önkormányzattal		1
civil szervezetek támogatása		1
foglalkoztatottság növelése		
képzés, vállalkozás támogatása		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
közfoglalkoztatás bővítése		
szociális terület összesen		
intézményfenntartói társulás létrehozása szociális területen		
gyermekétkeztetés		
szolgáltatásbővítés szociális/gyermekjóléti téren		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
infrastrukturális fejlesztés		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
egészségügy		
infrastrukturális fejlesztés		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
egyéb egészségügyi fejlesztés		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
szegregátumokban élők társadalmi felzárkóztatása		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
esélyegyenlőségi dokumentum, vagy ezzel kapcsolatos jelentés elfogadása		
közösségi tér létrehozása, felújítása		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	

	Észak-Magyarország, megyeszékhely (2012)
közoktatás összesen	5
infrastruktúra-fejlesztés	1
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	<i>1</i>
sportinfrastruktúra-fejlesztés	1
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	<i>1</i>
módszertani fejlesztés, pedagógus-továbbképzés	2
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	<i>2</i>
integráció megvalósítása	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
intézményfenntartói vagy együttműködési megállapodás ösztöndíj hátrányos helyzetű tanulóknak férőhelybővítés	1
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	<i>1</i>
szolgáltatásbővítés: fejlesztőpedagógus megbízása, szakszolgálat létesítése	
e-közigazgatás	1
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	<i>1</i>
idősek helyzetének javítására hozott döntés összesen	
infrastruktúra-fejlesztés	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
idősügyi tanács létrehozása	
szolgáltatásfejlesztés	
együttműködési megállapodás civil szervezettel, kisebbségi önkormányzattal	3
civil szervezetek támogatása	
foglalkoztatottság növelése	4
képzés, vállalkozás támogatása	1
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
közfoglalkoztatás bővítése	3
szociális terület összesen	1
intézményfenntartói társulás létrehozása szociális területen gyermekétkeztetés	1
szolgáltatásbővítés szociális/gyermekjóléti téren	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
infrastrukturális fejlesztés	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
egészségügy	
infrastrukturális fejlesztés	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
egyéb egészségügyi fejlesztés	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
szegregátumokban élők társadalmi felzárkóztatása	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
esélyegyenlőségi dokumentum, vagy ezzel kapcsolatos jelentés elfogadása	1
közösségi tér létrehozása, felújítása	
<i>ebből pályázat benyújtása</i>	

	Észak-Magyarország, város (2012)	
közoktatás összesen	3	
infrastruktúra-fejlesztés	3	
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	<i>1</i>
sportinfrastruktúra-fejlesztés		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
módszertani fejlesztés, pedagógus-továbbképzés		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
integráció megvalósítása		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
intézményfenntartói vagy együttműködési megállapodás ösztöndíj hátrányos helyzetű tanulóknak férőhelybővítés		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
szolgáltatásbővítés: fejlesztőpedagógus megbízása, szakszolgálat létesítése		
e-közigazgatás		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
idősek helyzetének javítására hozott döntés összesen	1	
infrastruktúra-fejlesztés	1	
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	<i>1</i>
idősügyi tanács létrehozása szolgáltatásfejlesztés		
együttműködési megállapodás civil szervezettel, kisebbségi önkormányzattal		
civil szervezetek támogatása	1	
foglalkoztatottság növelése	1	
képzés, vállalkozás támogatása	1	
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
közfoglalkoztatás bővítése	1	
szociális terület összesen		
intézményfenntartói társulás létrehozása szociális területen gyermekétkeztetés szolgáltatásbővítés szociális/gyermekjóléti téren		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
infrastrukturális fejlesztés	1	
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
egészségügy	1	
infrastrukturális fejlesztés	1	
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
egyéb egészségügyi fejlesztés		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
szegregátumokban élők társadalmi felzárkóztatása		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	
esélyegyenlőségi dokumentum, vagy ezzel kapcsolatos jelentés elfogadása		
közösségi tér létrehozása, felújítása		
	<i>ebből pályázat benyújtása</i>	

**A közigazgatás és jogalkotás kirekesztő mechanizmusainak feltárása
önkormányzati szinten**

„A közigazgatás és jogalkotás kirekesztő mechanizmusai” kutatássorozat,
2. tanulmány CD-melléklete
Egyenlő Bánásmód Hatóság TÁMOP-5.5.5/08/01 projekt, 2013

Felelős kiadó: dr. Honecz Ágnes elnök
1024 Budapest Margit krt. 85.
www.egyenlobanasmod.hu/tamop

Szerző: Megyeri Klára

Programirányítás és kutatási koordináció: dr. Pánczél Márta, Szabados Tímea, Wéber Andrea

Címlapfotó: istockphoto

Kiadványkoordináció: Ágó Anna, Fris E. Kata

Grafikai tervezés és tördelés: Anderson Communications Kft. www.anderson.co.hu

Korrektúra: Szatmári Réka

2013 © Minden jog fenntartva